Kerrorstrant

Pamphlets v. 27

HISTORIE
OFTE
Kort ende waerachtich Verhael van den Oorspronck ende Voort-ganck der Kerckelijcke Beroer-ten in Hollandt.

VVt ghegheven door *Frederick de Vry*, Burger-meester der Stadt *Amstelredam*.

't AMSTERDAM,
Ghedruckt by Ian Evertsz. Kloppenburgh, Boeckver-kooper op't Water/ by de Oude-Brugge/ aen de Koorn-beurse/ in den vergulden Bybel. Anno 1621.

Met Previlegie van de Ho. Mo. Heeren Staten.

Met Privilegie van de Ho: Mo: Heeren de Staten Generael der Gheunieerde Provintien. Gheghevn den 15. Iulij des Iaers 1620.

VOOR-REDEN
Aen den
CHRISTELYCKEN
LESER.

GHelijck de Oudt-vader *Tertullianus* ten tijden van de primitive Kercke, ende *Iohannes Inellus* ten tijden van de Reformatie der Kercke Christi van het Suyr-deech des Pausdoms geklaeght hebben, dat de Satan door syne instrumenten, niet alleen van den beginne der vverelt af altijdt, maer oock tot haren tyden bysonderlijck, de Kercke Christi met tastelijcke onvvaerheden, svvare lasteringen eñ vele afgryselijcke misdaden heeft ghearbeyt te bekladden eñ verdacht te maken: op dat de Kercke Christi by alle menschen verdacht ghemaeckt, in haet ghebracht, ende de uytroyinghe van de selve ghesocht soude vvorden. Also leert ons nu oock de daghelijcksche ervarentheyt, dat ten desen onsen tyde, 'tvvelck droevich ende te beklaghen is, de Satan ten selven eynde ghebruyckt, niet alleen de Afgodendienaers ende andere vyanden van Christi Kercke: maer oock eenighe menschen die uyt het midden van de vvare Ghereformeerde Kercke Christi op-ghestaen, ende van de selve af-ghevveken zijn, te vveten, de gene die haer selven Remonstranten noemen, ende nae haren Meester, ende het uyt-vvysen van haer eygen vvercken, met recht mogen ghehouden vvorden voor factieuse *Arminianen* ende onrustige menschen, als vvilde baren der Zee haer eygen schande op-schuymende. De vvelcke met seditieuse propoo- Iud. 13.

sten,

ften, fenynighe Meſſiven ende laſterlijcke Schriften, door de zyde van de ghetrouvve Leeraren der Ghereformeerde Chriſtelijcke Religie, de vvare ſalich-makende Leere des heylighen Euangeliums ſelve. Ende door de zyde van de Chriſtelijcke Overheden die als goede Voedſter-Heeren der Kercke Chriſti in deſe Gheunieerde Provintien handthaven ende beſchermen, de vvare Chriſtelijcke Religie by een yeder verdacht, hatich ende afgryſich ſoecken te maken. VVant aen d'eene zyde beſchuldighen ſy de ghetrouvve Leeraren van Chriſti Kercke met veel afgryſelijcke dvvalinghen, ongoddelijcke onghehoorde actien, godlooſe proceduren ende onverdraechelijcke tyrannye. Aen d'ander zyde laſteren ſy de eerlijckheden, dat is de Chriſtelijcke Overheden, die ſcheldende voor vvraecgierighe Bloet-ſuypers, Godlooſe Tygers, verdruckers der Previlegien, vermoorders van de Vryheydt der Landen, ende verdervers, jae verſlinders van't Vader-landt. Het vvelcke daghelijcks klaerlijck ghehoort vvordt uyt veel ſeditieuſe propooſten, die oock ſoo hooghe loopen, datſe dickvvijls te kennen gheven verblijdt ende verheucht te zijn in den teghenſpoet van de Kercke Chriſti, ende het gheluck van de al-ghemeene Erf-vyanden, ſoo van de vvare Ghereformeerde Religie, als van ons lieve Vaderlandt, O verkeerde menſchen. 'Tvvelck oock gheſpeurt vvordt uyt de vinnighe fenynighe Meſsiven dieſe hier te Lande over ſenden, ende ten laetſten klaerlijck bevveſen vvordt uyt haer laſterlijcke Schriften dieſe hier te Lande ſtroyen: De vvelcke uyt ſoodanighe onvvaerheden, laſteringhen ende ſeditieuſe propooſten zijn gheſmeedt, dat het te vervvonderen ende te beklaghen is, dat menſchen, laet ſtaen die Chriſtenen vvillen ghenaemt zijn, ſich ſoo verde derven verloopen ende kanten tegen de Kercke Chriſti ende haer vvettighe Overheden. VVelcke dinghen met droefheyt

heyt ende ſuchten tot Godt over-vveghende, hebbe over langhe ghevvenſcht dat ghelijck de Oudt-vader *Tertullianus* ende de Biſſchop van Sariſburi *Iohannes Inellus* tot haren tyden ghedaen hebben, Alſoo oock nu yemandt opſtonde, die door een openbare Apologie deſe droevige laſteringhen vvederleyde, eñ de vvare Gereformeerde Chriſtelijcke Religie, midtſgaders de loffelijcke Regieringhe van de Gheunieerde Provintien van ſodanighe onvvaerachtighe beſchuldigen ſuyverde ende verdedichde. VVaer naer langhe ghevvacht ende bevonden hebbende dat niemandt daer toe yest voorts brachte, ſoo iſt dat ick om alle Gheleerde Godſalighe Lief-hebbers van de vvare Ghereformeerde Chriſtelijcke Religie, ende Voor-ſtanders van de ſeer loffelijcke Regieringhe der Gheunieerde Provintien tot ſoodanighen vverck op te vvecken, al over langhe voor ghenomen hebbe aen den dach te brenghen dit Gheſchrifte, dat ick in mijn Liberye onder mijn Papieren hadde legghen, ende ten eynde als verhaelt is gedivulgeert te vvorden ſeer dienſtich oordeelde, als vervatende de Hiſtorie ofte kort eñ vvaerachtich Verhael van den oorſpronck ende voort-ganck der Kerckelijcke Beroerten in Hollandt: voor het houden van het *Synodus Nationael*, op het verſoeck van de Notabelſte ende Aenſienelijckſte Leden van de Hooghſte Regieringhe der Gheunieerde Provintien, by een van de gheleertſte ende vermaertſte Mannen onſes Vaderlandts in-gheſtelt ende ontvvorpen: Om naecktelijck te vertoonen aen d'eene zyde de rechtmaticheyt ende billicheyt van de Proceduren, ſoo door de Overheden die by de handt-havinghe van de een mael aen-genomene Gereformeerde Chriſtelijcke Religie zijn gebleven, als door de Kercke Chriſti onder der ſelver Regieringe ſorterende, gehouden: eñ aen d'ander zyde dẽ onvvettigen oorſpronc eñ dẽ onſtuymigẽ voortgang van de

 droevighe

droevighe factie der *Arminianen* tot op het *Synodus Nationael* toe. Ende daer by te voeghen seker Gheschrift dat my ter handen ghekomen, ende door last van de *Synode Nationael* selve by een ghestelt is ghevveest, vervatende de vvare ende klare Historie, hoe de *Remonstranten* tot *Dordrecht* op de *Synode Nationael* sich ghehouden ende ghedraghen hebben. VVaer by ick, tot een besluyt, om de Historie te vervolghen, sommierlijck verhale, de dingen den *Remonstranten* ende haer Complicen aengaende, die voorghevallen zijn buyten de Stadt *Dordrecht*, soo ter vvyle de *Nationale Synode* gehouden vverde, alsó na dat die gescheyden is ghevveest. Daer by den factieusen Gheest ende de stijf-sinnige vveder-hooricheyt der *Arminianen* gespeurt vvordt. Ter vvyle ick aldus dese Historie langhe by mijn bevvarende, hoopte ende verlanghende, dat yemandt aen den dach brenghen soude eenich Gheschrift tot Verantvvoordinge van de Politijcke ende Kerckelijcke regieringhe, gheduerende dese beroerten in de gheunieerde Provintien voor-ghevallen, soo hebbe ick by vvylen verscheyden persoonen, so hooghe als leeghes standes zijnde, mijn voor-nemen van die aen den dach te brenghen ghecommuniceert, ende onder de selve eenighe, die nochtans voor lief-hebbers van de vvelstandt der Landen ende der Ghereformeerde Christelijcke Religie vvillen gehouden zijn, ontmoetet, de vvelcke meenden dat het beter vvare dat dese Historie ghesupprimeert vverde, op dat alle partyschap, uyt dese beroerten ontstaen, te beter versterven mochte. Het vvelcke my seer vervvondert heeft, vvant te vvillen gehouden zijn voor lief-hebbers der Landen ende Religie, ende niet te moghen lyden dat de selve verdedicht vverde van alle valsche lasteringhen ende blamen, sie ick niet hoe te samen kan bestaen. VVant hoe kan yemandt gheseyt vvorden lief te hebben, 'tghene hy niet lyden en

mach

mach dat verantvvoordt vverde teghen valſche beſchuldiginghen ende laſteringhen? Soo dat mijns oordeels de ſodanighe of ghene rechte lief-hebbers der Landen ende Religie zijn moeten: of het na-deel dat de Landen ende de Religie aen-gedaen vvort niet en bemercken, datſe nochtans behoorden te mercken, daer over bedroeft te zijn, ende naer de remedie daer toe dienende, te vvenſchen, vvelcke remedie niet recht kan gheſocht noch ghebruyct vvorden, ſo langhe men de ſvvaricheyt niet en ghevoelt, als blijct aen deſe ſlappe na-latighe lief-hebbers.

Om dan een yeder het na-deel dat de Landen ende de Religie aen-ghedaen vvordt aen te vvyſen, ende ſodanighe flauvve luyden, die de experientie ſelf niet en leert, te doen verſtaen: vvat kander dienſtigher toe zijn, als het voorſtellen van de klare ende vvare Hiſtorie der gepaſſeerde dinghen? VVaer omme dan ſiende dat de loffelijcke Regieringhe der Landen ende de Kercken Chriſti met onrecht beſvvaert, ſonder redene ſuſpect ende verdacht ghemaect, valſchelijck beſchuldicht ende ſvvaerlijck ghelaſtert ende gheblameert vvorden. Ende daer teghens niemanden tot verantvvoordinghe, ontlaſtinghe ende verdedinghe yet vvat voorts en brengt. Soo hebbe ick eyndelijck niet konnen na-laten, gelijck ick over langhe voor genomen hadde, deſe klare ende vvare Hiſtorie, met kenniſſe ende conſent van de gene die't behoort aen den dach te brengen. Niet tvvijffelende of ſulcx ſal alle vvare lief-hebbers der Landen ende Religie aenghenaem zijn, alle lauvve, flauvve ghenaemde lief-hebbers de ooghen openen, om met meerder yver de vvelſtant der Landen ende der Religie, de ruſte ende vrede der Ingheſetenen, de bevvaringhe van de goede naem ende faem onſer vvettigher Overheden, ende de verbreydinghe van de eere Godes te behertighen: Op dat vvy gheſamentlijck, elck na ghele-

ghentheyt

ghentheyt van ſijn beroepinghe,met eenen heyligen yver moghen betrachten 'tghene daer dient tot handt-havinge van de vvare Ghereformeerde Chriſtelijcke Religie, bevvaringe van de Authoriteyt onſer vvettiger Overheden, ende ruſte, vrede, ende vvelſtant der Landen, alles tot verbreydinghe van de eere ende glorie Godes, ende bevorderinghe onſer aller tydelijcker ende eeuvvigher vvelvaert. Daer toe God de Heere om de verdienſte Chriſti vville, die boven al dat vvy konnen bidden of dencken, nae ſijn onbegrypelijcke vvijſheyt ende oneyndige macht overvloedelijcke doen kan, ſijn ghenade vvil verlenen. Amen.

V. L. tydelijcke ende eeuvvighe
vvelvaert vvenſchende

Frederick de Vry.

HISTORIE
OFTE
Kort ende waerachtich
Verhael van den Oorspronck ende Voort-ganck der Kerckelijcke Beroerten in Hollandt.

Also de Ghereformeerde Religie het Fondament is van de verlossinge/conservatie/ ende wonderlijcke vergrootinge ende vermeerderinge van de Staet deser Landen: So is/den Staet van Religie van den beginne der Reformatie ende verlossinghe deser Landen sulcks gheformeert ende ghecontinueert/ dat geen ander als de Gereformeerde Religie publijck soude werden gheexerceert ende ghemainteneert. Blijckende:

Ten eersten uyt het derthienste Artijckel der Unie van Utrecht/ daer by de Landen van Hollandt ende Zeelandt / als d'eerste verlost ende ghereformeert zijnde / bedonghen hebben van onveranderlijck te blijven by dese Religie.

Ten tweeden uyt het Reces der selver Unie / by't welcke de Gecommitteerde der samētlijcke Reformeerde Provintien op't rappoort hebben gestelt ampliatie van desen Artijckele / in voeghen/ dat alle Provintien by de Ghereformeerde Religie souden blijven/ daer inne gheene veranderinghe gedogen/ ja malkander daer

inne met goedt ende bloedt by te staen/ Anno 1583. in April.

Ten derden uyt de eendrachtige Resolutie der Heeren Generale Staten desen volghende ghenomen binnen Dordrecht/ Anno 1583. den 21. November.

Ten vierden uyt de speciale verbintenisse der drie Provintien van Hollandt/Zeelandt/ende Utrecht/in-date den 27. December Anno 1583.

Ten vijfden uyt de reductie der plaetsen die overheert zijnde/tot de Unie deser Vereenigde Landen zijn gebracht by den Oorloge/ al waer by ordre van de Generaliteyt desen staet van Religie is in-ghevoert.

Ten sesten uyt de publijcke Eeden/Instructien ende Commissien.

Ten sevenden uyt verscheyden Tractaten/ Handelinghen ende Verbintenissen met uyt-heemsche Princen ghemaeckt.

Ten achtsten uyt de Processie die by den Generaliteyt 'tallen tijden daer van / soo buyten als binnen 's Lants is ghedaen.

Ten neghenden uyt den staet der Landen selve.

Eyndelijc/ uyt dien dat de Advocaet ende sijne Complicen de nieuwe Leere van Arminius eñ Vorstius ende anderen niet anders als onder den Naem ende Tijtel van de Gereformeerde Religie hebben derven op dringhen/ gevende daer door te verstaen dat gheen andere als de Gereformeerde Religie in desen staet mach werden ghemainteneert.

Ock so hebben de Ghereformeerde Kercken deser Vereenigde Nederlanden van dē beginne der Reformatie met approbatie van de Staten der Respective Provintien eendrachtelijck aen-ghenomen de Confessie

fessie des Gheloofs ende forme van leeringe / sommierlijck begrepen in de Nederlantsche Confessie/ ende den Heydelberchschen Cathecismum/conform de Belijdenissen van alle andere Ghereformeerde uytlandtsche kercken/ soo in Vranckrijck als elders. Midtsgaders eene ghemeene kercken-ordeninghe / nae de welcke de kercken deser Landen op eenen voet souden worden gheregeert.

Blijckende uyte na-ghemelte Synoden.

Dordracena, Der kercken van Hollandt ende Zeelandt/ghehouden Anno 1574.
Nationali Dordracena, Anno 1578.
Nationali Middelburgensi, Anno 1581.
Nationali Hagensi, Anno 1586.

Mitsgaders uyt alle Provintionale Synoden van den beginne der Reformatie/inconformiteyt van de ordre in den Nationalen gheraemt / al omme Jaerlijcks in alle Provintien ghecelebreert / ten overstaen van de Commissarien der Hoogher Overheyt.

VOlghens dese aen-ghenomen ende in-ghevoerde kercken-ordeninghe/zijnde in Godes H. Woordt ende de practijcke der eerster kercken ghefondeert / is het Examen ende de Judicature van de Leeringhe altijdt gheweest by de kercken/ ende zijn kerckelijck ghecensureert/ende ghestraft de Leeraers/ de welcke eenighe Leere hebben mondtlijck oft schriftlijck gedreven/ niet wesende conform de publijcke aen-genomene Leere der ghemeene kercken.

Blijckende onder anderen uyt dese navolghende exempelen:

Tot Leyden Casparus Coolhaes. Ao. 1582.

Tot Dordrecht Hermannus Herberts. Ao. 1591. 1593.

Tot Hoorn Cornelis VViggers in verscheyden Noordt-Hollandtsche Synoden.

Tot Medenblick Taco Sybrandi. ibidem.

De welcke alle / selfs in Hollandt / Kerckelijck ende Synodaliter, met approbatie der Hoogher Overicheyt, zijn ghecensureert/ghesuspendeert/ ghedeporteert/ofte boetveerdich weder op ghenomen / blijckende by de Acten van de Jaren 1581. in dato den 4. December/ 1593. den 14. Augusti/ Ao: 1596. den 28. Julij/ende dat van weghen eenighe Leeringhen/ die de gemelde Persoonen leerden/ strijdich met de ghemeene aengenomene Leere/ende ter contrarie conform de Leere der huyden-daechsche Remonstranten, volghende hare eyghene bekentenisse/midts dien sy de oudtheyt haerder Leere met de exempelen deser persoonen poogen te bewijsen. Ende is notabel dat Cornelis VVigghers ghecondemneert is ten overstaen ende met advijs van Ioannes VVtenbogaert Ao. 1595. volghens sijn eyghen onderteeckeninghe van dato den 6. Septemb. Anno 1595. zijnde tegenwoordich een van de voornaemste Remonstranten, ende af-ghewekén tot het gene hy voormaels solemnelijck heeft helpen condemneren.

Van ghelijcken heeft d'Electie ende Beroepinghe van de Predicanten / midtsgaders van den gantschen Kercken-

Kercken-raet principalijck ghestaen by de Gemeente/ alles blijckende uyt de Acten van de voor-ghemelte Synoden, ende de ghevolgde gheemeene practijcke.

By dese eendrachticheyt ende Unie in de aen-genomene Leere ende Kercken-ordeninghe hebben haer de Kercken deser Landen tot deser tijdt toe uytnemende wel bevonden/ bloeyende onder de ghehoorsaemheyt der wettelijcke Overheden in goeden rust ende vrede/ tot grooten dienst ende vermeerderinghe van dese Republijcke: Ghelijck ter contrarien eene seer erbarmelijcke onruste/ tot deser Landen grooten ondienst geresen is/ ter plaetsen daer men veranderinghe in de aenghenomene Leere ende Kercken-ordeninghe ghesocht heeft in te voeren: Blijckende sulcks boven allen seer notoirlijck uyt de teghenwoordighe gestaltenissen der Provintien van Hollandt.

In dese Provintie/ wesende de voornaemste ende importanste van allen/ hebben sommighe persoonen van langher handt met singuliere behendicheyt/ wonderlijcke pretexten/ ende onverdrietelijcken arbeyt gesocht te practiseren/ veranderinghe in den staet der Religie ende Kercken-ordeninghe/ niet teghenstaende de Ed. Mog. Heeren Staten van Hollandt door experientie bevindende dat de nieuwicheden van Casper Coolhaes in't Kerckelijcke groote veranderinghen ende scheuringhen souden causeren/ al in den Jare 1579. gheresolveert/ ende by Missiven allen Steden ende Officieren aen-ghescreven hadden/ gheene veranderinghe in't Kerckelijck toe te staen/ maer alles te laten by vorighe Ordonnantie ende ghebruycke/ selfs in specie in't aennemen ende af-setten van Predicanten/ Ouderlinghen ende Diaconen/ waer van de Prince van Orangien hoogl. memor. verwittight zijnde/ heeft de Heeren Staten by

sijne Brieven van den 6. Junij grootelijcks daer van ghepresen ende bedanckt / neffens vermaninge van de selve Resolutie met alle diligentie te willen effectueren binnen Leyden in de sake van Coolhaes: Ende heeft Sijn Excel. voorn. ghelijcke Brieven geschreven aen de Magistr. van Leyden/ haer vermanende t'obedierẽ.

Vide Gomar. over Bertij Lijc Oratie, pag. 42. van de verklaringe tegẽ vertoogh der Contra-Remonstr. pag. 66.

Tot desen eynde hebbẽ d'Autheurs der veranderinge (vele Magistraten van te voren daer toe ghedisponeert hebbende) A°. 1603. Iac. Arminium, die alreede by velen suspect/ eñ van den vermaerden Theol. F Iunio in sijn leven/ ja selfs in sijn doot-krancte genoteert was upte Kercke van Amsterdam/ alwaer hy in ordre wiert gehouden/ beroepen eñ gebracht in de Vniversiteyt tot Leyden, alles procurerende wat tot vergrootinghe van sijn credit eñ aensien mochte dienẽ/ ten eynde hy hooch geacht eñ geeert zijnde/ de herten der jonge Studenten te krachtiger tot sich trecken/ eñ haer sijne nieuwe opinien in-planten mochte/ eñ alsoo den genẽ/ die de veranderingẽ in de Kerckẽ eñ in't Collegie der H. Theologie binnen Leyden soudẽ stichten/ bequamelijc seconderen.

Siet Vertoogh F. Gomari van Arminij leere eñ beleyt mondelijck eñ schriftelic gedaẽ aen de Staten van Hollant achter sijn verklaringe pag. 51.&c.

Dese I. Arminius volgende d'instructie van sijne Promoteurs, heeft desen steen seer kloeckelijck ghewentelt/ eerst heymelijck de nieuf-gierighe ende beweechelijcke Jeucht in-stortende eene twijffelinge eñ kleyn-achtinge van de gemeene Leere/ haer tot diẽ eynde in de hant stekende verscheyden vreemde ongesonde Schriften eñ Boecken/ eñ haer op-blasende met een waen van wonderlijcke ende rare subtijlheden ende uytnemende gheleerthept/ die in sijne opinien soude stekẽ/ hen wijs makende dat het niet als Pedanterye en was met het gemeene ghevoelen / ende de vorighe Leeraers der Gheresormeerde Kercken.

Waer van alsoo de vruchten seer haest in de jonghe Studen-

Studenten/eñ consequentelijck in de kercken werden gespeurt/oock eenige Schriften als secreten eñ dierbare Juweelen gecommuniceert/ eñ Arminius ter oorsake van desen allen by den Gedeputeerden des Synodi versocht zijnde/sich te willen verklarẽ / voor antwoort gaf: Dicam verum , sed non omne verum quod scio : dicam ubi erit oportunum. Hebben de kercken voor-siende eñ vreesende de nakende beroerten/te instantelijcker gecontinueert in't aen-houden van een Synodus Nationael, ten eynde de kercken in goede eenicheyt mochten werden bewaert/ende allen onheyl voor-ghekomen.

Gomar. over Bertij Lijck-oratie, pag. 44. van de verklaringhe.

Dit Synodus Nationael langhe Jaren belettende/ opgehouden zijnde/is ten laetsten Ao. 1606. (als dese Novateurs door't overlijdẽ van F. Iunius, Trelcatius Cuchlinus, eñ andere voortreffelijcke kercken-dienaers/ eñ 'tsucceederen van Arminius, mitsgaders sijne authoriteyt die hy door sijne Favoriten hadde verkregen/nu meenden gereet te zijn) by den Heeren Generale Staten geconsenteert/doch met dese clausule/ dat de Confessie eñ Cathecismus soudẽ werden gerevideert. Her-komende dese clausule uyt den boesem der gener die de gevolgde veranderinge practiseerdẽ: want dẽ Heer Advocaet selfs verklaerde/dat dese clausule alleen van eene Provintie daer by gevoeght was/eñ daeromme sonder prejuditie van de selve niet en kost worden uyt-ghelaten / niet tegenstaende dat d'andere Provintien een puyr consent sonder dese clausule hadden in-ghebracht.

De clausule/als noyt te voren gebruyckt/ghevoecht by de loopende gheruchten van Arminius ende 'tdoen van sijne Discipulen / gaf den kercken over al groot na-dencken / den swacken erghernisse/ende den vyanden occasie om te segghen dat de Ghereformeerden begosten te twijffelen aen haer Gheloof.

Hier

Hier op is Anno 1607. ghevolght de beschrijvinghe van een Conventus Preparatoir tot den Synodum National, in effect (ten aensien van't voornemen der Navateurs) dienende om de herten ende gemoederen van de Kercken-dienaren te beproeven / ende te vernemen oft sy eenich voordeel by eenen Synodum (daer alle de Kercken soo menighe Jaren om hadden ghesoliciteert) souden hebben te verwachten. Dese beschrijvinge geschiede op eene ongewoonelijcke maniere: Want de Staten van de respective Provintien versocht wierden eenighe Theologanten te schicken/om haer Hoog. Mog. te dienen van particuliere advijs de forma & modo Synodi. Waer door bleeck dat de Kercken in ipso Limine wierden bekort in hare gerechtichept/ende dat men begost te trecken aen de Overichepden 'tgene den Kercken voormaels hadde gecompeteert / als namentlijck te eligeren Persoonen tot sulcke actien / ende die met Kerckelijcken last ende instructie af te veerdighen/ ende voorts niet alleen te dienen van advijs/ maer ooc te resolveren/ende dat in Kerckelijcke Vergaderinghe.

Dien valghens quamen de Ghedeputeerden uyt de Provintien met expressen last / soo wel van de Staten der Provintien/als van de Kercken/om te doleren over dese forme van procederen / 'trecht van de Kercken te defenderen / ende t'adviseren dat de ongewoonlijcke ende nieuwe clausule in de uyt-schrijvinge soude werden uyt ghelaten / ende andere ghewoonelijcke ende stichtelijcke woorden in de plaetse ghestelt/blijvende ondertusschen eenen yeghelijcken de vryhepdt om débité in te brenghen sijne gravamina, die hy mochte hebben over de aen-genomene leere/midts sich den Synode onderwerpende: ende latende den Synodo selfs die vryhept/indien't noodich werdt bevonden/de formulieren

der

der Belijdenisse te over-lesen/ende de ghemoveerde bedenckinghen in des Heeren vreese t'examineren.

In dese by-een-komste hebben Arminius en VVtenbogaert selve onderteeckent/te moghen lijden dat andere woorden in de plaetse van dese clausule werden gebruyckt/ midts de formulieren souden werden gerevideert/hebben daer en boven de definitive sententie in alle Kerckelijcke swaricheden den Synode toe gestaen/ „ maer met eene ongehoorde verklaringhe/ als dat sy „ door den Synodum verstonden/ niet de Gedeputeerde „ op den Synodum verschijnende/ als van allen tijden „ ghebruyckelijck/maer allen Deputerenden ofte Committenten/ dat is/ allen Kercken-dienaren in gheheel „ Nederlandt/sustinerende daer by/ dat dese alle/ gedurende dit ondersoeck (dat men by recessen so lang hadde konnen vertrecken als men wilde) ende oordeel over „ de Confessie des Gheloofs souden werden ontslaghen „ van de verbintenisse aen de selve/ 'twelck nerghens toe „ en kost strecken als om't ghesonde Landt in beroerte „ ende twijffel te stellen/ ende een publijck schandael te „ gheven voor de Ghereformeerde Leere/ gemerckt eene „ alghemeene onsekerheyt soude hebben gheobtineert/ „ gheduerende eene soo ongehoorde maniere van judicature. „

Wesende dit alles te bedenckelijcker/ vermidts Arminius in de voorschreven Vergaderinghe ghewach gemaeckt hebbende van sijn singulier ghevoelen/ende daer over ettelijcke malen seer vriendtlijck ende ernstelijck van de Vergaderinghe versocht ende vermaent zijnde/ sijn ghevoelen te willen openen/ten eynde sijn bedencken van geringer importantie bevonden zijnde/als VVtenbogaert hadde verklaert/ de Kercken van achterdencken mochten worden bevrijdt/ ofte anders

sints de saken præparatorie tot ruste ende stilte der kercken over-wogen/'tselve precise ende plat ettelijcke malen hadde af gheslaghen/segghende / dat hy't ongheshouden was te doen.

De Autheurs der innovatie in dese Vergaderinghe den stant der kercken / ende humeuren der Predicanten gesondeert hebbende/ eñ vreesende dat sy nüschien in den Synodo weynich souden obtineren/hebben van dien tijdt af 'tvervolgen van't Synodus begost te verlaten / nemende voor pretext de diversiteyte van de preparatoire advijsen / daerse nochtans alle eendrachtich waren/uytgesondert vier particuliere advijsen van Arminio, VVtenbogaert, eñ twee Predicantē uyt't Sticht van Wtrecht/die van alle d'andere haer afsonderden/ hoe wel dese vier alleenlijck voor haer particulier/ende d'andere Gedeputeerde uyt den naem eñ by instructie van de kercken ende Overheden haerder respective Provintien adviseerden.

Na dese Vergaderinge hebben sy haer/ van de kercken desparerende/gewendt tot de Overheden/om door authoriteyt van dien door te dringhen / ende het Synodus by alle weghen ende erdachte preterten te beletten/ jae hatelijck te maken / als strijdich teghen de publijcke authoriteyt / vry ende gherechticheden der Landen/ unien/ etc.

Ten ware dan sake dat men sulck eenen voet van convoceren ofte procederen daer inne wilde in-gaen/ waer door de Remonstranten mochten werden ghestelt buyten allen perijckel van kerckelijcke censure ofte condemnatie /'tzy dan door ghesach der Politijcken in convocatie ende 'tbeleydt van den Synodo / 'tzy door interdictie ofte besnijdinghe van de kerckelijcke judicature ofte decisie. Tot welcken eynde verscheyden voor-

voor-slaghen ende concepten op't berdt zijn gebracht/ alle ghestelt ten dienste van de Remonstranten, ende strijdich met den ouden voet.

Hier op is Arminius meer ende meer uyt-ghebroken met sijne opinien/door ghedruckte Theses ende Disputatien/ja sijn gantsche comportement/ sich stellende teghens het ghemeen ghevoelen der Kercken.

Ende is de sake so verde gheloopen/dat sonder Kerckelijcke examen ende judicature / by ordre van de hooghe Overicheyt D. Gomarus ende Arminius in Conferentie ghekomen zijn voor den Hooghen Raedt ende de Heeren Staten selve / Anno 1609. Waer uyt als mede uyt de ghevolghde waerschouwinghe D. Gomari klaerlijck ghebleken is / hoe verde Arminius van de aen-genomene Leere af weeck / ende dat hy notoirlijcke veranderinghe/ niet alleen in de vijf nae-maels/ maer oock meer andere seer ghewichtighe puncten der Leere ende Religie in't Hooft hadde/ segghende in presentie van de Heeren: Dat men niet moest vraghen vvat men tot noch toe geleert hadde, maer ondersoecken vvat vvaerheydt vvas, ende vvat men voortaen soude leeren. D. Gomaro ten eynde van de Conferentie verklarende/ dat hy met Arminij gheloof voor het oordeel Gods niet en soude derven verschijnen. Welcke woorden D. Gomarus ghesproken heeft voor de Heeren Staten / ten tyde als gherapporteert wiert van't gene voor den Hooghen Raedt was gheconfereert. Arminius de declaratie van sijn gevoelen schriftelijck ghestelt hebbende/ is den 22. October Anno 1609. ghestorven.

Gomar. over Bertij Lijck-oratie, in de verklaringhe. pag. 46.

Wt alle 'tghepasseerde hebben de Kercken al omme achterdencken ghekreghen/ ende alle dienstighe Kerckelijcke middelen by der hant genomen/om haer te bewaren ende te preserveren teghen't in-kruypen deser

nieuwicheden Arminij, ende om't ontdecken/ende door broederlijcke minnelijcke wegen tot eenicheyt te brenghen de ghene die met Arminij nieuwe opinien mochten in-ghenomen wesen. Ende nae dat men door d'instantien der Ghedeputeerden des Synode gheen pertinente openinghe en kosten bekomen van't bedencken Arminij ende sijnder naer-volgeren/ende sy onder-tusschen niet naer en lieten met haer bedenckingen te braveren/so is omtrent drie Jaren voor het overlijden Arminij in Synode Gorichemensi 1616. gheresolveert/dat elck Predicant sijn bedencken op de gemeene Leere begrepen in Confessie ende Catechismo in den Classe/ ende des noodt/so voorts ad Synodum souden brengen/ ten eynde in besloten vergaderinghe alles te gevoechelijcker mochte worden geexamineert ende ter neder gelegt sonder de Ghemeente te troubleren.

De Mede-standers ende Na-volghers Arminij, hoe wel sy bemercten haer voornemen tot beroerte te strecken/ niet willende effen wel van't selve desisteren/ ende vreesende voor gelijcke censuren ende straffen als over Coolhaes, Herberts ende VVigghers waren ghevallen/ hebben door hulpe van eenighe de voornaemste politijcke Persoonen/ende 'tcredit van VVtenbogaert haer ghesocht te stercken met gunst ende patrocinie van de Hooge Overicheyt/by de welcke 'tharen voordeel ende versekeringhe Anno 1608. Brieven zijn geprocureert/ belast wierden dat de Predicanten hare bedenckingen over de ghemeene Leere in besloten Missiven aen de Heeren Staten ofte de Ghecommitteerde Raden souden over senden / onder pretext dat het meerder twist soude veroorsaken/ indien de Predicanten de selve Bedenckinghen in Kerckelijcke Vergaderinghen souden moeten over leveren.

Ende is mede tot voordeel deser Novateurs 't Synodus Provintiael ghestoorst/ende Mandaet ghegheven gheene Synoden voortaen te moghen houden/by provisie Anno 1609. ghelijck oock gheen van dier tijdt af in Hollandt meer gehouden is / niet tegenstaende de Heeren Staten van Hollandt na de ghehoudene Conferentie tusschen D. Gomarus ende Arminius ghearesolveert hadden als volght: De Staten van Hollandt ende VVest-Vrieslandt verklaren hare Ed. Mog. meynighe te vvesen, de openinghe van de Professoren Theologiæ respective van hare opinie in de Leere ghedaen, met redenen bevestight, de contrarie opinie met redenen vveder-leydt, daer naer ten beyden zijden in Gheschriften over gelevert zijnde, ende also de Heeren Staten kennisse van de puncten differentael ghekreghen hebbende, dat als dan de puncten blyvende differentael, ende die by het advijs van de Professoren ende Kercken-dienaren in de Synode Provintiael van Hollandt ende VVest-Vrieslandt sullen moghen ghedecideert vvorden, aen de selve Synode Provintiael vvettelijck beschreven ende vergadert, sullen ghebrocht, ende aldaer een yeghelijcken van hen lieden nader ende volkomentlijcker sijn opinie van nieus bevestight hebbende, beslecht vverden, ende dat het selve Synode ter eerster gheleghentheyt daer toe sijn voort-ganck sal hebben. Gedaen in den Hage den 18. Augusti Anno 1609. Waer uyt geblijckt dat de Heeren Staten self een Synodum tot decisie deser questien hebben geconsenteert, hoe wel niet eens zijnde in de forme van beschrijvinge. De Patronen van Arminius sustinerende dat de Heeren Staten ende andere Magistraten toe quam de Persoonen ad Synodum te eligeren/ d'andere Leden persisterende by den ouden voet/ welcke contentie alleen ghenoech was om 't Synodus te beletten / essen ghelijck in de sake

van't Synodus Nationael was ghepractiseert.

Ende is seer notabel / dat het op-schorten van het Synodus Provintiael mede singulierlijck gheschiet is in faveur van dien fameusen Man A. Venator, dewelcke neffens vier andere sich van nieuwicheden in de Leere al van Anno 1600. af verdacht ghemaeckt/ende d'onderteyckeninghe van de Confessie ende Catherismo/ in verscheyden Quartieren ghebruyckelijck / ende by desen tijdt seer noodich / gheweygert hebbende/ by den Classe was ghesuspendeert: waer over de Heeren Staten (door't beleydt als voren) haer soo verre hebben ghemoeyt / dat sy den Classi iteratívelijck hebben belast de suspensie af te doen/ende Venatorem met de sijne / in't bedienen van haer Ampt / ende 'tbekleden van hare plaetse ende stemme in den Classe onghemolesteert te laten. Ende als de Ghedeputeerden der beyde Synoden Zuydt ende Noordt-Hollandt over dese Proceduren in faveur van de Classe aen de Heeren Staten doleerden / versoeckende om dese ende andere swaricheden eenen Synodum: Is haer by den Heeren Staten onder anderen uytdruckelijck voor antwoordt ghegheven / dat d'oorsake waer door het Synodus wierdt op-gheschort / was dat het Classis van Alckmaer haer E. E. M. M. bevelende de sake Venatoris ende sijner gheassocieerde niet was na ghekomen/ende dat hare E. M. in geen Synodus en souden consenteren/bevoor ende al eer de voorsz. Venator met de sijne by den Classe soude zijn gerestitueert/ blijckende by de antwoordt van hare Mog. van date den vierden September A°. 1609. van welcken Adolph. Venator nae-maels overvloedich ghebleken is/dat hy met recht by den Classe was ghesuspecteert ende gesuspendeert/want hy sijne vreemde ende onschriftelijcke

opinien/

opinien / door dese proceduren ghestijft zijnde / nae der handt soo grof heeft gheopenbaert dat hare Mog. niet hebben konnen ledich staen van hem ten exempele van anderen met eendrachtighen stemmen te bannen ende tot Gravesande te confineren / hoe wel hy na der handt by pluraliteyt van stemmen is ontslaghen / niet beter ghewerden zijnde als hy te voren was.

De Autheers deser Nieuwicheyden dus verde ghestijft zijnde hebben hare Bedenckinghen over de ghemeene Leere voor een deel over gesonden met beslooten Missiven aen de Heeren Staten / oft de Gecommitteerde Raden / verklarende dat sy bereydt waren 'tselfde voorts wijders te doene / hebben haer nevens dien verstout Ao. 1610. aen de Mog. Heeren Staten van Hollandt over te leveren sekere Remonstrantie / waer inne sy vervaet hebben vijf formele nieuwe Artijckelen van Leeringhe / seer glimpich ende dubieux in-ghestelt / bequaem om kort in-ghetrocken / ende wijdt uyt-gereckt te werden / dienstich om by verklaringhe ende defensie van dien allerhande hooghe ende aenstootelijcke disputen onder de Gemeenten te werpen / ende by occasie van sulcks de oude Ghereformeerde Leere by Hooghen ende Leeghen hatelijck ende execrabel te maken. In de Leere van welcke puncten sy versochten door Authoriteyt van hare Mog. geexameert te wesen van alle Kerckelijcke censuren / ende genomen te worden in hare Mo. protexie / in plaetse dat sy de selve Artijckelen / volgende de oude aen-genomē Kercken-ordre / eerst hadden behooren latē examinerē eñ oordeelen by de Kercke.

Dese forme van veranderinghe / soo in de Leere als Kercken-ordre / is by directe van sommige Politijcken / zijnde van grooten credit / soo verre ghefoveert / dat sonder voorgaende convocatie van een Synodus eñ Kerckelijcke

kelijcke examē de tolerantie van dē vijf nieuwe punctē der Leere is ghenoechsaem gearresteert / door dien den Kercken-dienaren / daer eenich examen was te doene / is aen-gheschreven / niemanden van de aen-komende Predicanten in't examineren daer over moeyelijck te vallen / Anno 1610. in Septembri.

Daer en boven / om eens een nieu fondament van alle dese proceduren te leggen / ende de Novateurs al omme tot den Kercken-dienst / selfs teghens der Ghemeenten danck / te promoveren (tegen 'tghene by VVtenbogaert ende Arminius Anno 1607. was onder-teyckent / ende by de Heeren Staten van Hollandt gheresolveert ende ghepractiseert Anno 1579. den 30. May / ende den 21. November Anno 1581. den 14. May / en̄ den 4. December / Anno 1583. den 14. Augusti / ende diversclijck t'andere tijden selfs in't consenteren van een Synodus Nationael) So hebben sy ghesustineert / dat de Hooge Overicheyt toe quam de hooghste judicature ende decisie in alle Kerckelijcke-saecken / ende mede in specie de stellinge van Predicanten / blijckende by't Boeck door VVtenbogaert uyt-ghegheven met consent der Gecommitteerde Raden Anno 1610. in Februarij. Waer op by de voornoemde Heeren aen alle Classen zijn ghesonden Missiven van interdictie / dat niemandt hem soud verstouten daer teghens te schrijven.

Tot wijder bevorderinghe van welcks na der han op de bane ghebracht ende op-ghedronghen zijn eenige Artijckelē uyt seker particulier concept van de Kercken-ordre / ghestelt Anno 1591. betreffende eene nieuwe forme van kiesinghe der Predicanten / Ouderlinge ende Diaconen.

Daer na als de Haeghsche Conferentie over dese vijf nieuwe Artijckelen / in de Vergaderinge van Hollant

en

ende West-vrieslandt was gehouden/ende Anno 1613. de Delfsche is Anno 1614. ghesmeedt in forma de Resolutie van de tolerantie/ sonder Kerckelijcke Vergaderinghe daer over te convoceren.

Ende dit alles door beleyt van eenighe prevalerende Politijcken/ niet teghenstaende de contradictien/ vermaninghen/ waerschouwingen ende protestatien van eenighe der voornaemste Leden in Hollandt. „ „

Wt dese proceduren is al omme onstaen groote beroerte in de Kercken/ die in conscientie niet kosten goet vinden soodanighe in-voeringhe van tolerantie eener nieuwer Leere / sonder voorgaende ghebruyckelijck Kerckelijck ondersoeck ende oordeel over de selve: mede niet kosten verstaen dat men by politijck arrest haer mochte berooven van het oude recht/ 't welck sy/ volghens Godes woordt ende d'oude Kercken-ordre / tot haerder verseeckerinhhe hadden ghepossedeert/ende tot dien tijdt ghebruyckt in 't kiesen ende Beroepen van hunne Kercken-dienaren/ Ouderlinghen ende Diaconen.

Dese onhust ende beroerte is seer vermeerdert.

1. Door de verklaringhe die de Remonstranten over de vijf puncten hebben ghedaen in de Conferentie in den Haghe ghehouden / ende door den Druck verspreyt. Anno 1611.

2. Door de Beroepinge van dien vreemden ende monstreusen Doctor Conradus Vorstius in de plaetse van Arminius, ende door het vervolgh ende meintien van den selven teghen so vele treffelijcke/tastelijcke ende onweder-sprekelijcke documenten / item vermaninghen/ waerschouwinghen ende obtestatien van de Kercken deser ende anderer Landen; van vele Leden deser Provintie van Hollandt/van de Gheunieerde Provintien/

ja selfs Sijne Majest. van Groot Brittannien/gelijck hy oock noch van hare Ed. Mog. wierde ghegagiert/ niemanden dienst doende als den Remonstranten.

3. Door dese verklaringhe by den Remonstranten ter Vergaderinghe der Heeren ghedaen over Vorstij Persoon ende Schriften/dat sy daer inne niets hadden gevonden 'twelck tot sijne beswaernisse mochte dienen. Anno 1611. den 9. Aprilis.

4. Door de Verklaringhe der Remonstranten ghedaen in haer Naerder Bericht pag. 111. dat sy in meer punctē bedencken hebben als de vijf bekende / te weten / verscheyden bedenckinghen over d'aenghenomene Confessie ende Catechismus.

5. Door de gepubliceerde Schriften van Arminius, Venator, Bertius, Borrius. Item de Propoosten ende Predicatiē van verscheydene andere/die door vuyle vreemde ende onchristelijcke Leeringhen den grondt der Gereformeerde Leere om-keerden/ende door de ghemeenschap ende familiariteyt die de Remonstranten met de sodanighe waren houdende/ midtsgaders door het faveur ende maintien/ dat alle dese Persoonen by de Patronen der Remonstranten werde bewesen.

6. Door de Delfsche Conferentie/ aen-gestelt om eenighen voet van vrede te beramen/ al waer de Remonstranten gheweygheret hebben hare verklaringhe tot contententement der kercken te doen / over vele ghewichtighe Hooft-puncten der Leere/by Vorstius, Venator, ende andere Vrienden der Remonstranten in twijffel ghetrocken/ende teghen ghesproken zijnde / als namentlijck van de Natuere eñ Eygenschappen Godes/ van de H. Drievuldicheyt; van de voldoeninghe Jesu Christi voor onse sonden / Erf-sonde / Rechtveerdichmakinge/etc. Daer over de Contra-Remonstranten hare ver-

te verklaringhe rondelijck deden. Item/door dien dat dese weygeringe by de Hooghe Overheden werde geapprobeert.

Door dese promotie Episcopij (zijnde een van de voornaemste Remonstranten) tot de Theologische Professie binnē Leyden, wiens leere kennelijck is/dat verre gaet boven de vijf puncten/ende die niet teghenstaende ghemainteneert / ende by de Remonstranten in alle manieren ghesecondeert wordt. 7.

Door de bestellinge van het Collegie der jonge Studenten/die ten dienste der Kercken werden op-gevoedt binnen Leyden/dat in alle manieren geaccommodeert werde tot voort-plantinge deser nieuwer opinien door Bertium ende andere/mitsgaders tot beswaernisse ende quaedt tractement van de ghene de welcke dese nieuwicheden niet konden goet vinden. 8.

Ut welcke ende andere dinghen meer de Kercken so klaer als den dach vermerckten/dat de vijf nieuwe Artijckelen van veel breeder begrijp waren/ als sy wel ten eersten aensien mochten schijnen/ eñ dat de voornaemste Autheuren van dien door den in-ganck van de vijf Artijckelen eenen langen steert van Socianische grouwelen souden na-slepen.

Oock worde het misnoeghen der Ghemeenten vermeerdert/door dien de Remonstranten, om so te spreken uyt eenen Mondt kout ende warm bliesen/aen de eene kant stijf ende sterck verklarende dat de vijf Artijckelen ofte Controversien van dien de salicheydt ende het fondament des Gheloofs gheensints en raeckten / jae dat het Verschil niet een schraepsel van een Naghel weerdt was / om alsoo de tolerantie haer vouwe te beter te gheven / ende de Gheemeente in slape te wieghen. Aen d'ander zijde ter contrarie door dese vijf

„ den 6. Septem. heeft onderteeckent/ neffens F. Iunium, „ Lucam Trelcatium, F. Gomarum, Ieremiam Bastingium, „ in den Brief gheschreven aen de Heeren Staten van „ Hollandt over de persoone van Cornelis VViggherſz. „ zijn tot bewijs van desen aenmerckelijck / luydende al- „ dus: De opinien van Cornelis VViggherſz. gelijck de „ selve in de Schriften die V. E. aen ons hebben over- „ gesonden/ wijtloopich zijn verklaert/ ende van de voor- „ noemde Cornelis VViggherſz. kortelijck in sijn laetste „ Schrift zijn begrepen/ namentlije: Van't Beeldt Gods, „ van de Voorſichticheyt, van de Erf-ſonde, van de VVe- „ der-oprechtinge des Menſchen, van de Verkiesinghe, van „ de roepinge die door de Predicatie des Euangelij geſchiet, „ van den vryen vville, van de goede vvercken, ende van „ de Volhardinghe. Na dat wy van yeder punct met hem „ in't vrientlijcke ghesproken hebben/ dunckt ons dat de „ selve af-wijcken van den een-parighen reghel des Ge- „ loofs/ welcke in't H. Woordt Gods/ ofte Prophetische „ ende Apostolische Schriften des Ouden ende Nieuwen „ Testaments achter ghelaten is / ende dat de selve van „ de Belijdenisse des Geloofs ende Catechismo veel ver- „ scheelen/ niet alleen deser kercken / die in Neder-landt „ door Gods Ghenade gereformeert zijn/ maer oock van „ de Belijdenisse des Geloofs van andere kercken/ die in „ de Christen-werelt mede ghereformeert zijn; Jae wy „ achten datse so veel verschelē/ dat sy noch met de waer- „ heyt des Godlijcken Woorts/ noch met de Belijdenisse „ des Ghelooss eenigher kercken konnen gheconciliecrt „ ende over een ghebracht worden / noch oock sonder „ groote schade ende ergherniſſe in Gods kercke ghe- „ leert konnen worden. Daer op hy misschien soude segghen / dat hy doen desen treck noch niet en had- de ghevonden / ofte niet verder ghesien als sijn Neu-

se lanck was / als hy spreeckt in sijn Boeck van de Authoriteyt der Hoogher Overicheydt in Kerckelijcke saken.

Nu/de meeste Magistraten van Hollandt / door beleydt van sommighe treffelijcke Politijcke Personagien ende ter instantie van Ioan. VVtenbogaert dese saken ter handt ghenomen hebbende / hebben haer door gheene ootmoedighe supplicatien ende klachten haerder Onderdanen/nochte vermaninghen / obtestatien/ contradictien / protestatien van hare vermoghenste Mede-leden / nochte door vermaninghen / versoecken ende waerschouwinghen van hare Bondt-ghenooten / de Staten van andere Provintien / midtsgaders van uyt-landtsche Prineen willen laten diverteren van hun voor-nemen/ofte laten persuaderen de beslichtinghe deser ghereseene Verschillen door eene Synodale Vergaderinghe der Nederlandtsche Kercken na vorighen ghebruyck.

Maer hebben (onder des dat sy hare contradicerende Mede-leden ende de Heeren Generale Staten met verscheyden schoon-schijnende/doch captieuse/ eñ alle met den ouden voet strijdende concepten / nu ende dan dilayeerden ende fatigeerden) ter contrarie de in-voeringe van dese nieuwe Leer-puncten / ende de veranderinge van dese nieuwe Kercken-ordeninge willen door dringen door scherpe Resolutien/ rigoreuse/hier te lande ondraechelijcke/jae meer als Spaensche Placcaten ende Executien/als teghens verachters van de publijcke Authoriteyt / ende perturbateurs van't ghemeene beste / soeckende mede tot ghelijcke proceduren te persuaderen ende beleyden andere Nabuerighe Geunieerde Provintien/als notoir is.

Waer inne sy soo verre hebben gheprocedeert / dat verscheydene vrome ende stichtelijcke Kercken-Dienaers / ja selfs Magistraets persoonē / eerlijcke / aensienlijcke Landtsaten / ghetrouwe Patriotten / oock gheheele Ghemeenten seer wreedelijck zijn ghetracteert / Predicanten van hunne diensten ghepriveert / als misdadighe ter Steden uyt-ghefet ende ghebannen / Magistraten van hunne Offitien gepriveert / Borgers gebreuct / van hare Have berooft / ontpoortert / met eenen nieuwen Eedt beswaert / ende de weygherende ontschuttert / ende anderfints op verscheydene wijse overlastet ende beswaert op eene gantsch onbehoorlijcke vreemde / niet hier-landtsche maniere. Ende dit alles alleen ter oorsaken van dien / 1. Dat sy niet kosten goet vinden de invoeringe der Tolerantie van dese nieuwe ongheexamineerde Leere. 2. De veranderinghe van een nieuwe Kercken-ordeninghe / sonder voorgāende Kercelijck ghebruyckelijck oordeel. 3. Nochte het opdringhen van Leeraers deser nieuwer opinien tegens der Ghemeynten danck in verscheyden plaetsen ghepractiseert. 4. Nochte de wonderlijcke middelen / die men tot voorderinghe van de veranderinghen daghelijcks in't werck stelde / haer begeerende te houden aen de exercitie van de oude aen-genomene Gereformeerde Leere ende Kercken-ordeninghe / ter tijdt alles wettelijck in Kerckelijcke Vergaderingen mochte wesen ondersocht ende gheoordeelt na Godes Woordt.

Blijckende sulcks alles uyt vele Exempelen / als:

Binnen { Alckmaer, al waer Anno 1610. den 27. Julij Cornelius Hillenius uyt sijn Dienst geset / ende ter Stadt uyt ghewor pen is / ende Venator ge-

ghepatro-

ghepatroniceert. Item/verscheyden Magistraets ende Kercken-raedts Leden uyt hare diensten ghewozpen/ende neffens vele eerlijcke Bozghers seer schandelijck ghetracteert zijn.

Rotterdam, al waer Anno 1611. Cornelius Geselius ghedepozteert ende ter Stadt uyt gedzeven is. Ende Anno 1613. Smoutius ghebannen/ende in Gravesande gheconfineert/ niet konnende noch den 7. Augusti 1618. verwerven restitutie/ daer ter contrarie dien onreynen mensche Adolph. Venator by eendzachtige stemmen van de Heeren Staten ghebannen zijnde/ by pluraliteyt weder is gegunt binnen Alckmaer te woonen/van waer oock gheemaneert is dat vermaerde Placcaet van den 21. Junij 1616. by 'twelcke de Vergaderinge der oude Ghereformeerde verboden wozdt op pene van te verbeuren Huys/ Schuyz/ Berch/ Schip/ Schuyt ofte Veldt/ daer de selve sal moghen zijn ghehouden welcke datelijck by den Officier sal werden aen-ghetast/ al waert datse den genen die daer in ofte op hadde doen houden/ niet eyghen ware/ ende dat daer beneffens die in soodanighe Vergaderinghe sal hebben ghepzedickt/ Sacramenten bedient/ ofte andere exercitie ghedaen sal wozden/ghecondemneert in de summa van dzie hondert guldens/ waer doоz hy datelijck sal wozden ghearresteert ende versekert/sonder ontslagen te wozden/ vooz ende al eer de selve summe sal wesen ghenamptiseert/etc.

Binnen

Briele, al waer Ao. 1617. VVilhelm Crijnsz.

E van

gheſtupt/'tgantſche Landt in combuſtie ende de uyterſte ruine ſoude hebben moeten vervallen / ende alle beſtandighe van de oude Gereformeerde Religie/ weſende de fleur eñ pilaer van deſen ſtaet/ van wat qualiteyt die mochte weſen/ten eenen male ghediſcrediteert ende gheopprimeert ſouden zijn gheweeſt / tot ondergange van de loffelijcke Republijcke / ende tot luſt ende voordeel der Erf-vyanden van dien

Dit perijckel werde te grooter/door diē d'Autheurs eñ beleyders van dit werck/ ſiende/ boven alle vermoeden eene gemeene onluſt onder hare Gemeenten / d'oppoſitie haerder Mede-leden/ midtſgaders der Ho. Mo. Heeren Staten ende ſijne Princel. Excell. den Prince van Orangiē/ haer door't aen-nemen van nieu krijgſvolck hebben ghewapent / om met gheweldt door te dringhen/ ende de miſcontenteerde goede Ghemeenten te onder-drucken / ſluytende daer beneffens de handt van Juſtitie/om alle klachten eñ doleantien den wegh af te ſnijden.

Ut welck alles / ende wat des meer ſoude konnen werden by ghebracht/ klaerlijck gheblijckt den waren oorſpronck ende de gheleghentheydt van deſe beroerten. Ende wijders dat het eene over-groote ende alles dancks weerdighe weldaedt des barmhertighen Godes is/dat hem belieft heeft de herten van de Ho. Mo. Heeren Generale Staten / den Prince van Orangien/ ende de Machtichſte Leden van Hollandt te bewegen tot deerniſſe ende mede-lijden over deſen vervallenen ſtaet des Landts / ende de arme verdruckte Ghereformeerde Ghemeenten/ ende de ſelve dien ſin in te ſtorten om alles te brenghen op den ouden goeden voet / ende tot de vorighe lieffelijcke eenicheydt ende ruſte / ſoo in Kercke als Politijcke/inne te gaen den ouden/in Gods

Woordt

Woordt gefondeerden / ende van oudts in de kercken/ selfs deser Landen ghebruyckten wegh/dat is/te convoceren een Synodus Nationael der Nederlandtsche kercken na vorigen gebruyck / met over-roepinge van die van de uytlandtsche Gereformeerde Kercken/ met de welcke de Kercken deser Landen altijts goede Christelijcke eenichheydt hebben onderhouden / ende in de kerckelijcke Vergaderinghe deser kerckelijcker swaricheden te laten examineren ende oordeelen.

Ende also nu dit vermaerde Synodus door de wonderlijcke goedtheydt van den al goeden Godt in ghewenschter eendrachticheyt ghehouden/ten eynde ghebracht/ende des selvighen oordeel tot Godes glorie/bewaringhe van sijn salich-makende waerheyt/vrede eñ gherustheyt der Nederlandtsche kercken/ ende der afghewekene ende misleyde weder-brenginghe op den wegh/uyt-ghesproken ende ghepubliceert is. So staet Godt van een yeder / die sijnen Name vreest / yverichlijck te bidden / dat hem ghelieve de heylighe besoigne van dit Synode so te seghenen/ dat de Gereformeerde Nederlandtsche kercken in waerheydt aen-wassen/in eendrachticheyt ende vrede bloeyen / het Rijcke Christi onder ons meer ende meer uyt-ghebreydt / ende alle ende een yeder den Heylighen Name des Heeren met een Herte ende Mondt groot maken moghen/ Amen.

Resolutie van de Heeren Staten van Hollandt over de sake van Salıgher Predicant tot Woerden. Den 11. Novemb. Aº. 1579.

OP't versoeck van eenighe Borgers van VVoerden, aenhanghers van Saligher Predicant al daer/is den selven by Monde verklaert/ dat de

Staten niet van meeninge zijn eenige Verklaringe te doen aengaende de Religie/ die tot VVoerden tot noch toe is ghepredickt/ of den Inghesetenen van dien eenich belet ofte verhinderinghe te doen in de Religie/ als niet wesende de Vocatie van de Staten. Maer dat de Staten ghehoort hebbende uyt het rappoort van haer lieder Gheconmitteerden / midtsgaders d'Advocaet Fiscael, ende ghesien hebbende uyt voorgaende informatie de oproerighe ende lasterlijcke woorden/ die den voornoemden Salighex teghens sijne Excellent. den Staten ende andere Inghesetenen deser Landen. Midtsgaders haer luyder Leere ende Gheloove heeft ghepredickt tot meniger reyse niet en verstaen dat den selven Saligher vorder tot eenich Predick-ampt ofte andere Exercitie binnen de voorsz. Stede van VVoerden noch oock in Hollandt sal toe ghelaten worden/ ende daer en boven den voornoemden Supplianten belasten de saken van den voornoemden Saliger daer inne niet voor te staen/ nochte eenichsints te bemoeyen.

In de Apostille gegeven by de Heeren Generale Staten Ao. 1581. den 30. May op de Requeste der Kercken / noopende 'tseynden van Hare Hoogh Moghende Commissarien op den Synodus Nationael tot Middelburgh, staen dese woorden.

DAt hare Hoogh Mog. het voornemen der Remonstranten niet anders dan Christelijck ende Goddelijck en konnen bevinden/ etc. Item/ dat sy de Remonstranten versocht hebben / gelijck sy by desen noch versoecken / den aenstaende Synodum te willen vorderen/ houden ende sluyten ter plaetsen in desen ver-

vermeldet / sonder daer toe te verwachten eenige Ghedeputeerde van de Generaliteyts weghen / overmidts de voorsz. Heeren Staten egheene andere vermoeyen ofte opinien van de Remonstranten kunnen hebben / dan datse alle hun handelinghe / soo wel in desen aenstaenden Synodus, als andersints tot Godes eere ende stichtinghe der Kercke Christi sullen schicken ende bedraghen.

Resolutie der Heeren Staten van Hollandt in de sake van Coolhaes,

DE Staten van Hollandt gehoort hebbende uyt het rappoort van haer lieder Gecommitteerde / Meester Geraert van Wijngaerden / ende Lenaert Casembroot Raden Ordinaris van den Hove van Hollandt / Adriaen VVensen Pensionaris tot Dordrecht / en VVillem Bardesius Burghermeester der Stadt Amstelredam, dat sy lieden achtervolghende haer lieden last en commissie van de Gedeputeerde van de Kercken Christi verstaen hebben dat Casparus Coolhaes in Synode tot Middelburgh (N. dit vvas een Synodus Nationael) ghehouden / ten vollen is ghehoort / op de aen-wijsinghen van de dwalinghen / die in sijne Boecken zijn ghevonden. Ende mede verstaen hebbende dat in de censuren / die op den voornoemden Synodum teghen den voornoemden Casparum Coolhaes (overmidts sijne onghehoorsaemheydt (N.) zijn gheoordeelt / ende uyt-ghesprooken teghens de uyterlijcke ordre Politijcke niet en is ghedaen nochte ghedecerneert: Hebben

hebben de Staten voornoemt verstaen ende verklaert dat die van de Kercke Christi in Synode op de (N.) voor-ghenoemde censuren teghen den voornoemden Coolhaes sullen mogen procederen/sulcks als sy lieden na Godes Leere ende Woorde bevinden sullen te behooren. Besonder alsoo de voornoemde Coolhaes verklaert heeft niet eens ghesint te zijn in de Leere Christi met die van de Ghereformeerde Kercke. Niet tegenstaende de voor-ghenoemde Coolhaes hem daer voren in valschen schijne als Leeraer heeft ghedraghen ende gehouden/ waer door de Magistraten der Stadt Leyden teghens den voornoemden Coolhaes tot uyterlijcke straffe sullen procederen/sulcks als naer rechte ende redene sal behooren. Ende hebben de Staten voorts verklaert ende gheresolveert/ dat den voorsz. Coolhaes voortaen op-houden sal van alle voordere Predicatien in't heymelijck ende openbaer/ ter tijdt de selve met de Kercke Christi sal zijn gereconcilieert/ende (N.) by den selven tot den voornoemden Predick-ampt wederomme sal zijn toe ghelaten/ende den selven Coolhaes scherpelijck belast egeene sijne Boecken ofte Schriften meer uyt te geven/ende dat de uyt-ghegheven Boecken sullen werden op-gehouden ende gesupprimeert/ ten eynde deselve niet vorder en worden verkocht nochte ghesemineert. Ende op dat alle vordere schandale ende onverstant binnen Leyden in der Gemeynte Christi mach zijn verhoedt ende wech ghenomen/ sullen de Staten (volghende 'tversoeck van die van Leyden voornoemt) de handt daer aen houden. Sulcks oock by den Staten aen de Gedeputeerde van de Kercke Christi is (N.) versocht/en by hun belooft/dat D. VVerner. Helmichius Predicant tot Wtrecht in dienste van de Predick-ampt tot Leyden mach ghetrocken worden; ofte ten minsten

voor

voor sekeren tijdt tot dat de selve van Leyden van eenen anderen bequamen Leeraer ende Predicant ordentelijck sullen wesen versien. Ghegheven in den Haghe ondert Zeghel van de Heeren Staten voorsz. hier op ghedruckt den 4. December 1681. Onder stont/ter ordonnantie van de Staten voornoemt/ende was geteeckent de Rechtere.

Besluyt des Synodi in 's Graven-haghe ten over-staen van de Commissarisen der Heeren Staten van Hollandt ghenomen in de sake van Herm. Herbertsz.

SO ist dat dese Vergaderinghe ten ernstighen aenhouden ende begheeren van Sijne Excellent. ende mijne Heeren Staten/tot ruste ende eenicheyt der voorsz. Kercke en meer andere oorsaken/ beweegt zijnde Hermannum voorsz. uyt broederlijcke liefde voor vereenight ende versoent met den voorsz. Kercken opgenomen heeft/en op-neemt met desen/hem ontslaende van de suspensie ende alle vordere Proceduren tegens hem gehouden/gelijck hy mede te vreden is naer te komen de Acte Synodi (N.) Generalis de Anno 1586. Den Heere biddende dat hy hem met sijnen H. Geest tot volstandicheyt in sijne waerheyt wille versterckten. Aldus ghedaen in de Vergaderinghe des Synodi daer toe beschreven in 's Graven-haghe desen 14. Augusti Anno 1593. Ende was gheteeckent Harmannus Herberts, Arnoldus Cornelij, Caspar Syverinchusius, I. van Olden-barneveldt, D. Ianss Lonck, P. Kegeling, D. Iacobss Lonck.

Resolutie der Heeren Staten van Hollandt in de sake van Cornelis VViggherſz.

DE Staten van Hollandt ende West-Vrieſlant ghehoort hebbende het rapport van den Heere van St. Aldegonde, midtſgaders de Raedtſheeren Caſembroot ende Heſſels van haer ghebeſoingneerde/ op de punctē differentiael tuſſchen de Synoden van Noordt-Hollandt ende Cornelis VViggherſz. ende voorts op de mondelinghe verklaringe van den ſelven Cornelis VViggherſz. verſtaen hebbende 'tgene van de voorſz. beſoingnien by hem was verklaert/ende voorder dat hy bekende met den voorſz. Synode in verſcheyden puncten der Leere niet te konnen weſen van een ghevoelen/hebben naer rijpe deliberatie tot dienſte der Landen/welſtant ende eenichept der Kercken/eenſamentlijck der Gemeenten binnen Hoorn, den voorſz. Cornelis VVigherſz. verlaten ende ontſlagen/verlaten ende ontſlaen by deſen van ſijnen Dienſt/als Kerckendienaer binnen Hoorn , ende hebben hem voorts vermaent ende verklaert / dat hy hem naerder ſal hebben te bedencken/ende ſo hy hem tot dien eynde in ſtilte wil begheven ende onthouden in Vrieſtandt ſijn Vaderlandt/dat de Staten te vreden zijn/ hem voor een Jaer twee ofte drie aldaer van behoorlijck onderhoudt te voorſien/op't vertrouwen dat hy middeler tijdt met de Kercke ſal moghen vereenighen. Ghedaen in den Haghe den 27. Julij Anno 1596.

Som-

Sommarisch verhael van de Compoꝛtementen der geciteerde Remonstranten, vooꝛ de Nationale Synode tot Dordrecht van den 6. December des Jaers 1618. dat sy daer eerst zijn verschenen/tot op den 14. Januarij des Jaers 1619. dat sy van de vooꝛsz. Synode zijn verlaten/beyde inclusis.

ALs de geciteerde Remonstranten op woensdach den 5. December 1618. tot Dordrecht waren gearriveert/zijn vier uyt den midden van haer / als Henr. Leo, Carol. Mellius, Philip. Pinaker, ende Assuerus Mathisius des Donderdaegs den 6. 'smoꝛghens ghegaen by de Eerw. Præses Ecclesiastijck, uyt name van allen te kennen gevende/dat sy 'tsavonts te vooꝛen alle ghekomen waren/ ende versoeckende dat de handelinghe mocht uyt-ghestelt woꝛden tot 'sanderen daegs den sevendẽ / vooꝛ reden van haer versoeck ghevende / dat de sake daer van te handelen stonde/ van seer grooten gewichte is/ ende sy noch van Logementen niet vooꝛ-sien en waren. Dier-ghelijcke versoeck is oock by den Ed. Heere Præses Politicus ghedaen geweest: Gelijck het oock daer na in de Vergaderinghe is vernieut ghewoꝛden dooꝛ de twee Remonstrantsche Pꝛedicanten van het Sticht van Wtrecht Isaacus Frederici, eñ Samuel Nerunus, die als doen noch hare sit-plaetse in de Synode hadden / de welcke oock daer by voeghden / dat sy lieden souden wachten tot Saterdaechs den achtsten.

Dit versoeck door den Præses Ecclesiasticus de Vergaderinghe bekent ghemaeckt zijnde / heeft het den Heeren Politijcken goedt ghedocht den gheciteerden Remonstranten te doen compareren/na dien de tijdt in de citatie haer voor geschreven ruym verstreken was/ op dat sy selfs in teghenwoordicheydt de reden van het dilay dat sy versochten / souden voor de Vergaderinghe verklaren / ten eynde de Vergaderinghe op de selve mochte letten of sy ghefondeert waren.

Soo zijn dan uyt ghesonden de boven ghenoemde Remonstrantsche Predicanten van het Sticht van Wtrecht om haer te gaen halen.

Ghekomen ende door de selve Predicanten van het Sticht binnen ghelept / ende op hare plaetse ghesetèn zijnde / heeft de Præses Ecclesiasticus haer aen ghesept dat hy haer versoeck van uyt-stel tot des volghenden daeghs de Vergaderinghe hadde bekent ghemaeckt/ dat de Heeren Politijcken ende de gantsche Vergaderinghe goet ghevonden hadde dat sy selfs souden verschijnen/ende so sy yet hadden voor te stellen/het selfde in teghenwoordicheyt souden doen.

Hier op heeft Mr. Symon Episcopius eerst de Vergaderinghe ghegroet / ende alles goets van Gode toe gewenscht hebbende / ghesept dat sy met malkanderen daechs te voren binnen den bestemden tijdt waren aenghekomen / bereydt zijnde tot verdedinge van hare sake die sy tot dier tijdt toe met een goede Conscientie hadden ghedreven / ende volghens om met de Synode in een vriendelijcke Conferentie te treden. Dan dat sy aengaende den tijdt om te verschijnen / ende de handelinghe om te beginnen niet en begheerden de Synode voor te schrijven / maer alles lieten in desselven goedt-vinden. Dat sy oock het dilay voor

een

een dach of twee niet eyghentlijck van den Præses had-
den versocht / maer alleen sulcks sijne E. als billijck
zijnde te kennen ghegheven / vermidts sy hare Kisten
ende Koffers moesten openen / ende hare Papieren uyt
legghen ende ontfouwen.

Hier op is by de Heeren Politijcken goet ghevon-
den dat de Handelinghe soude uyt ghestelt worden tot
'sanderen daeghs den sevenden / ende met eenen den
gheciteerden Remonstranten aen-ghesept dat sy be-
ter behoorden ghelet te hebben op den sin van de
Brieven van citatie / met de welcke sy gheciteert
waren niet om met de Synode in Conferentie te tre-
den. Maer op dat sy haer ghevoelen / noopende de
vijf bekende Artijckelen / souden voor stellen / ver-
klaren / ende (soo veel sy souden konnen ende noo-
dich achten) verdedighen / oock met eenen hare
bedenckinghen over de Confessie ende Catechismus
over gheven / ende dat alles het oordeel des Synodi
onder-werpen.

Als hun dit voor ghehouden was / heeft Episco-
pius gheantwoordt / dat sy het woordt Conferentie
hadden ghebruyckt / om dat sy meenden dat onder-
linghe Conferentie ende dispute tot naerder verkla-
ringhe ende bevestinghe of verdedinghe van hare Lee-
re noodich was.

Dan wat sy daer mede ghesocht hebben / kan een
ieder wel verstaen / ende sal uyt den volghenden han-
del noch klaerder blijcken / namentlijck / op dat de
Synodus als hare teghen partye ghestelt zijnde / hare
Leere niet en soude vermoghen te oordeelen.

Wijders ghekeert zijnde tot de Heeren Politijcken /
heeft hy versocht dat Nicolaes Grevinchovius ende Sy-
mon Goulartius, als zijnde van de voornaemste onder

den haren/ hun mochten by ghevoeght worden / seggende/ dat sy sulcks met een Requeste aen de Ho Mo. Heeren Staten Generael hadden versocht/ maer van hare Ho. Mog. aen de Heeren Politijcken alhier ghesonden waren.

Als dese sake in haer absentie by de Heeren Politijcken in deliberatie ghelept zijnde / by hare Ed. Mo. goet ghevonden was de voornoemde Requeste met de Apostille van de Ho. Mog. Heeren Staten Generael door Samuelem Neranum Predicant van Amersfoort te doen eysschen/ om die gesien zijnde daer op te letten/ en hebben sy noch Requeste noch Apostille konnen oplegghen / segghende / dat de Ed. Hoogh Moghende Heeren Staten Generael de Requeste hadden behouden / ende volghens haer gheen schriftelijcke Apostille ghegeven/ blijvende onder-tusschen nochtans by haer versoeck.

De Heeren Politijcken dese sake in beraedt ghenomen hebbende tot des anderen daeghs / is onder-tusschen verklaert gheworden in wat puncten de saken van de voornoemde Grevinchovius ende Goulartius gestelt waren. Als dat Nicolaus Grevinchovius ettelijcke malen door de particuliere Synode van Zuydt-Hollandt ontboden ende niet gecompareert zijnde/ om het verachten des Synodi ende der publijcke authoriteyt verscheyden dwalinghen / ja Godt-lasteringen in sijne Schriften bevonden/ ende om seditieuse propoosten by de voorsz. Synode particulier van sijnen Dienst was af ghestelt/van welcke sententie hy niet en hadde ghe-appelleert tot dese Nationale Synode/maer alsse hem van twee Heeren Commissarisen van de Ed. Mog. Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt was aen-ghedient/versocht dat het hem soude gheoor-

loft

loft zijn binnen Rotterdam te blijven/ en aldaer koopmanschap te doen. Ende dat Symon Goulartius al voor eenen gheruymen tijdt van den Kercken-raedt der Walscher Gemeynte tot Amsterdam, ende van de Eersame Magistraet der selver Stede / om dat hy met sijn nieuwicheden de Kercke aldaer hadde ghetroubleert/ oock sijnes Dienstes ontsettet was.

De Heeren Politijcken dit behoorlijck over-woghen hebbende/hebben goet ghevonden/ja in alle manieren billijck gheacht den gheciteerden Remonstranten het boven-ghemelde versoeck af te slaen/also nochtans dat den voorsz. Grevinchovio ende Goulartio soude toe gelaten worden vryelijck tot desen Synodum te komen/ en den gheciteerden Remonstranten in't particuliere te helpen/en so sy noch yets meer tot verklaringe en bevestinge van de vijf Artijckelen en 'tgene daer aen kleeft wisten voort te brengen als by den meer-mael genoemden Remonstranten soude voor ghestelt worden/ 'tselve (midts te voren oorlof van den Synode verworven hebbende) kortelijck ende zedichlijck voor te stellen. Blijvende altijdt de boven-gheroerde Kerckelijcke censuren ende sententien teghen den selven ghevelt in hare volle vigeur ende kracht.

Welcke Resolutie des volghenden daechs op Vrydach den sevenden in publijcke vergaderinge den Remonstranten van den Heere Heynsio is voor ghelesen.

Hier op heeft Episcopius terstont (sonder eens oorlof van de Heeren Politijckē of van den Præside Ecclesiastico versocht te hebben) gedaen een lange Oratie/waer mede hy niet alleen der Remonstranten sake verdedichde/ maer op het meeren-deel van de Vergaderinge heftich uyt voer/ende oock indirectelijck de Hooghe Overicheyt toucheerde

d'Oratie gedaen zijnde/ heeft de Præses Ecclesiasticus begheert/ hy soude Coppe van de selve over gheven/ na dien daer vele saecken van ghewichte begrepen waren.

Episcopius antwoorde dat hy gheen Coppe en hadde. De Præses seyde / hy soude dan over gheven het Schrift hy daer hadde / daer uyt hy de Oratie hadde gelesen. Hy excipieerde dat het qualijck geschreven/ eñ seer deur ghestreken was/ so dat het niet wel soude zijn om te lesen/ versocht der halven tijdt om af te schrijven. De Præses antwoorde/ hebt ghy het konnen lesen/ wy sullen het oock konnen lesen.

Als hy dan op stont om over te gheven / belasten de Heeren Politijcken dat alle de Remonstranten d'Oratie souden onderteeckenen/ alsose veel saken in hiel niet alleen de Ecclesiastijcke, maer oock de Politijcke Overicheyt rakende.

D'Oratie over ghegheven hebbende/ versocht hy ofte Coppe / ofte dat hem 't Originael wederom soude ghegheven worden/ segghende/ dat hy pimmers een Exemplaer van sijn eyghen Oratie behoorde te hebben.

Heeft oock met eenen de Præses Ecclesiasticus haer voor gehouden dat sy nu wel sagen met wat een sachtsinnicheydt de Synodus met haer handelde / ende hoe onbillijck sy daer teghen te werck ginghen / na dien sy in plaetse van in't korte met beleeftheyt yet op de voorghelesen Resolutie te antwoorden / noch niet verstaen hebbende de oorsake van haer citatie/ oock gheen oorlof versocht / veel min verworven hebbende van ghewichtighe saken in't breede hadden gheharangueert / twelck nochtans selfs den Leden die tot de Synode gehooren / niet gheoorloft en is. Datse eerst haer voornemen van te peroreren ende den inhoudt van de Orati-

tie den Præsidi hadden behooren te kennen te gheven. Dan dat uyt dese maniere van doen lichtelijck was te verstaen wat sy voor hadden / namelijck in't eerste inkomen/eer de Actie begonnen soude zijn/de ghemoeden van de Wtheemsche Theologen te præoccuperen.

Episcopius antwoorde stoutelijck / dat hy ghedaen hadde 'tghene sijn ampt vereysschte / ende dat hy de redenenen te voren niet en hadde ghesien.

Ten selven daghe hadde de Præses Ecclesiasticus den twee Remonstrantsche Predicanten uyt den lande van Wtrecht Isaaco Frederici, ende Samueli Nerano voor gehouden / of sy niet self verstonden billijck te wesen dat sy haer by de gheciteerde Remonstranten souden voeghen/ende dat om dese redenen. Ten eersten: Om datse van den haren gelast waren de sake der Remonstranten te verdedighen. Ten tweeden: Om datse oock te voren als van de Remonstranten die te citeren stonden/ ghesproken werde/ sy mede onder de selve wierden gestelt/ende alsoo voor gheciteerde gherekent. Ten derden: Om dat hare sake even in de selve puncten stont als Episcopij ende als der anderen / hoe wel Episcopius als Professor Theologiæ tot Leyden van de Ed. Mog. Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslant op de Synode ghecommitteert was gheweest / nochtans was hy niet te min gheciteert ghewordden.

Hier op hebben sy tijt van beraet versocht / de welcke haer is vergunt tot 'sanderen daeghs den achtsten.

Ende alsoo het sich liet aensien dat men tot de sake ten principale komen soude/is volghens voorgaende ordre ghegheven by de Ho. Mog. Heeren Staten der Gheunieerde Neder-landen van allen ende een yeghelijck Lidt des Synode/ so wel uytlandtsche als inlandtsche in teghenwoordicheyt van de gheciteerde Remonstran-

ten gedaen eenen solemnelen Eedt. Waer mede sy heyliclijck voor Gode beloofden datse in dese gantsche Synodale handelinge/ in de welcke de gecontroveerde puncten der Leere/ eñ insonderheyt de vijf bekende Articulen ondersocht eñ geoordeelt souden worden/ niet en souden oordeelen na menschelijcke Schriften/ maer alleen na Godes woort/ als den eenigen sekeren eñ ongetwijffelden regel des Geloofs/ eñ daer inne niet anders voor hebben als de eere Godes/ gerustheyt der Kercke/ eñ voor al de behoudenisse van de suyverheyt der leere.

Des anderen daegs den achtsten is gehandelt gheweest met de twee boven-ghemelde Remonstrantsche Predicanten uyt den Lande van Wtrecht / de welcke weygerden haer by de geciteerde te voegen/ segghende dat hen van den haren vry gelaten was haer by de Remonstranten te voegẽ ofte niet/ waer toe sy eenige twijfelachtige saken uyt hare instructie voort brachten. Na lange onderhandelinge heeft eyndelijc de Vergaderinge om haer alle oorsake van klagen te benemen/ ende te toonen datse met alle vriendelijcheyt ende billijckheyt begeerden te handelen / haer vry ghestelt om te blijven sitten eñ mede over de vijf Artijckelẽ te helpen oordeelen/ by so verre sy dese vijf conditiẽ soudẽ willẽ voldoen.

Ten 1. oprechtelijck verklaren, dat sy het in conscientie daer voor hielden, dat haer van den haren vrye macht ghegheven was, niet alleen om over de vijf Artijckelen accommodatie te maken, maer oock definitive sententie te spreken, ende dat so wel van de valscheyt als van de waerheyt, indien sy de selve in conscientie na Godes woordt valsch bevonden. Ten 2. Dese sake aengaende met dẽ geciteerden Remonstranten niet communiceren, noch yet uyt en brengen van het gene dat in absentie der Remonstranten gesproken ofte gehandelt soude worden. Ten 3. Vortaen blijven sitten als Rechters, en niet namaels hare meeninge verandert hebbende, haer by den Remonstranten voeghen. Ten 4. De Synodale handelingen niet turberen met ontijdich tegenspreken. Ten 5. Den selven eedt doen die by d'andere Leden des Synode is gedaen.

Coppe

Copie van dese conditien eñ tijt van beraet versocht hebbende/is haer 'tselve vergunt/midts dat sy savonts ten vijfuren haer antwoort by den Præsidem Assessores ende Scribas souden in brenghen om geen tijt te verliesen.

Des avonts hebben sy den Præsidi Asses. ende Scribis voorn. over gelevert een schriftelijcke antwoorde geheel twijffelachtich ende dubbelsinnich, waer mede sy meer uytvlucht sochtē als antvvoorde. Dan op dattet aen geē devoir en soude ontbrekē/heeft D. Dammannus Synodi Scriba langhe met haer in't particulier ghehandelt/om haer de billijckheyt van deSynodale presentatie te doen verstaen: eñ is haer noch meer tijt van beraet gegeven om tē langstē smaendaegs dē 10. smorgens eē ronde categoricque antwoorde in te brengē. T'welc sy dan eyndelijck hebben gedaen/ eñ verklaert dat sy behoudens het recht van hare principalen/ haer souden in dese sake vorghen by den gheciteerden Remonstranten. C.

Ondertusschē is bekent geworden/dat de geciteerde Remonstranten de uytlantsche Theologen een seer lang eñ bitter Geschrift haddē over gegeven/ in't welcke sy op het meeren-deel van de Kercken-dienaren hier te lande/eñ vooral die hier in de Synode zijn/ heftich uyt varen/ ende over het ongelijck dat men haer doet/seer klagen/ oock met eenen de veranderinghe die onlangs in de Magistraten is ghedaen/taxeren/etc. Waer uyt te bespeuren was dat sy niet anders voor en hadden dan metten eersten voor alle handelinge de ghemoeden der uytlantsche Theologē in te nemen/ ende van de inlantsche te vervreemden/ op dat de Synodale actien ghetroubeert souden moghen worden. Gelijck sy oock hier na alle hare volgende actien schijnen ghedirigeert te hebben. D.

Want als men nu meende dat men tot de principale sake soude komen/ende tot dien eynde op Maendach den 10. Decemb. den geciteerden Remonstranten voor hiel het eynde waer toe sy gheciteert waren / te weten/ om haer ghevoelen/noopende de vijf puncten/etc. hebben sy versocht yet te moghen voorlesen dat noodtsakelijck voor gaen moeste eer men in de handelinge soude treden. Oorlof gekregen hebbende / heeft Duinglo een gheheel lanck Schrift voor ghelesen/waer mede sy het meeren-deel des Synode voor hare partye schelden / als bestaende uyt den ghenen die of Autheurs of Voeders zijn van scheuringhe / ende dien volghende deses Synode verwerpen/ende begeeren dat men twee Synoden soude aen-stellen / een van Remonstranten ende een van Contra-Remonstranten ; die in bysondere kameren vergaderende/ soo langhe door Gedeputeerden over ende weder handelen ende disputeren souden/ tot datse ten beyden zijden in een forme van accommodatie ofte onderlinghe tolerantie souden verdragen zijn: ende voorts voor-slaen alle de twaelf Conditien / die sy met een sekere Remonstrantie in Augusti of Septemb. voor-leden aen de Ed. Mog. Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt hadden versocht.

E.

Dit Schrift ghelesen zijnde/hebben de Heeren Politijcken haer belast dat te onder-teyckenen / ende alsoo over te gheven/ verklarende datse op't ghene den Heeren Staten Generael aen-gaet/ naerder souden letten/ maer tgene de Kerckelijcke saken betreft/ lieten ter dispositie van het Synodus.

De Præses Ecclesiasticus heeft haer ghesept/dat sy het oordeel des Synodi/dat met Authoriteyt van de hooghste Overheydt deser Landen/ welckes Onderdanen sy haer bekenden/ ende uyt name van de Ghereformeer-

de Kercken / van de welcke sy haer Leden ende Predicanten noemen/ is beroepen / niet en moghen verworpen sonder verachtinghe van beyde soo Politijcke als Kerckelijcke ordre. Dat sy oock met haer uyt-vluchten hare sake gheen goet en doen/ eñ derhalven beter waer dat sy alle om-weghen latende / tot de sake selve quamen.

Carolus Niellius seyde / dat sy alle de conditien niet even noodich en achteden/maer even wel eenighe voor soodanighe hielden / van de welcke sy met goeder conscientie niet en konden wijcken.

Episcopius versocht / men soude de redenen examineren/ insonderheyt dese/ dat daer als Rechters saten die scheuringhe ofte ghemaeckt ofte ghevoedet hadden.

De Synodus dese sware beschuldinghe ter herten nemende/ ende bemerckende hoe hier mede wierden gheraeckt/niet alleen alle de Nederlandtsche Gereformeerde Kercken/welcke by dese Synode wierden gepresenteert/maer oock de Hooghe Overicheyt deser Landen,die de selve hadden beroepen,ende vvijders oock de uytheemsche Theologen ende hare Princen , als of die een partijdighe ende schismatijcke Synode toe stonden / heeft in de Avont-vergaderinghe des selven daeghs goet ghevonden/dat de Præses Ecclesiasticus haer daer over ernstelijck soude bestraffen ende vermanen datse voortaen niet soo lichtveerdelijck ofte onbedachtelijck souden handelen.

Dit heeft de Præses Ecclesiasticus volghens de Synodale Resolutie ernstelijck / doch met sonderlinge zedigheyt ende vriendelijckheyt ghedaen.

Hebben oock de Heeren Politijcken een seker decreet doen voor-lesen/waer mede hare Ed. Mog. verklaren datse ghesien ende geexamineert hebbende alle de con- 11.

ditien by de Remonstranten voor geslagen eñ versocht/ eñ daer op gelesen hebbende het formulier eñ de wetten na de welcke de Ho. Mo. Heeren Staten Generael hebben gewilt dat de Synodale actien souden aen gestelt/ ghedirigeert eñ voltrocken worden / bevonden hebben dat alleen den selven by den Hooch-ghemelten Heeren Staten Generael ghenoech is voorsien/eñ voortaen by de E.M. die op alle 'tgene/ geduerende dese actie soude mogẽ voor vallen/tijdelijck sal konnẽ voorsien eñ ordre gestelt wordẽ: eñ daerom den Remonst. bevelẽ/ belastẽ/ eñ ghebidden datse sonder eenich wijder uytvlucht ofte dilay komen tot de sake ten principale/ eñ tot diẽ eynde alle 'tgene by de Synode beslotẽ sal wordẽ gehoorsamẽ/ op dat de meninge eñ intentie van de H.M. Heerẽ Staten Gen. niet en werde eenigsins geeludeert/ofte dẽ tijt tot schade vã de Repub.eñ Kerke langer geprotraheert.

Hier op is by Episcopio ende Mellio veel teghen-sprekens ende debaterens gevallen/eñ of de Heeren Politijcken schoon ettelijcke malen haer belasten ghehoorsaem te zijn / ende tot het over-leveren ende verklaren van haer ghevoelen te komen / en heeft het ghelijcke wel haer niet konnen bewegen; seggende altijt datse niet en kondẽ hare tegenpartye opdragẽ het oordeel van haer gevoelen. Als men haer vraegde wat sy dan voor een Rechter begeerden/of wiese voor hare Rechters kendẽ/ Papisten of Mennisten, of Libertinen, hebben sy niemant genoemt/maer geseyt / Latet u genoech zijn dat vvy u altijt voor onse Rechters niet en kennen. Ende eyndelijck lange ghedronghen zijnde om te antwoorden / hebben sy geseyt sy souden dat des anderen daeghs doen.

1. Des volgendẽ daegs dan/welcke was Dingsdaegs den 11. Decemb. gevraegt zijnde of sy nu gereet waren om haer gevoelen/ noopende de vijf Artijckelen te verklaren/

klaren/hebben sy door Bernard. Duinglo wederom een Schrift doen voor lesen / inhoudende ten eersten twee beschuldigen tegen de Præses Ecclesiasticus. Ten 2. een beschuldinghe teghen het Synodus. Ten 3. een protest.

D'eerste beschuldinge tegen den Præses Ecclesiasticus was/dat hy S. Episcopio onrecht soude hebben gedaen/ hem bestraffende dat hy in het overleverē van de Oratie (boven gemelt) niet oprechtelijck genoech met de Synode hadde gehandelt. De bestraffinghe was hier uyt ghesproten. Dat als Episcopio belast was Coppye van sijn Oratie te geven/ ende hy geseyt hadde geen Coppye te hebben / eñ daer op hem bevolen het principael daer uyt hy gereciteert hadde over te leveren/ eñ men meende dat hy sulcx getrouwelijck hadde gedaen/ van eenige toehoorders die op de Galeryen stonden ghemerckt was dat hy een Copye hadde/ja het principael behoudende/een Coppye die niet genoech geschreven was/over gegeven hadde/'twelck de toehoorders den Heere Præsidi Politico aen-gheseyt hebbende/ was hier op ondersoeck gedaen/ende alsoo bevonden. Alsoo dit nu een specie was van bedrogh/heeft de Præses Ecclesiasticus, volgens het goet vindē van de Heeren Politijckē, hem daer over vriendelijck bestraft eñ vermaent dat hy voortaen oprechtelijcker soude handelen. Als hy hem daer teghen hadde gepoogt te purgerē/de gelegentheyt wat anders alsse gevallen was verhalende / hebben de Heeren Politijcken, om voordere intentien af te snijdē/eñ de eere des diensts/so veel mogelijck op te houden/gewilt het soude by de vermaninge blijven. Sulcx dat oock de Præses Eccles. daer van geē wijder verhael soude hebbē gedaē/ ten waer dat de Remonst. dese sachte vermaninge niet willende dragē/in dat schrift sijne W. van partijdicheyt eñ onrecht haddē beschuldigt/beroepende haer op't getuygenisse van de gantsche vergaderinge. De

De tweede beschuldinghe teghen den Præses Ecclesiasticus, was dat hy den Remonstranten in't ghemeen onrecht soude hebben ghedaen / als hy haer daeghs te voren hadde bestraft datse de Hooghe Overicheydt in hare Schriften onbehoorlijck hadden bejegh ent/waer mede hy soude voor ghehadt hebben haer te brenghen in ongunste by de Heeren Staten Generael/den Prince van Orangien ende andere Heeren/ende also betoont hebben met wat een partydich ghemoet hy tegen haer was in-ghenomen.

De beschuldiginge tegen het Synodus was de voorgaende: Als dat het meestendeel van het selve soude zijn partydich ende schuldich aen scheuringe. Waer mede sy als noch des selven oordeel verwierpen / segghende/ dat sy niet en konden van hare conscienten verwerven hare partyen / die deur scheuringhe van haer af geweken waren/te kennen voor Rechters. Dat dit ghevoelen veel vaster in haer ghemoet was gheprent/ dan dat het haer door eenige Authoriteyt/ ofte van de Staten/ ofte van de Kercken haer soude konnen benomen worden.

G. Het Protest luyde als volgt: Wy alle/ende elck Hooft voor Hooft maken met dese onse solemnele ende uytghedruckte Protestatie desen gheheelen Synode ende de gantsche Christen Werelt bekent dat wy den tegenwoordigen Synodum/ofte het meesten-deel des selven/ om oorsaken boven verhaelt / ende in ons over-ghelevert Schrift begrepen/ende met redenen/niet en houden voor den wettelijcken Rechter van onse Controversien / ende dat daerom des selven oordeel by ons ẽn onse Kercken van gheener weerden sal zijn. Welcke Protestatie voor henen ghesonden zijnde/bereyden wy ons tot de sake ten principale / ende om de welcke wy

ghelooven

ghelooven dat wy ghereiteert zijn/begeerende dat oock dit onse Schrift ende Protest in de Synodale Acten werde gheinsereert.

De Præses Ecclesiastic. die andersins meende dat men de principale sake soude by handen genomen hebben/ was hier door ghenootsaeckt alle dese puncten van beschuldinginge met het protest den Synode in naerder deliberatie te gheven/dewijle sulcks sijne eere ende de eere van de gheheele Vergaderinghe was vereyschende.

Heeft dan voor eerst ghevraeght of hy de woorden Episcopij niet wel ende ter goeder trouwen hadde verhaelt te weten/dat Episcopius ghesept hadde gheen ander Exemplaer van sijn Oratie te hebben als 'tghene daer uyt hy de selve hadde gereciteert /maer dat exemplaer seer deur-ghestreken ende quaedt om lesen te zijn/ versoeckende derhalven tijdt om af te schrijven : Ende dat hy daer na / als hy dat over gheven moeste / of sijn eyghen authentijcke wederom begeert/of ymmers een Copye daer van/ etc. ende volghens met recht Episcopium daer over hadde bestraft. Waer op alle Leden des Synodi ende een yeder des selven hooft voor hooft so uytlandtsche als inlandtsche (onder de welcke oock vele waren die de woorden selfs hadden aen-gheteyckent) hebben gheantwoort/datse de woorden Episcopij niet anders en hadden verstaen noch konnen verstaen alsse van de Ed. Præside verhaelt waren/ ende dat derhalven Episcopius daer over van sijne Ed. met recht was vermaent om voortaen oprechtelijcker met den Synodo te handelen. 'Tselve hebben oock de Heeren Politijcken alle ende een yeder van hen in't besonder/ ende hare Ed. Secretarius D. Dan. Heynsius met hare Ed. ghetuyghenisse bevestight.

Op de tweede beschuldinghe heeft oock de Synodus

verklaert dat de Remonstranten waren bestraft over hare vermetele dertelheyt/waer mede sy selfs de Hooge Overheden deser Landen niet en hadden ghespaert. Ende is by vele selfs van de Wtheemsche Theologanten verklaert/ dat soo de Præses Ecclesiasticus yewers in ware te beschuldighen/meer over sijn al te groote sachticheyt als over sijn al te groote hardicheydt in het bestraffen ghebruyckt / soude te beschuldighen zijn. Tot welcken eynde twee notabele plaetsen / met de welcke sy niet duysterlijc de Hooge Overheyt deser Landen deurstrijcken, uyt hare Schriften zijn voor ghelesen / als in de welcke sy klaghen datse gheheel billijcke saken van de Heeren Staten hebben versocht/ ende doch niet op-gedaen en datse nu hare partyen ten roove worden gegeven/oock dat haer het grootste ongelijck soude geschieden indien sy nu so van de Heerē Statē Gener. als van de Heerē Statē van Hollant souden verlaten worden.

Ende alsoo hier mede dien geheelen dach wiert deurgebracht/is haer Woensdaeghs den 12. het oordeel des Synodi over beyde hare beschuldiginghen uyt des selven Actis voor ghelesen.

Aengaende de beschuldinge teghen het Synodus met het Protest, zijn haer voor ghelesen de sententien van de uytheemsche Theologanten / die voor geen partijdige noch schismatijcke mochten ghehouden worden/ende welcker gemoeden sy op so verscheyden manieren ghetracht hadden in te nemen: de welcke een-stemmelijck hebben verklaert dat Protest nul en van geender weerden te zijn/ ende de redenen van het selve gheensins bastant. 'Twelck sy met verscheyden redenen ende exempelen/beyde uyt Godes Woort ende uyt de oude kercken hebben bewesen.

III. Ghelijck oock met eenen is voor gelesen een Decreet

van

van de Heeren Politijcken/ daer mede hare Ed. Mog. getuyghenisse gaven van de woorden Episcopij, den selven Episcopium ende sijne mede gheciteerde ernstelijcken bestraffen ende vermanen datse op de waerheydt/ de welcke een reghel ende richt-snoer is van alle Ecclesiasticque deuchden/ ende van Gode/ die de herten ende nieren door-gront/ ja de waerheyt selve is in sijne Dienaren sonderlinghe wordt vereyscht/ voortaen beter letten/ ende so een treffelijcke aensienelijcke/ eerweerdighe Vergaderinghe/ soo wettelijck by een gheroepen/ ende in de welcke de Ghedeputeerde van de Ho. Mog. Heeren Staten Generael selfs præsideren, ten laetsten/ soo dickwijls nu vermaent zijnde / leeren respecteren ende toe sien datse niet meer/ ghelijckse ettelijcke malen in de Synode ende in het Gheschrift den Wtlandtschen Theologen heymelijck over ghegheven/ ghedaen hebben/ daer de Ghedeputeerde ende by-een-gheroepene/ den ghenen die de selve ghedeputeert ende by een gheroepen hebben/ beschuldighen/ maer eens alle beschuldinghen te rugghe ghesett hebbende/ het Decreet dat nu lest met volkomen macht gheproclameert was / gehoorsamen/ niet tegen-staende het Protest 'twelck hare Ed. Moghende verklaerden nul ende van gheender weerden te zijn.

Als dit aldus voor den Middach was ghepasseert/ heeft Episcopius hem des Avondts schriftelijck ende mondelijck willen purgeren / begheerende dat men alleen dit soude ghedencken / dat hy niet gheseyt en hadde dat hy geen Exemplaer en hadde/ maer dat hy geen en hadde net ghenoech gheschreven.

Waer mede hy met een behendicheyt by een voegde 'tgeen hy bysonder hadde geseyt. Want hy seyde eerst geen Coppe te hebben/ vermaent zijnde het Principael

te gheven/seyde dat dat niet net ghenoech gheschreven was. Ende of hy schoon also gheseyt hadde/so en soude dat nochtans sijn onwaerheyt niet konnē verschoonen / want de Coppe die hy over gegeven hadde/ was net ghenoech gheschreven.

Dan de Præses Ecclesiasticus dese knibbelinghen af snijdende / heeft den gheciteerden Remonstranten ghevraegt of sy gehoort hebbende de sententie van de uytheemsche Theologanten/ ende het decreet van de Heeren Politijcken / wilden haer Protest laten varen ende ter sake komen?

Sy hebben ghesocht Coppe van de Censure teghen haer gebruyct/van de sententie der uytlantscher Theologanten / ende van het decreet der Heeren Politijcken voor den Middach voor ghelesen/ten eynde sy dat alles (soo sy seyden) in hare conscientien mochten over-legghen ende besien of sy de selve konden ghenoech doen.

Maer also men licht merckte dat dat streckte om de sake op de langhe bane te schuyven/ende den Synodum met haer te brengen in verscheyden contentien eer men tot de sake ten principale soude komen/eñ dat het ghenoech was voor Mannen van verstant gehoort te hebben het eenparich oordeel van soo veel treffelijcke uytheemsche Theologen/ende het bevel van de Hooge Overicheyt/insonderheyt in een sake die hare conscientie gheensins en konde beswaren (want het quam hier op het veranderen van hare Leere niet aen) is haer sulcks geweygert. Ende als sy seer tergiveerseerden/is eyndelijck door veel vriendelijcke vermaningen van de Præses Ecclesiasticus, aenhoudingen van D. Heynsius, bevelen van de Heeren Politijcken uyt name van de Heeren Staten Generael so veel te wege gebracht dat sy oorlof begheert hebben om uyt te gaen ende haer te beraden.

Weder

Weder ghekomen zijnde/ hebben sy verklaert datse behoudens hare conscientie/ ende haer oordeel van dit Synodus/de Citatie-brief souden ghehoorsamen / dat is/haer gevoelen/noopende de vijf Artijckelen/vryelijck voor stellen/verklaren ende verdedighen/ ende daer na sekere conferentie daer over gehouden zijnde/alles met de bedenckinghen diese mochten hebben over de Confessie ende Catechismus/schriftelijck over gheven.

Als sy wederom van een Conferentie gewaechden/ zijn daer over veel woorden gevallen tusschen haer eñ de Heeren Politijcken / sy segghende datse de Citatie-brieven soo hadden verstaen/ dat men over het verschil soude confereren ofte disputeren: Maer de Heeren Politijcken verklarende datse met gheen disputen / maer met voor-stel/verklaringe/bevestinge van de Leere der Remonstranten begeerden gehandelt/ ende sulcks alles van den Synodo geoordeelt ende ghedecideert te worden. Waer by de Ed. Raedts-Heere Martinus voegde/ dat sulcks al eer de Citatie-brieven geschreven waren/ eenighe van den ghециteerden was aen-ghesept.

Aengaende de vryheydt van haer conscientie ende oordeel/wiert haer volghens de Resolutie des Synodi gesept/dat men haer hare conscientie soude vry latẽ/ ja dat de Synodus niet en trachte om yemants conscientie te dwinghen/ ende sy oock daer van niet te klaghen hadden. Aengaende het oordeel datse by haer selven hadden te spreken/eñ haer daer op te beroepen ghelijck sy in het Protest hadden gedaẽ/dat het selve haer geensints en worde vry ghelaten / als zijnde onbehoorlijck/ maer belast van sulcke Protesten ende Conditien af te staen ende ter sake te komen. Ende daerom wiert haer ghevraeght hoe sy dat (behoudens haer oordeel) verstonden.

Episcopius antwoorde stoutelijck/gelijck wy spreken so gevoelen wy / en gelijck wy gevoelen so spreken wy. Oock dattet hen t'eene mael buyten haer meeninghe soude gaē/so haer niet geoorloft soude zijn de contrarie meeninge te wederleggen / eñ daer over te disputeren/ eñ volgens dat haer seer nauwe palen wierden gheset.

VVaer uyt noch-maels te sien is hoe sy gesocht hebben den Synodum te stellen tot haer partye/op dat die haer sake niet en soude moghen oordeelen. Want daer toe diende de beschuldiginghe van partyschap ende scheuringe/met het Protest. 'Twelck weder-leyt zijnde/vielen sy weder op het dispuyt. Want als dat in-gewilligt waer gheweest / en konde de Synodus niet anders als voor d'een partye gehouden worden. Dan dit alles sal uyt 'tghene volgt noch meer blijcken.

Want hoe wel den 13. Decemb. des Donderdaegs nae een gheele Weke kibbelens/ eñ na alle dese moeyte het daer toe ghekomen is/dat sy haer gevoelen/noopende den eersten Artijckel hebben over ghegheven/ in thien Thesibus begrepen / soo hebben sy dat nochtans negative gedaen/ niet alleen haer eygen gevoelen voorstellende/ maer oock trachtende het contrarie gevoelen hatelijck te maken/ende daer sy behoorden eerst te spreken van de Verkiesinghe ter Salicheyt/zijn sy meest al af-gheweken tot de Verwerpinge. Waer over sy oock des Vrydaegs den 14. beleefdelijck van den Præs. Ecclesiastico,op het goedt-vinden van de Heeren Politijcken/ende van het gantsche Synodus zijn vermaent ghewordden / dat sy haer eygen gevoelen affirmative/klaer ende duydelijck souden voor stellen / eerst eñ meest van de Verkiesinghe/ als die tot troost der Kinderen Gods dienende/meest in de Schriftuere is geopenbaert/ ende dat sy souden ghedencken datse hier gheroepen waren

niet

niet om te segghen wat sy van andere ghevoelens hiel- den of niet en hielden/ maer om haer eyghen gevoelen voor te setten ende te verklaren.

In plaetse datse dese goede vermaninge souden ghe- hoorsamen/hebben sy achter haer gevoelen van de vier volgende Artijckelen des Maendaegs den 17. over ge- geven/gepoogt met vele redenen te bewijsen dat sy wel hadden gedaen/segghende dat sy niet konden haer ge- voelen recht verklaren eñ verdedighen sonder het con- trarie te verwerpen eñ wederleggen. Dat men ooc niet wel van de Verkiesinge konde handelē/ten ware dat mē met eenen sprack van de Vervverpinghe. Bewesen haer altijt op de Brievē van citatie/ daer mede sy seyden dat haer volle vryheyt was gegeven haer gevoelen voor te stellē/te verklarē eñ te verdedigē/ alles so veel sy souden konnē eñ noodich achtē/ daer nochtans dit konnen eñ noodich achten/alleen siet op het laetste/ namelijck/het verdedigē. Also haer regelrecht op-lenende tegē het ge- ne haer van de Heerē Politijckē was belast/eñ waer toe sy van de Synode warē vermaēt. Dan hoe onnoodig ofte ongefondeert alle dese redenē zijn geweest/sal de volgen- de actie, die na het overleverē van hare consideratiē over de Confes. eñ Catechis. gevallē is/genoech te kennē gevē.

Als sy nu haer gevoelē van de vijf Artijckelē over ge- levert haddē/heeft haer de Præs. Eccles. volgens des Sy- nodi goet-vinden vermaent/sy souden haer bedenckin- gen over de Nederlantsche Confessie ende Heydelber- sche Catechismus in dese Landen geleert/over gheven.

Sy gaven voor antwoort dat haer dit buyten haer meeninge voor quam/ als meenēde dat sy eerst haer ge- voelen de vijf Puncten aen-gaende niet alleen souden voor stellen/maer oock verklaren eñ verdedigen. Dan de Præses gaf voor antwoort/ dat 'tselve nu moeste ghe- schieden/

schieden / ende dat haer sulcks in de eerste comparitie was te kennen ghegheven / op dat de Synodus eens voor al van hare gantsche Leere kennisse mocht hebben. Waer over sy dan uyt gegaen zijn om haer te bespreken.

Weder gekomen zijnde / seyden sy dat haer voornemen was eerst te handelen van de vijf Artijckelen / beroepende haer op d'ordre gestelt by de H. H. Staten Generael ende op de Brieven van Citatie / ende seggende dat het over-leveren van de bedenckingen niet noodich en was tot naerder verklaringe van haer gevoelen/also het maer bloote consideratien waren/ẽ ghgeen Theses met dewelcke sy yet sekers soudẽ willen stellen/maer diese alleen gaven te bedencken ende t'examineren.

Dat sy oock tot het over-leveren van de bedenckinghen niet hadden konnen gereedt zijn van weghen de kortheyt des tijdts.

De Præses Ecclesiasticus heeft haer gheantwoort/dat door het over-leveren van de bedenckingẽ de ordre niet en soude verandert worden / oock de selve niet anders en worden geacht als haer inhoudt soude mede brengen. Datse oock behoorden gereet te zijn/alsose al voor thien jaren de selve aen de H. H. Staten hadden over gesonden/ende noch laest-mael belast aen de Synodum particulier tot Delft over te gheven.

De Heeren Politijcken hier tusschen sprekende/hebben ghesept dat het haer niet toe en quam de Brieven ende meeninge van de H. H. Heeren Staten Generael uyt te legghen / maer na te komen 'tghene haer van de Præside Ecclesiastico soude op-ghelept worden.

Als sy noch bleven tegen sprekende / ende segghende datse wel een sylvam haddẽ van de dingẽ die sy meenden aen-merckens weerdich te zijn / doch dat sy daer

van

van onder malkanderen niet hadden ghesprokẽ. Dat oock de bedenckingẽ wel eer aen de H. H. Staten over gegeven, seer waren verandert / om dat den eenen dach den anderen baert : heeft de Præses Ecclesiasticus haer voor ghehouden / sy moesten gedencken dat sy niet als een Collegie / maer hooft voor hooft gheciteert waren/ ende daerom hooft voor hooft hadden te antwoorden. So heeft hy dan elck bysonder ghevraecht of sy eenige bedenckinghen hadden over de voorsz. Confessie ende Catechismus ? Waer op sy gheantwoordt hebben / als volgt.

Henricus Leo ende VVernerus VVeskius, datse gheen en hadden.

Henricus Hellingerus, dat hy nauwelijcx eene en hadde / maer dat hy soude de bedenckinghen van de andere in sien / ende dan veellicht oock yet te bedencken hebben.

Philippus Pinaker, dat hy de Confessie eñ Catechismus niet en hadde gelesen tot dien eynde / om op de selve eenighe bedenckingen aen te teyckenen / doch meende datter eenighe dinghen in waren bedenckens weerdich / de welcke hy oock oude konnen aen-wijsen / maer dat hyse noch niet en hadde in ghescrift ghestelt.

Dominicus Sapma, Dat hy eenighe bedenckingen by de Remonstranten van Zuydt-Hollandt ghesien hadde / die hy achtede aenmerckens weerdich zijn.

Thomas Gosuinius, ende Assuerus Mathisius, dat sy hare bedenckingen hadden / maer noch niet in geschrift ghestelt.

Carolus Niellius, dat hy den Heydelberschen Catechismum niet en verklaerde / maer den Geneefschen / eñ dat hy dien tot noch toe sijne Toe-hoorders alsoo verklaert hadde / dat niemant yet hadde konnen mercken:

dat hy nochtans oock sijne bedenckingen hadde/maer van kleynen ghewichte / ende niet ghehoorende tot de Catholijcke ofte al-ghemeene Leeringhen/ende die hy oock niemanden hadde ghecommuniceert.

Isaacus Frederici ende Samuel Neranus, datse niet en behoorden in dese sake ghetrocken te worden/alsose alleen in de sake van de vijf Artijckelen den Remonstranten waren by ghevoecht/dat nochtans hare gravamina hadden/diese te sijner tijdt souden voor-stellen.

Eyndelijck na veel uytvluchten/ seggen ende weder seggen/is haer van de H.H Politijcke belast/ datse sonder meer om-wegen te forckē/gehoorsamen/eñ elck sijn bedenckingen binnen den tijdt van vier dagen over geven souden die veel hebben/vele / die weynich hebben/ weynige/ die geene hebben/ geene en soudē over geven.

Hier op stil swijghende / schenen sy te vreden te zijn. Dan des Vrydaegs den 21. den gestelden tijdt gheexpireert zijnde / hebben sy over ghegheven alleen hare bedenckingen over de Confessie / seggende datse van wegen de korthept des tijdts d'andere over de Catechismus niet en hadden konnen ghereedt maken.

Voor dese bedenckinghen hadden sy gestelt een lange Voor-reden/daer in sy haer wederom op de ordre gestelt by de H. H. Staten Generael/ ende op de Brieven van Citatie beriepen / als of hier mede de behoorlijcke ordre waer om-ghekeert ghewoorden.

De onderteyckeninge was aldus gedaen/dat Episcopius, Eduardus Poppius, Iohannes Corvinus, ende Bernardus Duinglo eerst ende sonder eenige restrictie simpelijck onder-schreven hadden / maer d'andere op dese wijse: Ghesien ende ondersocht hebbende dese bedenckingen/ oordeelen wy de selve weerdich / op de welcke de Synodus in de revisie van de Confessie die te sijner tijdt ghedaen

daen sal worden/ernstelijcken lette.

Met de welcke onder-teyckeninghe sy gheensins de Resolutie van de H. H. Politijcken voldeden/ als waer mede sy niet en verklaerden of sy de bedenckingen voor de hare hielden ofte niet/ende welcke sy hielden voor de hare/welck sy voor de hare niet en hielden. Twelcke de wel-gemelte H.H. Politijcken merckende/hebben haer misnoegen met een publijck decreet verklaert / eñ daer in drie saken den Remonstranten belast. IIII.

Ten eersten : Also sy in plaetse van hare bedenckingen beyde over de Confessie ende Catechismus binnen den tijdt van vier dagen (welcke sy selfs genoech gheacht hadden) over te gheven/in plaetse oock dat elck de sijne soude over geven / overmits sommige onder haer waren/die ghesept hadden gheene te hebben / nu tegen haer belofte ende verwachtinge van alle goede / alleen over de Confessie over gegeven/eñ de selve ooc van den genen die gesept hadden gheene te hebben/ onder-teyckent/datse voortaen meerder op haer selven/ende allermeest op den genen acht souden nemen/dē welckē God de Heere met de hooghste macht hier op aerden ghewapent heeft / eñ die hare verachtinge na verdienste konnen straffen/ende oock (volgens het oordeel van eenen yegelijcken) so menich mael getergt behoorē te straffen.

Ten tweeden : Alsoo-se haer wederom beriepen op het concept van H.H. Staten Generael/ eñ de Brieven van citatie/datse hun van sulcke sophistische spotteryen eñ uytleggingen van de voorn. formulierē souden onthoudē/nadien dat hun geensins/maer dē H.H. Politijcken / als van de Hog. Mog. Heeren Staten Generael ghedeputeert zijnde toe komt de selve formulieren uyt te legghen / de welcke verklaerden als van haer eygen Brieven rondt uyt seggen / dat de laetste woorden

(soo veel sy konnen ende noodich achten) alleen tot de verdedinghe ghehooren / also dat daer mede den Remonstranten wierdt belast haer gevoelen naecktelijck/ kortelijck ende eenvoudelijck voor te stellen/ende dan so veel sy willen ende noodich achten/te verdedighen.

Ten derden: Datse de bedenckinghen op de Catechismus diese eertijdts aen de H. H. Staten van Hollant over ghegheven hebben/ met andere diese daer en boven hebben / elck besonder de sijne den volghenden Donderdach dese Vergaderinghe/als voor het Aengesichte Godes/ om gheexamineert ende over-woghen te worden/over gheven.

Ghevraecht zijnde of dese over-gheleverde bedenckinghen de selve waren diese wel eer met besloten Brieven aen de H.H. Staten van Hollandt over ghesonden hadden / hebben gheantwoordt: Poppius, dat hy wel eenighe bedenckinghen hadde by een ghestelt/ maer niet over ghesonden / doch dat de selve onder de over-gheleverde vervat waren. Duinglo, dat hy eenige hadde aen-geteyckent ende over gesonden/doch also hy dier tijdt soo kloeck van oordeel niet en was als wel nu/meesten-deel deur-gestreken/ achtende de selve niet weerdich om over-ghelevert te worden. Andere/ datse sommighe weynighe over gesonden hadden /maer dat die alle onder dese begrepen waren/ met noch meer andere.

Hebben oock de H. H. Heeren Politijcken haer ghevraecht/waer ende wien sy wel eer dese bedenckinghen hadden over ghegheven.

Episcopius heeft gheantwoordt / dat hy te dier tijdt tot den Kercken-dienst noch niet en was toe-ghelaten/ ende derhalven gheen bedenckinghen over gegeven en hadde.

Iohannes

Iohannes Vrbinus antwoorde/ dat hy daer van geen gheheuchenisse en hadde / maer meende dat hyse ghesonden hadde aen het Collegie van de H. H. Ghecommitteerde Raden van Hollandt.

Bernardus Duinglo ende Isaacus Frederici seyden / dat sy de hare ghelaten hadden in het Huys van VVtenbogaert, niet wetende wien hyse over ghegheven hadde.

Daer na d'andere gevraegt zijnde/of sy alle de overgeleverde bedenckingen hielden voor de hare : so dat sy daer over eenich scrupul droegen in haer gemoet/heeft Niellius gheantwoort/dat hyse ten meesten deele hieldt voor de sijne.

Pinaker, dat hy niet voor ghenomen hadde hier sijn dubia te openen / maer de consideratien alleen tot dien eynde voor-gestelt hadde / op datse de Synodo mochten dienen tot openinge. Datse hem oock sulcken scrupul niet gemaeckt en hadden/ dat hy daer over het oordeel des Synode begheeren soude.

Sapma, dat hy op de bedenckinghen noch soo niet en hadde gelet/datse hem eenich scrupul ofte twijffelinghe aen-brachten.

Neranus, dat sommighe van de bedenckinghen hem twijffel aen-brachten/sommighe niet/maer dat hy daer van distinctelijck soude antwoorden als men tot het ondersoeck van de selve soude ghekomen zijn. Scrupulum movere.

Isaacus Frederici, datter sommige weynige onder waren die hem deden twijffelen / te weten die / welcke hy veleer VVtenbogaert hadde over ghegheven.

Hellingerus , dat hy niet en konde op staende voet antwoorden op de vrage of dese bedenckingen hem eenich scrupul aenbrachten/maer so hy moeste antwoorden/tijdt versocht tot op de naeste vergaderinge/ nochtans een bedenckinge hadde / welcke hy oock den Præsidi over gaf,

Mathisius seyde/hoe wel hy te voren geen bedenckingen hadde gehadt als twijffelende / dat hem nochtans nu eenich twijffel was aen-ghebracht.

Henricus Leo, Vesekius ende Rijckevvaert, dat sy oordeelden dat de bedenckinghen weerdich waren ondersocht te worden/maer dat haer gheen scrupul was aenghebracht.

Daer na gevraegt zijnde/of sy behalven dese overgeleverde bedenckinghen noch eenighe andere hadden. Heeft Pinakerus geantwoort / dat hy veellicht noch eenighe andere daer by soude konnen doen/soo men hem tijdt gave. Gosuinius seyde/ dat hem nu gheene voor en quamē. D'andere seydē dat syder geen meer en haddē.

Des Donderdaegs na Kersmisse/zijnde den 27. December/ hebben sy elck hare bedenckingen over de Catechismus over gegeven/behalven Rijckevvaert ende de Gheldersche Henricus Leo, Bernerus Vesekius eñ Henr. Hollingerius, die seyden geene te hebben om over te geven. Dan dese laetste seyde/ al hoe wel hy geene bysondere bedenckinghen en hadde/nochtans onder de overgeleverde eenige hadde gesien die hy voor de sijne hielt/ namentlijck de Zuydt-Hollandtsche / welcke hy oock onderteeckent heeft.

Ghevraeght zijnde / of dese de selve zijn diese wel eer aen de Heeren Staten van Hollandt over gegeven hebben ; Heeft Episcopius gheantwoordt : Dat hy noyt eenighe aen de H.H. Staten over ghelevert hadde.

Iohannes Arnoldi, Corvinus, ende Eduardus Poppius, dat sy gheene en hadden over ghelevert over den Catechismum.

Bernardus Duinglo, dat hy gheen rechte gheheuchenisse en hadde van de bedenckingen/ nochtans meende datse alle in dese begrepen waren.

Isaacus Frederici, dat hy geen Coppye en hadde van de bedenckinghe die hy te voren aen de H.H. Staten hadde over ghegheven.

Voorts hebben sy oock alle bekent geen meerder bedenckinghen over den Catechismus te hebben.

Ende alsoo men nu verder soude gaen tot naerder ondersoeck van de vijf Artijckelen / zijn sy vermaent gheworden / dat sy dese woorden in de Brieven van Citatie (haer gevoelen voor stellen, verklaren, ende (so veel sy konnen ende noodich achten) verdedighen) hadden ghetrocken in eenen verkeerden sin / ghelijck haer oock hier voren is aen-ghesept gheweest. Ende daerom de selve niet en hadden behooren te misbruycken / om haer ghevoelen soo verwarret ende negative voor te stellen / ende de Verwerpinghe onder de Leere van de Verkiesinghe te menghen.

Sy hebben elck bysonder verscheyden antwoorden ghegheven / doch alle daer op loopende dat sy de Brieven van Citatie soo hadden verstaen / dat hun even so veel vryheyt was ghegheven in't voor-stellen ende verklaren / als in het verdedighen van hare Leere / ende dat sy van conscientie wegen niet anders als met sulck een vryheyt souden handelen / daer mede haer toe ghelaten werde niet alleen van de Verkiesinghe / maer oock voor al van de Verwerpinghe te handelen / ende dat niet soo seer in het voor-stellen van hare / als in het verwerpen van de contrarie leere der Contra-Remonstranten, ende der ghener die de Contra-Remonstranten voor rechtsinnich houden / ende sulcks alles / niet soo veel de Synodus, maer soo veel sy souden goet vinden / bekennen rondt uyt / dat soo men haer de vryheydt niet en vergunde / sy niet langer in de Synode souden konnen blijven om dese handelinghe te continueren.

Episcopius

Episcopius drongh insonderheydt hardt hier op aen/ veel seggende van het ongerijmt gevoelen der Contra-Remonstranten, eñ dat haer daer de Schoe alder meest wrongh.

Pinaker seyde/dat men eerst ende voor al van de Verwerpinghe moest beginnen / alsoo de gantsche oorsake des quaedts daer uyt ontstont / ende dat in de maniere van doen præsidium, verstant/ende kracht van hare sake ghelegghen was.

Niellius seyde/dat men niet en begheerde toe te laten dat yemanden oock de maniere van doen soude voorgheschreven worden/ende dat hy meende dat dat soude wesen de Conscientien geweldt aen doen / ende so hem de leere van de Verwerpinghe niet te rugghe en hieldt/ dat hy d'andere partye soude houden / ende de contrarie meeninghe toe-vallen.

De Præses Ecclesiasticus heeft ettelijcke malen gheantwoordt/dat haer toe ghelaten soude zijn te verwerpen 'tgheen sy niet toe en staen / alsse maer in de eerste plaetse rondelijck voor stellen wat sy selfs ghevoelen. Dat men oock niet alleen en soude handelen van de Verkiesinge/ maer oock van de Verwerpinge/ soo veel de Synodus in conscientie soude oordeelen noodich te zijn ter eeren Godes ende tot onderrichtinge ende stichtinghe der Kercken: Maer de maniere van doen/ dat niet de Synodus van haer / maer sy als gedaegde van de Synodo Wetten moesten ontfanghen / ende dat de Synodus oordeelde dat men na eysch van de sake selfs het voor-schrift van Godes Woordt ende het ghemeen gebruyck van alle Leeraren eerst behoorde te handelen van de Verkiesinge/ende daer nae van de Verwerpinge: 'Twelck so niet en geschiede/ sy oorsake souden hebben te klaghen / dat sy te vroech op waren/ dat sy eerst

behoorden

behoorden te sien wat vryheyt haer de Synodus toe liete/ende soo sy in de handelinge bevonden dat haer niet vryheyts genoech gegeven en worde/het dan tijt soude zijn om te klagen. Dat oock dese maniere van doen niet en streedt noch met het geloove noch met de Godsaligheyt/noch met eenighe plaetse der H. Schrift/ende derhalven niet en behoorden hare conscientiẽ voor te wenden/ maer veel meer in conscientie gehouden waren het Decreet van de Heeren Politijcken ende het Synodus te ghehoorsamen.

Met dese verklaringhe hebben de H.H. Politijcken ende het Synodus geoordeelt dat haer ten vollen was genoech gedaen. Twelck goet ghevonden wordt haer ernstelijck aen te segghen/ ende tot dien eynde dese verklaringhe by forme van een Synodael decreet in gheschrift gestelt zijnde/haer noch eens voor te houden. Eñ is sulcks ghesch hiet in manieren als volgt.

Alsoo de Remonstranten ettelijcke malen te kennen gegeven hebben dat sy conscientie halven niet langher in desen Synodo kennen verschijnen/ten zy haer al voren verseckert werde dat men van de Verkiesinge ende Verwerpinghe sal handelen op de wijse als sy in hare Thesibus ende over-gheleverde Schriften hebben voor gestelt: op dat haer te meer werde voldaẽ/verklaert de Synodus, datse voor-genomen heeft ende voor neemt de meeninge der Remonstrantẽ niet alleen van de Verkiesinge/maer ooc van de Verwerpinge te over-wegen eñ onder-soecken so veel sy in conscientie sal oordeelen dat tot eere Godes/onder-richtinge/stichtinge ende gerustheydt der kercken ende aller conscientien kan ende behoort ghenoech te zijn. Maer aen-gaende de maniere ende ordre die men in dese sake sal houden / acht de Synodus dat haer toe komt daer op te letten/ende niet den H.

gheciteerden Broederen de Remonstranten yet voor te schrijven. Dat sy oock sonder noodt op hare conscientie beroepen/nadien hier niet/ noch van de Heeren Gedeputeerde der Ho. Mo. Staten Heeren Generael/noch van de Synodo yet is op-geleyt of voor-gestelt dat met Godes woordt zy strijdende. Maer veel meer/ so sy op hare conscientie willen acht gheven/ ghehouden zijn te gehoorsamen de gantsche billijcke bevelen van de Hooghe Macht/ ende te onderwerpen het oordeel van dese Synode.

V. Dit Synodael Decreet ende Verklaringe is van de Heeren Politijckē met een kort decreet bevestigt geworden/ waer mede hare Ed. verklaerden het mis-noegen datse namen aen der Remonstranten ongehoorsaemheyt / hen belasten 'tselve sonder weygeringe promptelijck op pene van als weder-spannighe gestraft te worden/te ghehoorsamen.

Dan alles heeft niet moghen helpen. Episcopius liet niet nae te weder-spreken / seggende dat hy van wegen sijn conscientie niet en konde ghehoorsamen / ten ware dat men haer vergunde de versochte vryheyt.

Des anderen daechs 's Vrydaechs den 28. December hebben de Remonstranten 'smorghens recht voor de Vergaderinghe aen den Præsidem Ecclesiasticum gesonden een lanck Gheschrift / daer in sy veel sprekende van de ongherijmde Leere der Contra-Remonstranten, ende der ghener die de Contra-Remonstranten voor recht-sinnich houden / ende van haer ampt om sulcke ongherijmtheden uyt de Kercke te weeren / als noch verklarende datse met goeder conscientie niet anders als sy begheeren konnen handelen/ segghende dat het selve gheen hardtneckicheyt ofte wederspannicheyt er is / maer volstandicheyt in een goet voor-nemen/daer

in d[illegible]

in de voornaemste toevlucht of sterckte van hare sake gheleghen is/ ghevende met eenen te kennen dat men meest ende voor al van de Verwerpinghe behoorde te handelen/nadien daer in de meeste swaricheyt bestont/ ende haer gevoelen van de Verkiesinge uyt de Haechsche Conferentie ende andere Schriften ghenoech bekent was. Versoeckende datrom dat haer macht gegeven werde/niet alleen om voor te stellen/te verklaren ende te verdedighen 'tghene sy van de geheele sake der Prædestinatie, Verkiesinghe t'samen ende Verwerpinghe ghevoelen/ ghelooven ende leeren / maer oock met even ghelijck recht ende vryheydt de contrarie Leere te bestrijden voor soo veel sy souden konnen ende noodich achten.

De Heeren Politijcken hebben niet ghewilt dat dat Schrift soude ghelesen worden / maer dat de Remonstranten souden gheroepen ende met haer in handelinghe ghetreden worden.

Deur den Kamer-bewaerder ghehaelt/ende nae een wijle vertoevens gekomen zijnde/heeft de Præses Ecclesiasticus haer ghevraeght/ of sy van meeninghe waren beyde de Decreten soo der Heeren Politijcken als des Synodi te ghehoorsamen.

Sy versochten haer Schrift gelesen te werden: maer de Heeren Politijcken hebben verboden yet te lesen dat met de Resolutie van gisteren strijdich waer/ maer den Remonstranten gheboden dese Vergaderinge niet langher noch met stil-swijghen noch met wech-gaen op te houden/maer ter sake komen/ ende op't gene gevraegt soude worden/oprechtelijck antwoorden.

Daer op stelde haer de Præses Ecclesiasticus voor dese vraghe: Offe de vijf bekende Artijckelen den Heeren Staten van Hollant over-gegeven/in de Haegsche Conferentie

ferentie verklaert ende gedisputeert/ende van haer verdedicht/ als noch voor de hare hielden / ende bysonder den eersten Artijckel.

Episcopius gaf voor antwoordt / wy hebben gisteren ghesept / ende segghen nu wederom / dat wy niet goeder conscientie niet en konnen antwoorden / ten zy dat ons vryheydt ghegheven worde over elcken Artijckel te handelen van beyde de deelen van de Prædestinatie, ende alsoo ons gevoelen voor te stellen ende te verklaren soo veel als wy konnen / ende wy selfs noodich sullen achten.

Hier door is de Præses Ecclesiasticus genootsaeckt geweest elck in't bysonder hooft voor hooft te vraghen/ die verscheydelijck hebben gheantwoordt/doch al daer op loopende/datse niet en konden met goeder conscientie antwoorden/ten waer haer gegunt werde de volkomen vryheyt nu meer-malen versocht.

De Præses Ecclesiasticus heeft haer dickwijls vermaent / datse niet alsoo en behoorden haer conscientie voor te wenden/ ten zy datse reden daer van gaven uyt den woorde Godes/begheerende tot dien eynde/insonderheyt van Episcopio eenich getuygenisse uyt de heylige Schrift om te bewijsen dat haer sulcks niet geoorloft en zy/ ende betuygende dat hy niet en soude toelaten datse soo onbedachtelijck ende vermetelijck hare conscientien souden stellen teghen het Decreet van de H.H. Politijcken ende van het Synodus / na dien dit prætext in-hiel een bedeckte ende swaere beschuldiginge so tegen de H.H. Politijcken als teghen de Synodus/ ghelijck of die hare conscientien met onbillijcke Decreten beswaerden.

Op welcke ernstighe vermaninghe sy nochtans niet een ghetuyghenisse der H. Schrift hebben voort ghebracht/

bracht/ dan zijn harndtneckich by dese antwoorde gebleven.

Als sy dan geheeten waren uyt te staen/ is de voorder Resolutie op dese sake in beraedt genomen tot de naeste sessie/ende den Remonstranten weder in geroepen zijnde /volgens goet vinden van de H. H. Politijcken geseyt/sy souden haer beraden tot op vier uren/ ende dan weder keeren/om op't gene ghevraegt soude worden/te antwoorden.

Maer Episcopius heeft uyt aller name geen beraedt nemende ghseyt/ghelijck wy gheantwoort hebben/so blijven wy daer noch by/ namelijck / dat wy van onse gemeene sake niet dan in't ghemeen konnen antwoorden / ende dat so veel wy selfs tot verdedinghe van onse sake sullen noodich achten.

De Heeren Politijcken hebben hier op verklaert/hare hardtneckicheydt nu te mercken/ ende haer bevolen uyt name van de Heeren Staten Generael / dat niemant uyt de Stadt en soude vertrecken sonder speciael consent.

Des namiddaechs in deliberatie ghelept zijnde wat nu met dese Remonstranten soude te doen zijn/ is voor eerst ghelesen worden het Gheschrift datse 'smorgens aen de Præsidem hadden gesonden/ om te besien of daer yet in waer/ waerom de Synodus hare Resolutie souanderen.

Daer nae de Heeren Politijcken ghevraecht zijnde wat hare Ed.geraedtsaem achten te doen/hebben verklaert datse goet vonden eens uyt het midde van haer met eenen Assessor ende Scriba te senden naer den Hage aen de Heeren Staten Generael/om hare Ed Mog. te rapporteren wat met den Remonstranten zy ghedaen/ ende hoe sy haer ghedraghen hebben : maer dat men

ten overvloet den selven Remonstranten noch eens door de uytheemsche Theologanten aen haren schuldighen plicht soude doen vermanen.

De Synodus heeft oock verklaert dat met de ghepresenteerde vryheyt den Remonstranten overvloedelijck was ghenoech ghedaen. Doch even wel om alle oorsake van klagen noch meer te benemen/eñ een yeghelijck te doen blijcken hoe billijck de Synodus met haer ghehandelt heeft / is goet ghevonden dat het voor-gaende Decretum noch wat gheextendeert / ende met redenen bekleedt/ende alsoo des volghenden daechs haer soude voor ghelesen worden / ende sy voorts daer op door den Præsidem ende de uytheemsche Theologanten openbaerlijck tot gehoorsaemheyt soudẽ worden vermaent.

1. Sulcks is ghedaen/ ende is in de naerder verklaringhe vertoont hoe haer menich mael was aen-ghesept/ dat het den ghedaechden niet toe en quam den Rechteren voor te schrijven de maniere van handelẽ/ maer die haer van de Rechters voor geschreven was / te volgen.

Dat in dese maniere van doen niet en wiert bevondẽ dat onrecht of van het ampt eenes Rechters vreemt soude zijn/ofte hare conscientie soude konnen beswarẽ.

Dat haer wierdt toe ghelaten ende ghegheven billijcke ende Christelijcke vryheyt om haer ghevoelen te verklaren/ende daer nae te verdedighen/maer dat den Synodus toe quam te besorgen ende toe te sien datse niet misbruyct en worde tot een dertele ongebonden licentie/van alles sonder oorsake/vrucht eñ stichtinghe voor te stellen/te bedisputeren ende te bespotten.

Dat haer versoeck streedt met het recht eñ gebruyck van alle wettelijcke Synoden,by den welcken het altijt hadde ghestaen den ghedaechden de wijse ende ordre van handelen voor te schrijven.

Dat

Dat sy noch behoorden te eysschen noch de Synodus haer te vergunnen een vryheyt die met geene Wetten/ noch van de Heeren Politijcken noch van de Synode bepaelt en zy sodanige sy begeerden/nadien de Synodus selfs aen Wetten ghebonden is.

Dat haer wel expressellijck van de Synode wiert aenghedient ende belooft / dat men niet alleen van de Verkiesinge/ maer oock so haest dien Artijckel af-ghehandelt soude zijn/terstont daer aen van de Verwerpinghe soude handelen/soo veel als de Synodus soude oordeelen tot Godes eere/ stichtinghe der Kercken/ ende gherustheyt der Conscientien soude konnen ende behooren genoech te zijn.

Dat de natuere van de sake / d'exempelen der Apostelen/ende het ghebruyck van alle Doctoren vereyscht dat men eerst handele van de Verkiesinghe als van de Verwerpinghe / ghelijck sy oock selfs in de Haeghsche Artijckelen hebben ghedaen.

Ende indien sy haer gevoelen in velen niet klaer eñ volkomen genoech en hadden voor gestelt / datter geen bequamer wegh en was om daer van naerder kennisse te nemen als door vraghen ende antwoorden / dewijle het een gestadige gewoonte is in alle Gerechts-Bancken 'tondersoeck van de saecke op die wijse aen te stellen.

Dat haer dickwijls van de Gedeputeerde der Hog. ende Mogend. Heeren Staten Generael was aen-gedient/dat sy gheen Corpus of Vergaderinge en maken/ maer dat elck een van hen hooft voor hooft was gheciteert.

Dat haer wel gheoorloft was in dese sake met malkanderen te communiceren , maer nochtans een yeder van hen gehoudẽ was van sijn gevoelen eñ leere rekenschap

schap te gheven so wanneer de Synodus dat noodich soude achten.

Soder eenighe onder haer waren/ niet vrymoedich of veerdich ghenoech zijnde om te antwoorden/ dat de Synodus de discretie soude gebruycken/ dat men voor al soude vraghen den ghenen die in dese sake de alderkloeckste worden ghehouden / waer op d'andere met weynich woorden souden konnen verklaren of sy sulcx toe-staen of niet.

So sy oock meenden te konnen bewijsen dat in dese Gereformeerde Nederlandtsche Kercken van der selver Pastoren ende Leeraren eenige leeringhen zijn geleert/ strijdende met de eere Godes / de Godtsalicheydt nadeelich zijnde/ of af-wijckende van de aen-genomen Leere/ die in de formulieren van eenicheyt is verklaert/ ghelijck sy menich mael hebben voor ghegheven / dat het haer niet en soude vry staen/ maer selfs van den Synodo geboden worden/ de selve (na dat hare Leere verklaert ende bevestigt sal zijn) met behoorlijcke bescheydentheyt voort te brengen ende te wederleggen / op dat de Nederlantsche Kercken van sodanige swaere beschuldigingen verlost/ of so sy die daer van beschuldicht zijn/ over-tuygt worden/ tot den rechten wegh gebracht/ ofte hare onschult geopenbaert zijnde/ de ongerechticheyt der beschuldigers de geheele Kercke ende der gantscher Werelt openbaer werde tot Godes eere ende ruste der Kercken.

Ende eyndelijck dat de Synodus niet alleen haer toe en laet/ maer oock wenscht ende bidt/ dat sy ghevraegt zijnde/ gheheel vry uyt op de vragen antwoorden. Dat sy hier tegen sonder reden hare conscientien voor wenden/ nadien noch van de Gedeputeerde der H. H. Staten Generael/ noch van de Synode / tot noch toe yet

haer

haer voor ghestelt is ofte op gheleydt dat met Godes woordt strijdich zy / ende hier niet gehandelt en wordt van een sake die de conscientie raeckt / maer alleen de ordre ende maniere van doen aen-gaet. Ja dat sy veel meer/indien sy op haer conscientie na behooren wilden letten / schuldich waren te ghehoorsamen de seer billijcke Bevelen van de Hooghe Machten / ende te onder-werpen de ordre ende het oordeel van dit Synodus.

Dese Verklaringhe is haer des Saterdaeghs den 29. December voor ghelesen/om daer op te hebben hare antwoorde/ of sy het Bevel der Heeren ende het Besluyt des Synodi wilden na komen.

Sy versochten Coppe ende tijdt om schriftelijck te moghen antwoorden.

De Heeren wel merckende wat haer voornemen was/ namelijck om langhe schriftelijcke debatten daer op te maken / ende also de sake traynerende te houden/ hebben haer vergunt het Originael selfs/op datse in de naeste Kamer dat over-lesende/haer beraden / ende terstont weder-komende/ daer op souden antwoorden/op dat de Heeren die reysen souden/ niet en wierden in hare reyse verhindert.

Dan sy hielden aen om langher tijdt/ende om schriftelijck te antwoorden / segghende dattet een sake van grooten ghewichte was. Daer op haer de Heer Præses Politicus seer wel seyde/ de sake van so grooten gewichte niet te zijn / of sy konden ende behoorden op staende voet te antwoorden. Ende ghevraeght / so de sake soo important was/ waerom sy dan 'sdaeghs te voren den tijdt van bedencken tot 'sMaendaeghs ten vier uren niet en hadden aen-ghenomen/maer geseyt dat sy haer antwoordt by haer hadden?

So zijn sy dan daer op uyt ghegaen/ende weder gekeert zynde/ hebben sy noch instantelijck Coppe ende tijdt van bedencken versocht/om schriftelijck te mogen antwoorden.

Als haer de Præses Ecclesiasticus seyde/ datse daer op licht hadden te antwoorden/of sy van de volkomen absolute vryheyt diese versocht hadden / wilden af staen/ ende de selve den Synodo over gheven / of dat syse voor haer wilden behouden? Hebben sy wederom geseyt/sy en konden niet dan schriftelijck antwoorden.

Siende dat men niet en vorderde / zijn haer voor gelesen de sententien van de uytheemsche Theologanten/ aengaende de billijckheyt van het Decreet des Synodi, bevesticht met verscheyden treffelijcke redenen/ ende verciert met ernstige vermaningen / alle gelijck eendrachtelijck verklarende dat den Remonstranten van de Synode ten vollen was genoech gedaen/den selven tot gehoorsaemheyt vermanende/ende hare voornaemste redenen krachtelijck weder-legghende.

Maer alles heeft het niet mogen helpen/sy bleven by haer propoost / ende hare oude uytvluchten voor den dach halende / seyden/ dat het haer wee dede datse beschuldight waren van over de orde alleen ghetwist te hebben: Datse geen swaricheyt daer in en maecten dat men eerst van de Verkiesinge ende dan van de Verwerpinge soude handelen. Dat sy geseyt hadden van in de eerste plaetse van de Verwerpinge te handelen/ die meeninge hadde dat men daer van voornamelijck behoorde te handelen. Datse oock maer eenige vryheyt hadden versocht / te weten sodanighe / als sy in conscientie verstaen haer toe te komen.

Waer op de Præses Ecclesiasticus haer heeft gheantwoordt/ dat hy noyt van de orde alleen hadde gesproken/

ken/ maer altijdt ordre ende maniere van doen 'tsamen gevoegt/ende daer benevens uyt hare Schrift getoont datse mede om de ordre hadden getwist / ende volgens haer dese vraghe / als in de welcke de Wervel drayde/ voor ghestelt.

Of sy begheerden een vryheyt om haer ghevoelen voor te stellen, te verklaren ende te verdedighen, vvelcke met gheene VVetten, noch van de H.H. Politijcken, noch van de Synode soude bepaelt zijn, maer alleen hare conscientien soude schijnen billijck ende ghenoech te zijn ?

Op dese vraghe/hoe seer oock de Præses Ecclesiasticus aen-hiel/ende de H.H. Politijcken haer belasten te antwoorden / en hebben sy geen antwoort willen gheven/ maer t'elcken Coppe versocht/ende tijdt van beraedt.

Om dan een mael daer af te zijn/na dat men van den neghenden des voor-middaechs tot den half drie uren des na-middaegs met haer besich was geweest/is men haer so verre in-geweken / dat men haer heeft vergunt een Coppe van het Decreet Donderdaechs den 27. ghemaeckt / met de naerder verklaringhe in die sessie haer voor ghelesen/met de conditie/dat sy onder dat Decreet een korte categorijcque antwoorde stellen/ ende de selve alle onder-teyckenen / ende savonts ten ses uren in de Vergaderinghe souden over gheven.

Des avonts te ses uren hebben sy een antwoorde in gelevert onder het voorsz. Decreet gestelt/luydende als volgt.

Indien ons by het Synodus niet toe ghelaten en vvordt als categorijckelijck te antvvoorden, segghen vvy eenvoudelijck dat vvy by onse Antvvoordt gisteren schriftelijck over ghegheven, als noch volharden. Maer soo ons onse meeninghe (soo vvy achten dat ons behoort toe gelaten te vvorden) staet te verklaren, seggen vvy dat vvy ons gevoe- K.

len van elcken Artijckel volkomelijck ende duydelijck, eerst van de Verkiesinghe, ende dan van de Verwerpinghe in gheschrift sullen verklaren, ende het selve op de selve wijse verdedighen, ende het contrarie gevoelen der Contra-Remonstranten, ende der ghener die de Contra-Remonstranten voor rechtsinnich houden, op elcken Artijckel duydelijck voor ghestelt zijnde, weder-legghen. Sooder in onse verklaringhe ende verdedinghe geoordeelt sal worden yet te ontbreken, sullen wy op de vragen die ons van den Præside voor ghestelt sullen worden, schriftelijck antwoorden, ofte ooc by monde, so het de sake sal konnen lijden, door den ghenen die wy daer toe alder bequaemst sullen oordeelen. Ende op dat dese vryheyt niet en schijne onbepaelt te zijn, beloven wy dat wy in de handelinghe sulcke eene maniere sullen houden, de welcke met de dertele licentie van alles sonder oorsake, vrucht en stichtinge voor te stellen, te bedisputeren, ende spottelijck te beknibbelen, gantsch gheen gemeenschap en hebbe. Op dat oock de handelinghe niet al te langhe boven den behoorlijcken tijdt werde gheprotraheert, sullen de Ed. Heeren Politijcken hebben ordre te stellen, de welcke wy oock verhopen dat nae hare billijckheydt, discretie ende voorsichtigheydt ons behoorlijcken tijdt in onse Schriften in te stellen, sullen vergunnen, ghelijck wy oock ons best sullen doen, om onse maniere hare Ed. te doen behaghen.

Alsoo sy in dit Antwoorde mentie maeckten / ghelijck sy oock te voren ettelijcke malen hadden ghedaen / van eenighe die de Contra-Remonstranten voor rechtsinnich houden / welcker ghevoelen als grouwelijck / Godtlasterlijck / etc. sy begheerden te weder-legghen / heeft haer de Præses Ecclesiasticus ghevraeght / wie die waren / ende begheerde sy souden die noemen.

Episcopius seyde / sy souden die t'sijner tijdt noemen.

De Præses Ecclesiasticus stondt aen dat syse terstondt

souden

souden noemen/nae dien sy dat soo menich mael in den Mondt hadden ghehadt/ ende de Leeraren soo leelijck voor de gantsche Werelt uyt ghemaeckt / ende te spot ghestelt.

Ende als sy weygherden die te noemen/noemde hy-se selfs / als Zuinglium, Bucerum, Calvinum, Martyrem, Bezam, Marloratum, Zanchium, Perkinsum, &c. ende andere Godsalighe Leeraren / die soo veel by de kercke hadden ghedaen / ende welcker namen in eere zijn by alle Vromen. Ghevraeght zijnde of sy dese niet en meenden/hebben sy niet willen antwoorden.

Dese sake in haer absentie in deliberatie ghenomen zijnde/heeft de gantsche Synodus aen dese handelinghe een groot misnoeghen ghetoont / om dat men merckte.

Ten eersten : Dat de Remonstranten met alle dese uyt-vluchten/verklaringhen/exceptien/etc.niet anders en sochten als d'Authoriteyt van de H. H. Polityckē/ ende van de Synode, die haer soo menich mael hadden bevolen catagoricè sonder exceptien te antwoorden / eñ volghens van de H.H. Staten Generael / ende van alle de Nederlandtsche kercken krachteloos te maken.

Ten tweeden : Datse de Synode noch niet voor wettich erkennende/maer by hare vorighe Protestatie hardtneckelijck blijvende/haer des selven oordeel ende wetten / selfs aen-gaende de maniere van doen niet en wilden onderwerpen/ maer ghelijck als met haer partye handelende / hare contrarie Wetten ende Conditien daer teghen stellen / ende alsoo des Synodi oordeel krachteloos maken.

Waer toe oock streckte datse in elcken Artijckel de contarie Leere der Contra-Remonstranten, ende der gener die de Contra-Remostranten voor recht-sinnich

 houden/

houden/begheeren te weder-leggen: Om alsoo alle soo Wtheemsche als Nederlandtsche Theologen van het oordeel over dese verschillen uyt te sluyten/als de welcke over haer eygen Leere by den Remonstranten tegen ghesproken ende bestreden/niet en souden moghen oordeelen.

Ten derden: Met vele ende verscheyden Schriften in te stellen/ ende tot elck tijt te versoecken de Synodale Handelinge sonder eynde te verlengen / ende alsoo de Synodum moede te maken.

Ten vierden: Van de ordre der Hog. Mog. Heeren Staten Generael/waer mede geordonneert is dat men eerst de vijf Artijckelen der Remonstranten sal ondersoecken ende oordeelen/ ende dan tot andere gravamina voort gaen/af te wijcken/ende int breede te gaen weyen in de Schriften van de treffelijcke ende Godsalige Leeraren/om die op het leelijckste deur te strijcken/ende also de aen-ghestelde Synodale Actie om te keeren ende te verstooren.

Daerom dan soo by de Heeren Politijcken als by de Synode goet gevonden is/haer noch eens af te vraghen of sy het Decreet des Synodi, 't welcke sy belast waren ghewcest te onder-schrijven/ wilden ghehoorsamen?

Hier op hebbē sy alle/elck hooft voor hooft gevraegt zijnde/geantwoort/ datse niet en konden gehoorsamen dan op sulcke wijse als sy gheschreven hadden.

Als dit nu tot den half elven in de nacht gheduert hadde / eñ men niet verder met haer en konde komen/ hebben de Heeren Politijcken/ van hare hardtneckigheyt moede ghewórden zijnde / verklaert dat hare Ed. Mog. hier van souden doen rapporteren aen de Heeren Staten Generael/ om te vernemen wat hare Ho. Mo. souden willen dat voorts in dese gantsche sake eñ met

den Remonstranten soude gedaen worden. Belastende hun wel expresselijck dat niemandt van hen en soude bestaen uyt de Stadt te vertrecken sonder speciael consent/insonderheyt dat niemant soude vertrecken om in de naeste plaetsen te predikẽ.

Ende om de H. H. Staten Generael van alles ten vollen te berechten/ zijn uyt last ende commissie van de Heeren Politijcken des anderen daegs den 30. December 1618. 's morgens na den Hage verreyst de Ed. Heeren Henric. van Essen Raedts-Heer des Vorstendoms Gelre ende Graefschap Zutphen/Hugo Muys van Holy Ridder/ Schout der Stadt Dordrecht, ende Ballin van Stryen, ende Iohan van Hemert, Burgermeester der Stadt Deventer, met D. Harmanno Faukelio Assessore, ende D. Sebastiano Dammanno Scriba, die des Woensdaegs daer aen volgende dẽ 2. Januarij des jaers 1619. met haer hebben gebracht een Resolutie van de Hog. eñ Mog. H. H de Staten Generael/ daer mede hare Hog. Mog. verklaren/ datse alle de Handelingen des Synodi approberen als met hare Ho. Mo. goede intentie t'eene mael over een komende/ eñ dat derhalven de geciteerde Remonstrantẽ behoort hadden eñ als noch behoorden de Decreten des selven te gehoorsamen/ willende daerom den selven Remonstranten als noch vermaent ende belast hebben / dat sy de voor-ghemelde besluyten des Synodi sonder eenich dilay promptelijck na-komen/ op pene niet alleen van kerckelijcke censure / maer oock van Politijcke straffe / ghelijck aen versmaders van de publijcke Authoriteyt plach te geschieden. Dat voorders hare Hog. Mog. meeninghe zy/ dat in ghevalle de Remonstranten hardtneckich blijven/ ende niet en obedieren/ de Synodus als dan haer gevoelen beyde uyt hare publijcke Schriften ende uyt hare Verklaringhen/

soo

soo diese voor desen hebben uyt ghegheven/ als diese of in de voorgaende Particuliere ende Provinciale / of in dese Nationale Synode gedaen ende over ghegheven hebben/ ghetrocken zijnde/ sal onder-soecken/ende nae
VI. Godes woordt oordeelen. Belastende onder-tusschen den Remonstranten binnen de Stadt van Dordrecht te blijven/ ende sonder speciael schriftelijck consent van de H.H. Politijcken van daer niet te vertrecken / op datse so menich mael alsse gheroepen worden / oprechtelijck ende rondelijck sonder eenige uyt-vlucht antwoorden/ ende haer ghevoelen categoricè, of schriftelijck of mondelijck/na dattet den Heeren Politijcken sal goet duncken/verklaren/etc.

Des Donderdaegs den 3. Januarij 1619. wederom gheroepen zijnde/zijnse alle verschenen/uyt-ghenomen Isaacus Frederici, die sy seydẽ met oorlof van de H.H. Politijcken vertrocken te zijn/ ende Henric. Leo, die sy seyden in een ander Logement ghegaen te zijn. Ende is haer in de Vergaderinge de voorsz. Resolutie voor gelesen/ende heeft daer op voorts de Heer Præses Politicus haer belast ende ernstelijck vermaent/datse de meeninge/goede intentie/wille ende bevel van de H.H. Staten Generael souden ghehoorsamen / ende voorts van de Præses Ecclesiasticus begheert / hy soude na de meeninge des Synodi op de begonnen voet voort gaen.

So heeft de Præses Ecclesiasticus haer wederom ghevraeght / of sy den eersten Artijckel van de vijf bekende Artijckelen noch hielden voor den haren ? Ende als sy wederom begosten buyten propoost te antwoorden / hebben de Heeren Politijcken gewilt/ na dien dit raecte de Authoriteyt van de hooghste Overicheydt deser Landen/dat sy hare Antwoorden souden dicteren. So hebben sy dan geantwoort/ẽ hare antwoorden gedicteert/ghelijck hier volght.

Episcopius. Alles in de vreese des Heeren over-ghe-leydt / ende / oock met ernstighe ghebeden tot Godt/ overwoghen hebbende / en kan ick van myn ghemoedt niet verwerven / dat ick een ander manier van doen soude volghen/ als/ die in onse laetste antwoorde is voor-ghestelt.

Iohannes Corvinus. Het antwoort van D. Episcopius wil ick dat oock het myne zij.

Bernardus Duinglo. Ick antwoorde 'tselfde dat D. Episcopius.

Carolus Niellius. Ick en hebbe niet dat ick daer by doe/ ick ben inde selve meeninghe.

Philippus Pinaker. Ick antwoorde als boven/dat is/ ghelijck de voorgaende gheantwoort hebben.

Assuerus Mathisius Ick en kan van mijn conscientie niet verwerven/dat ick anders antwoorde alsser gheantwoordt is / ende ick en hope niet dat dat voor misdaet van onghehoorsaemheyt by de H. H. Staten gehouden sal worden.

Thomas Gosuinius. Dat myn collega Assuerus Mathisius gheantwoordt heeft / dat selfde antwoorde ick oock.

Theophilus Rijckevvaert. Ick blyve by die antwoorde / die op Saterdagh deseuwe Synode van ons is over-ghelevert gheweest.

Henricus Hellingerus. Ick antwoorde dat ick niet en kan wijcken van het antwoordt dat wy op Saterdagh hebben over-ghegheven/ dat ick oock niet en kan die Wet aen-nemen / ende die wegh in-gaen/die ic sekerlijc voor-sie te strecken tot onderdruckinge van de goede sake/ ende vā de waerheyt selfs die wy belijden / ten zij dat ick mijn conscientie swaerlijck quetse/ God vertoorne/ooc der Kercke ende ontallijcke God-

 salige

salige luyden die Christum eeren/een argernisse geve/ die nimmermeer en zij wech te nemen/ ende alsoo den swaren toorne Godes my selven over den hals hale. Jck sal volghen het exempel Christi/swyghen/ende de gantsche wt-komste hem bevelen die komen sal om te oordeelen de levende ende dooden. Jck heb ghesept.

Ghevraeght zijnde van den Heere Martino Præside Politico, of hy die woorden niet en sprack wt eenighe heftichepdt ende onsteltenisse des ghemoedts / heeft hy geantwoort: Gheensins: Dat hy de woorden wel nu eerst gheconcipieert / maer doch al over langhe by hem selven bedacht hadde.

Dominicus Sapma. Jc en hebbe niet te voegen by het antwoort vanden vermaerden D. Professor Episcopius.

Bernerus Vesekius. Jck en kan anders niet antwoorden als wy te voren gheantwoort hebben in ons schrift op Saterdagh over-ghelevert.

Samuel Neranus. Jck en kan van wegen mijn conscientie/steunende so my dunckt op verschepden redenen die wy huyden in ons schrift aen de Ed. H. H. Ghedeputeerde vande Hog. Mog. H. H. Staten Generael over-gelevert hebben/ niet wijcken vande meeninghe die op voor-leden Saterdagh is verklaert.

Eduardus Poppius. Met behoorlijcke eerbiedinge teghen de hooghe Machten / antwoorde ick: Dat ick dickwils ende ernstelijcken den alder-heplichsten name Godes aen-gheroepen / ende de gantsche sake by my selven menichmael over-leydt hebbende / niet en kan af-wijcken van mijn laetste antwoort. De redenen hebben wy op huyden over-gegeven aen de Ed. Gedeputeerde Heeren vande Hog. Mog. H. H. Staten Generael/ inde welcke mijn conscientie als-noch gherust is/versekert zijnde/dat 'tghene ick doe/ Gode Almachtich

machtich ende mijnen Heere Jesu Christo sal behaghen.

Als sy drongHen op de refutatien van dat schrift/ heeft de Heer Martinus Præses Politicus verklaert / hoe dat de voornaemste Hooft-puncten des selven alreede vande H. H. Politijcken in hare Ed. vergaderinghe waren gherefuteert / sulcks dat niet noodigh was tot een langhe refutatie van dat schrift te komen.

Als sy dan weygherden te antwoorden / heeft de Præses Ecclesiasticus, soo wt het gheschrift datse in't beghin de wt-lantsche Theologen hadden overghegheven / als dat 's Vrydaeghs te voren aen hem was behandicht/ bewesen dat dien eersten Artijckel niet recht voor den haren wierdt ghehouden: Ende derhalven in syn voor-nemen voort-ghaende / heeft hy wyder ghevraeght:

Of niet het besluyt Godes vande geloovige salich te maken ende d'ongheloovighe te verdoemen/ zij het enige ende geheele besluyt vande Predestinatie/ ende dat gheen ander inden Euangelio zij gheopenbaert.

Hier op hebben sy wederom geantwoort als volgt: Episcopius. Ick blijf by mijn antwoort. Iohannes Arnoldi. Ick doe het selve. Duinglio. Ick blijf by de antwoordt die ghegheven is. Niellius. Ende ick blijf daer by. Pynakerus. 'Tselfde antwoorde ick oock. Assuerus. Ick mede. Thomas. Ick mede. Rijckewaert. Ick doe oock het selve. Hellingerus. Ick heb het seyt. Sapma. Ende ick oock. Veseckius. Ende ick blijf by mijn antwoordt. Neranus. Ick oock. Eduardus Poppius. Om dat de Synodus gheen acht en heeft op mijn conscientie / en verwacht ick van haer gheen onderwijsinghe inde waerheydt/ ende daerom en ist niet gheraden te antwoorden.

Als de Præses Ecclesiasticus haer noch een derde Vraghe voor-stelde / hebben sy op de selve wijse gheantwoordt / behalven dat Eduardus Poppius daer by voeghde : Om dattet my niet gheoorloft en is mijn conscientie ghenoegh te doen in het verdedighen van de waerheydt / ende weder-legghen van de valschheydt / is het beter te swijghen / als met antwoorden de waerheydt ende de goede saecke schade te doen. Welck antwoordt van Sapma gheapprobeert is: ende dat Neranus haer voor-nemen naerder verhalende / seyde : Indien het ons gheoorloft is van de verwerpinghe ende vande meeninghe die de Contra-Remonstranten over de verwerpinghe hebben / so veel te handelen als ons onse conscientie / ende de stichtinghe van onse Kercken sal raden ghenoegh te zijn / ende dat ons dat te voren belooft wordt soo sal ick gheerne op de Vraghen antwoorden : So niet / wil ick liever swijghen.

Als wederom de Præses Ecclesiasticus haer noch een vierde Vrage voor-stelde / zijn sy by hare voorgaende antwoorde ghebleven / behalven dat Iohannes Arnoldi badt dat hy niet meer in syn conscientie soude beswaert worden : Ende dat Poppius daer by voeghde: Nerghens wordt inde Schriftuere den eenen Dienstknecht over den anderen sulck een authoriteyt gegeven als de Synodus nu haer selven aen-neemt : My jammert des Synodi, ende ick wil u hebben vermaent / dat ghy niet en doet waer van ghy te syner tijdt sult moeten rekenschap gheven.

Waer op hem de Præses Ecclesiasticus wel vraeghde: Of hy oock by syn sinnen was ? Of hy dan alle orde ende discipline wt de Kercke wilde wegh-ghenomen hebben ? Of hy niet en wist wat Godt den Pro-

pheten

pheten in den Ouden / ende Christus den Apostelen in den Nieuwen Testamente heeft bevolen / ende wat d'Appostelen daer nae den Herderen ende Ouderlinghen der Kercken geboden / namelijck datse op haer selven ende op de gheheele kudde souden acht gheven?

Als nu hier uyt een seker dispuyt gheresen was / de Remonstranten altijt op de voorghenoemde vrijheyt dringhende / heeft de Heer Præses Politicus haer geseyt / dat haer de vrijheyt om hare Leere voor te stellen ende te verklaren niet alleen en was vergunt / maer oock opgheleyt ende gheboden haer ghevoelen vryelijck te verklaren. Episcopius vraechde: Oock om de contrarie Leere te bevechten? De Heer Præses Politicus antwoorde: Alsmen met behoorlijcke ordre tot de reprobatie sal ghekomen zijn / sal het u vry staen de selve op behoorlijcke wyse te bestrijden / ende so ghy kondt / te betoonen watter valsch is in de leere die tot noch toe is gheleert. Episcopius vraeghde wederom: Soo veel als wy noodich sullen achten? De H. Præses antwoorde: Neen / maer soo veel de Synodus sal noodich achten. Of meent ghy dat het oordeel ende goet vinden van de H.H. Politijcken ende van de Synode, u oordeel sal moeten onderworpen zijn?

Alsoo isser te vergheefs met haer ghehandelt / nademen sy by haer voornemen harneckich bleven / sonder datse eenichsints tot ghehoorsaemheyt konden worden bewoghen.

Sy versochten coppye van de Resolutie der H. H. Staten Generael: maer haer wiert ghesepyt soo sy yet niet wel mochten hebben verstaen / men soudt op haer versoeck noch twee oft drie mael voor lesen. Twelck sy seyden haer ghenoech te zijn.

Vrydaeghs den 4. Januarij is Henricus Leo, die des daeghs te voren niet en was met d'andere ghecompareert/ geroepen/ ende is hem de voorsz Resolutie der H. H. Staten Generael voor gheleesen / waer op hy voorts is vermaent om 'tselve te gehoorsamen/ ende op de voorgestelde vraghen te antwoorden. Dan hy drong mede op de selve vrijheyt die d'andere Remonstranten versocht hadden.

Als hem levendich wiert vertoont de billijckheyt vande Synodale handelinghe/ ende de groote vryheyt die henliden vergunnet was / ende insonderheyt dat hy geen uytvluchten behoorde te soecken/ nae dien hy in den Synodo van Gelderlandt niet en hadde geweygert op de voorgestelde vraghen te antwoorden/ ende rondt uyt hadde geseyt dat hy hem het oordeel deses Synodi soude onderwerpen/ heeft hy daer op gheseyt: Dat hy wel in de Synode van Gelderlandt hadde geantwoort/maer dat hy sulcx hier niet doen en konde: overmits het een ander gelegentheyt hadde met dese Synode als met die / dewijle dat alleen deliberative wiert ghehandelt / ende dese hier het oordeel souden strijcken/ ende om dat hy ende d'andere Remonstranten dese Synode hielden / ten aensien van het grootste deel voor haer partije / de welcke hy hem selven niet onderwerpen en konde.

Heeft oock gheseyt/ alsoo daer vermaent wiert dat de Heeren Staten wilden mainteneren ende houden staen de Religie alreede over lange in de Vereenichde Provintien aenghenomen / Indien de Staten Generael haer verklaert hadden te zijn in de opinie van de Contra-Remonstranten, eñ dat sy die leere voor goet hielden/ dat hy niet en wilde zijn een lidtmaet van de Kercke/ in de welcke men sulck een Leere leerde.

Ende

Ende alsoo hy seyde datter eenige Doctoren onder de Contraremonstranten geweest waren/die schandale door haer leere ende schriften ghegeven hadden/ heeft de Heer Martinus gheantwoort: Als ghy in de Synode van Gelderlandt het selve seydet / ende datmen op u versocht dat ghy eenighe soudet noemen / hebbe ick u soo beschaemt ghesien dat ghy niet een Lidt konder roeren.

Maer dese exceptie ghenomen van de partijdicheyt des Synodi heeft de Heer Martinus Præses Politicus seer bequamelijck wederleydt / beyde uyt de Civile ende Canonijcke rechten / betoonende dat op d'exceptie van de gedaechden de ordinaire Rechter niet terstont en wort verworpen/maer dat de ghedaechde voor geseligeerde ende den Rechter by ghevoechde arbiters/ zijn redenen van exceptie moet voort brenghen ende bewijsen / ende soo hyse niet bewysen en kan / dat dan zijn sake aen den selven ordinairen Rechter wort ghestelt.

Dat hier/ in dese sake/ volkomen sorge by de H.H. Staten Generael gedraghen is, die welcke/ op dat de gecontroverseerde Artijckelen te beter ondersocht/ende te rechtmatiger oordeel sonder partijschap gegevē souden worden / een goet deel uytheemsche Theologanten te samen geroepen / ende uyt alle Provincien hare Gecom. alhier gesonden hebben/de welcke sullen helpen toesien datter in de Synode niet anders als behoorlijck gehandelt en worde.

Ende nae dien met eenparich oordeel van alle de uytheemsche Theologanten , met goede vaste redenen bevesticht zijnde / gheoordeelt ende bewesen is/ dat de redenen van weygeringhe by de Remonstranten gheallegeert nul ende van geender weerden zijn / datmen

met

met recht met die interlocuture sententie moet te vreden zijn / ende den Synodum kennen voor wettelijcke Rechter van dese verschillen.

Dan alles niet helpende ende hy by zijn voornemen vande versochte vryheyt te ghenieten blijvende/ ende daer toe de brieven van citatie misbruyckende/is hem aenghesept te vertrecken/ende niet uyt de Stadt te gaen sonder speciael consent.

Als dan de Synodus tot noch toe met den Remonstranten te vergheefs besich was gheweest/ om hen daer toe te brenghen/ datse tot ghehoorsame onderrechtinghe des Synodi, met behoorlijcke ordre haer ghevoelen rondelijck souden verklaren / heeftse eyndelijck moeten by der handt nemen de maniere van de Hoogh Moghende H. H. Staten Generael / in hare Hoogh Moghende laetste Resolutie voor gheschreven. Naemelijck / selfs het ghevoelen der Remonstranten uyt hare schriften ende boecken op soecken / om 'tselve aen Godes H. Woordt te ondersoecken ende te oordeelen.

Om 't welcke te bequamelijcker te doen / heeft de H. Præses Ecclesiasticus ghedicteert eenighe soo interrogatoria / als Articulus, uyt der Remonstranten schriften ghetrocken / inhoudende haer ghevoelen over den eersten Haeghschen Artijckel van de Goddelijcke Prædestinatie, welcke dan alle de leden des Synodi met de schriften der Remonstranten hebben gheconfereert / om wel versekert te zijn dat met de selve de meeninghe der Remonstranten wel ende ghetrouwelijck waer uytgedruckt.

Hier mede is de Synodus besich gheweest vã saterdach

der

den 5. Januarij tot op Vrydagh daer aen volghende den 11. der selver Maent.

Op welcke dach de Remonstranten wederom zijn gheroepen/ ende is van haer begeert dat sy den Synodum, die tot dier tijdt toe in het na-soecken van haer ghevoelen was besich geweest met haer verklaringe wilden helpen/ ende tot dien eynde ghevraeght/ offe noch voor goedt kennen de verklaringhe ende verdedinghe van haer ghevoelen/ de welcke sy ghedaen hebben inde Haechsche Conferentie?

Hier op heeft Episcopius wt aller naeme een schriftelijcke antwoorde over-ghegheven. De summa waer van was: Dat sy noch bleven by haer laetste antwoordt/ datse verwacht hadden redenen ende argumenten waer door sy mochten bewogen worden van haer voornemen af te staen/ maer saghen datse met het voorgaende belet wierden beswaert: Datse wel den Synodo gheen Wetten en wilden voorschryven/ maer datse oock niet allerley Wetten van de selve en konden ontfanghen: Datse als-noch versochten de vryheyt diese te voren hadden begheert/ ende den gemaechden naer alle Goddelijcke ende Menschelijcke Wetten toe komt: te weten/ datse niet alleen haer ghevoelen verdedighen/ maer oock voorstellen ende verklaren mochten/ ende de contrarie meeninghe der Contra-Remonstranten ende der ghener die de Contra-Remonstranten voor rechtsinnich houden bestryden/ soo veel sy sullen konnen ende noodich achten: Datse dese vryheydt verkreghen hebbende/ duydelijck ende volkomelijck souden antwoorden op alle vraghen/ al warender oock duysent: Maer soose die vryheyt niet en bequamen/ datse van haer voornemen niet en souden konnen afstaen.

Elck in't by-sonder ghevraeght zijnde/ hebben alle de selve antwoorden ghegheven/ende hoe-wel de Præses Ecclesiasticus haer menichmael verklaerde/ dat gelijck voor-heen / alsoo oock nu / haer wierdt ghegunt ende belooft soodanighe een vryheydt die den ghedaeghden in een Wettelijcke Synode nae alle Goddelijcke ende Menschelijcke Wetten ghegheven kan worden. Hoe-wel oock de H. H. Politijcken haer seyden / dat een dinck soo dickwils te verhalen / beter past den ghenen die de waerheydt vlieden / als diese soecken/ ende dat haer ghenoeghsame vryheyt vande Synode was toe-ghestaen / die oock hare Ed. hen beloofden te doen volghen/ soo en mochtet doch niet helpen: Sy bleven by dieselve versochte vryheyt die alleen aen haer conscientien soude gheoordeelt worden.

Dese sake dan in deliberatie ghenomen zijnde tot t'savonts ten vijven / om als-dan te resolveren wat voorts met den Remonstranten soude te doen zijn / is by de meeste stemme vande Synode verstaen / dat nadien de Remonstranten in haer voor-nemen hartneckich blyven / men de selve niet meer in teghenwoordicheyt behoore te hooren/maer alleen wt hare schriften te oordeelen/ ende hen te belasten / soose benevens de schriften diese alreede ofte in druck ghegeven / ofte over-ghelevert hebben / noch yet hadden dat ofte tot verklaringhe/ ofte tot bevestinge van hare Leere soude moghen dienen/'tselve mede overgheven.

O. Waer by oock de H. H. Politijcken hare Resolutie hebben gevoeght/ ende den Remonstranten doen voorlesen / waer in hare Ed. verklaerden / dat na-dien sy bemerckten dat de geciteerde Remonstranten/ oock na dat haer de Resolutie van de Hog. Mog. H. H. Staten Generael was voor-ghelesen / blyven by hare vorighe

righe hertneckicheydt / hare Ed. haer houden aen de voor-ghemelte Resolutie van hare Hog. Mog. ende begheeren dat de Synodus sal voortgaen in het ondersoecken van de Leere der Remonstranten wt haere schriften/ ende dat de Remonstranten 'tghene sy noch meer boven de bekende schriften tot verklaringe ende bevestinghe van haer gevoelen mochten hebben/ 'tselve sullen over-gheven / latende haer nochtans respijt tot Maendagh toe-komende / om als-dan te verklaren datse de Resolutien des Synodi sullẽ gehoorsamen.

Ende also Episcopius des voor-middachs ghesepdt hadde/dat hy ende de syne bereyt waren/ so men haer de versochte vryheyt vergunde / over te gheven hare verklaringhe over den eersten Artijckel / hebben de H.H. Politijcken belast/ dat 'tghene sy bereyt hadden des anderen daeghs souden over-gheven / om tijdt te winnen. Waer op Episcopius antwoorde dat hy geen gheschrift ghereedt en hadde. Ende als-men hem seyde / dat hy ghedencken soude aen syne eyghen woorden / waer mede hy hadde verklaert gereedt te zijn / gaf hy voor antwoort: Wy en hebben niet gheseydt dat wy gereedt zijn/maer dat wy gereedt sullen wesen: Daer het nochtans by alle de omstaenders anders was verstaen.

Als-men nu dus langhe met de Remonstranten te vergheefs ghearbeydt hadde / en hebben het de H.H. Politijcken als-noch aen haer devoir / ende neerstigheydt niet willen laten ontbreecken / om den voorschreven Remonstranten t'eenemael de mate vol te meten/ ende soo het eenighsins moghelijck waer ghe-weest tot redelijckheydt te brenghen.

3. Tot welcken eynde hare Ed. den selven Remonstrantẽ voor haer in hare vergaderinge op Saterdach

 den

den 12. Janunrij ontboden hebben / ende den selven noch eens de meyninghe van hare Hog. Mog. als oock de vryheyt die hen menichmael was ghepresenteert/voorghehouden/ voeghende daer by/ dat indien de Synode haer niet en hielt de beloofde vryheyt / hare Ed.selve daer voor sorghe souden draghen/ende alsoo vermaendt dat sy alle wtvluchten ter zyden stellende/ tot de principale sake souden komen.

Waer op Episcopius hare Ed. voor de vermaninge wt aller name heeft bedanckt/ende belooft/dat indien men haer vryheyt wilde gheven om hare conscientien voor Godt te quijten/ hare Gemeynten contentement te gheven/ende hare sake te defenderen/ datmen haer de interrogata over gheven soude / ende dat sy bereydt waren daer op te antwoorden. Ghevraeght zijnde waer op dattet stondt / ende wat sy selve versochten/ hebben gheantwoordt / datmen haer toe laten soude haer sententie te expliceren ende defenderen / soo veel als sy selve noodich souden achten / volghende haer versoeck den 29.December over-ghegheven.

Ghevraeght zijnde of sy het eens waren in hae eyghen opinien/ ende of sy de vijf Artikelen voor goet hielden/hebben ghesamentlijck gheantwoort: Jae.

Ghevraeght zijnde of sy de Conferentie inden Hage vander Remonstranten zyde ghehouden / approbeerden: heeft Niellius gheantwoordt / dat haer het selve noch was voorghehouden / ende dat die questie al te groot was om alsoo daer op te antwoorden. Ende als-men haer seyde datter ghenoegh onder haer waren die het selve hadden ghedaen / heeft Episcopius gheantwoort: Maer nu niet.

Wederom gevraeght zijnde of sy haer niet en hadden onderworpen de H.H. Politijcken / heeft Niellius gheant-

gheantwoort: niet gantschelijck of gheheelijck. Ende daer nae komende in groote cholere seyde hy. Wy en moghen u niet gantschelijck ghehoorsaem zijn / ende ghy en moocht het oock van ons niet eysschen. Nae dat de H. H. Politijcken aldus lange met de Remonstranten besich waren geweest / hebben hare Ed. van hen verkreghen dese schriftelijck antwoorde van hen allen onderteyckent.

Wel-gheboren Edele Mogende Heeren:

Wy voeghen by onse voorgaende antwoorden ende presentatien gedaen, ende schriftelijck overgelevert den 29 December laest leden, ende den 11 Ianuarij, dat wy bereyt syn op de interogatoria die van R. D. Præside voorgestelt zijn, ende noch voort aen sullen moghen voorgestelt worden, duydelijck ende volkomentlijck in gheschrifte te antwoorden, ende onse antworden te ghelijck met onse explicatie over yeder Artijckel, so die by ons alreede voorgestelt ende overgelevert zijn, binnen behoorlijcken tijt den Synodo ter hant te stellẽ.

Welcke antwoorde de voorsz H. H. Politijcken bevindende captieus te wesen/ als sich refererende tot het gene van de voorschreven Remonstranten den 29. December over ghegheven was / ende niet alleen geviseert/ maer oock geresolveert eerst van hare Ed. daer nae vande H. M. H. Staten Generael/ als blijckt uyt de voorghehaelde Resolutien. Soo ist: dat hare Ed. selve een kort voorschrift beworpen hebben / inhoudende genoech het selve dat de Remonstranten soo in het Synode, als in de tegenwoordicheyt vande H. H. Politijcken hadden belooft/ jae by nae met der selve eygen woorden ghetoucheert in manieren als volcht:

Wel-gheboren Edele mogende Heeren:

Wy ondergeschreven verclaren dat wy bereyt zijn op de interrogatorien die ons van R. D. Præside Synodi voorghestelt zijn ende noch voorgestelt sullen mogen worden, tot de bekende 5 Artijckelen, ende swaricheden daer uyt resolverende, duydelijck ende volcomentlijck, in schrifte ofte by monde, naer gelegentheyt der saken, te sullen antwoorden, ende onse antwoorden te ghelijck met onse explica-

plicatie ende ghevoelen, binnen behoorlijcken tijdt den Synodo ter handen te stellen. Actum onder onse signatie, &c.

Verrsoeckende hare Ed. dat sy dit selve souden onderschrijven.

Maer in plaetse van dit simpelijck aen te nemen ende te onderteyckenen / hebben sy overgelevert 't gene hier nae volcht:

Op dat blijcke dat wy niet en twisten om de ordre/ so onderteyckenen wy dese voorsz Acte / mits dat ons de andere conditien en onse schriftelijcke antwoorde/ den 29. December overgegeven/uytgedruckt/niet geweygert worden.

Daer mede betoonende datse door geene redenen of inductien tot gehoorsaemheyt warē te bewegen:maer vastelijck ende hartneckelijc in haer voornemen persisteerden/alsoo de hope der H.H. Gecom. t'eenemael frustrerende ende der selver besongne eluderende.

Waer van als hare Ed. 's Maendaeghs den 14. in de Synode verklaringe hadden gedaen/ ende versocht dat de Synodus soude verklaren of den Remonstranten niet waer genoech ghedaen / ende oftmen den selven verlatende / tot het ondersoeck van hare Leere ende schriften te doen / volgens de Resolutie der H. M. H. Staten Generael soude voort gaen/midts haer te voren noch eens ontbiedende ende afvragende of sy de Resolutien des Synodi begeren te ghehoorsamen oft niet.

Hebben de uytheemsche Theologi alle geantwoort/ datse op Vrydach te voren vande Remonstranten bedroghen waren/ dattet sich te dier tijt liet aen sien als oftse wat naerder souden hebben willen komen/ maer nu bemerckten dat de selve niet anders en hadden voor ghehadt als den Synodum te bedrieghen: Dat

haer

haer meer als ghenoech was ghedaen/ ende men der-halven haer behoorde te verlaten/ om uyt hare schriften hare leere te oordeelen: Doch dat het soude goet zijn datmense noch eens riep eñ simpelijck afvraeghde of sy wilden gehoorsamen ofte niet.

Als de H. H. Politijcken dese advysen vande uytheemsche Theologen hadden ghehoort / hebben sy de Remonstranten terstont doen binnen roepen / eñ door den Præsidem Ecclesiasticum doen vragen oft sy de Resolutien vande H.M.H. de Staten Generael/van hare H.M. Gecom. ende van de Synode begeerden ghehoorsaem te zijn/ende alsoo ter saecke te komen?

Episcopius seyde dat sy een gheschrift hadden ghe-concipieert / waer in oock het antwoort op die vrage begrepen was/ begeerende dat het selve soude ghelesen worden.

Ende hoe wel de H. H. Politijcken/ begeerden dat sy souden by monde antwoorden / ende elck in't bysonder hooft voor hooft/zijn sy doch by haer versoeck ghebleven. P.

Soo hebben dan de H. H. Politijcken ghewilt dat sy het den Præsidi souden overgeven/ende haer doende uyt gaen / hebben sy dat gheschrift door D. Heynsium doen voorlesen / inhoudende neffens eẽ verhael vande presentatie diese den H. Politijcken hadden ghedaen/ een verklaringhe/ datse met goeder conscientie de Resolutie des Synodi als onbillijck / ende met de wille Gods strijdich zijnde / niet en konden ghehoorsamen/ ten waer datmen haer liet volghen de conditien diese den 29. December ende den 11. Januarij hadden versocht.

Wederom ingeroepen zijnde / heeft de Præses Ecclesiasticus haer alle / ende elck in 't besonder hooft voor hooft

hooft ghebraecht: Oft sy by dat antwoort begeerden te blijven? Sy hebben alle ende elck besonder geantwoort jae. Waerom haer oock belast is 'tselve te onderschrijven/ ghelijck sy oock hebben ghedaen.

Als dan alle hope van yet op de Remonstranten te sullen winnen / t'eenemael was afghesneden heeft de Preses Ecclesiasticus haer/ uyt name vande H. H. Politijcken ende van de gantsche Synode, over hare hertneckighe ongehoorsaemheyt ende wederspannicheyt ernstelijck bestraft / in 't korte haer gantsche handelinghe verhaelt / ende wat de uytheemsche Theologi vande selve oordeelden verklaert/eñ voorts haer aengeseyt/ dat de Synodus als hebbende haer ten vollen genoech gedaen: ende bemerckt met wat leugen-loosheyt/ eñ bedriegerije sy deurgaens omgegaen haddẽ/ niet meer met haer in handelinge soude treden / maer hare Leere uyt hare Boecken ende schriften ondersoecken / de welcke ooc te zijner tijt de gantsche werelt sal bekent maken/met wat een billijcheyt deurgaens met haer sy gehandelt/ende betoonen dat haer niet en ontbreken de Gheestelijcke Wapenen om soodanighe hartneckicheyt te bedwinghen / etc. Ende also zijn sy vande Synodo verlaten. Doch belastedẽ haer de H.H. Politijcken/ datse sonder speciael consent niet souden uyt de Stadt vertrecken. Hier op seyde Episcopius, Ick sal nae het Exempel onses Heeren ende Salichmakers Jesu Christi swijghen. Ende als hy op ghestaen was ende uytginck/ seyde hy: God sal van onse leugenen ende boosheden oordeelen.

Neranus seyde: Ghedenckt dat ghy die hier sidt als Rechters/oock te zijner tijt sult gheoordeelt worden.

Ende also zijnse met verstoorde gemoederen/ d'een dit d'ander dat murmurerende uytgegaen.

A P.

APPENDIX.

OFTE

Sommier verbolgh van de voorgaende Historie.

ALs de Ho. Mog. Heeren Staten Generael/ ende sijn Excell. den Prince van Orangien besich waren/ so door de Synode Nationael in kerckelijcke verschillen/ als door andere Politijcke remedien tot reformatie dienstich/ om de ontstane misverstanden/ misvertrouwens/ oneenigheden ende swaricheden wech te nemen/ de gewenschte ruste ende welstant der Landen te bevorderen. So hebben de Autheuren der Nieuwicheden/ een ander cours gaende dan te voren doen sy de onderlinghe verdraegsaemheyt ende moderatie dreven / niet alleen voor het houden van het Synodus Nationael, door hare particuliere propoosten/ openbare Predicatien ende uyt-gegevene Schriften / mitsgaders door de Politijcke Persoonen by haer misleyt / alle vlijt aen-ghewendt om de beroepinge van de Nationale Synode te verhinderē. Maer oock ter wijle het Synodus Nationael gehouden werde/ door hare weder-hoorighe stijf sinnicheydt/ op de ghenoemde Synode tot Dordrecht ghehouden / als hier voren is verhaelt/ ende buyten de Stadt Dordrecht gearbeyt de selve Synode met confusie ofte ongedane saken

te doen scheyden/ mitsgaders de Ingheseten en tot wederhoricheyt tegen hare wettige Overheden so seer opgehitset/ ende in verscheyden steden en plaetsen soo seer beroerten ende seditien verweckt/ dat sijn Excel. de Prins van Orangien om de seditieuse menschen te houden onder de gehoorsaemheyt van hare wettige Overheden/ ende de welstant der Landen te bevorderen/ ghenoodtsaeckt is geweest in sommige Steden eenige Compangien Soldaten te doen logeren. Want als de Staten van Hollandt ende West-vrieslandt tot bekortinghe van de besoigne des Nationalen Synodi tot Dordrecht eenighe Commissarisen hadden ghecommitteert / om neffens de Gedeputeerde van de twee PROVINCIALE SYNODEN van Zuydt ende Noordt-Hollant/ te helpen beslichten de swaricheden die in de Kercken waren veroorsaeckt door sodanighe Predicanten / die of onwettich in haer Diensten in-gekomen/ of onstichtelijck van leven/ of in't stuck der Leere verre buyten de bekende vijf Artijckelen van de aen-ghenomen Leere/ vervaet in de formulieren der eenicheydt af-gheweken waren. Soo hebben de factieuse Arminianen de selve seer oneerbiedelijck ende onstuymich bejegent/ beschuldicht datse quamen om de rust ende vrede der Steden ende Kercken te troubleren / ende ghedreyght uyt de Steden te jaghen/ of haer Logement te plonderen/ tot dien eynde de Jonghens/ het Grauw/ ende andere ongebondene Persoonen tot rotterye ende commotie opmakende/ gelijck tot Rotterdam, Alckmaer, Hoorn, ende andere plaetsen is geschiet / alwaer so groote beroerten ende commotien door de factieuse Arminianen zijn veroorsaect/ dattet meer als wonder is dat de Heeren Staten die sonder bloet-stortinghe / hoe wel niet sonder perijckelen/ met groote moeyte door Godes hulpe hebben

konnen

konnen doen stillen.

De Remonstranten nu te Dordrecht zijnde / hebben om de verhaelde beroerten te bevorderen / niet alleen door hare Missiven de Ingesetenen daer toe verweckt/ maer oock wel eenighe van de hare sonder behoorlijck consent van Dordrecht doen vertrecken / als by exempel: Dominicus Sapma, die tot Hoorn komende/aldaer gheen kleene commotien heeft verweckt. Ende Bernerus Vesekius, die sich uyt Dordrecht heeft begheven nae Rotterdam, ende aldaer (niet tegenstaende de Remonstranten den eené Sondach in de twee kleyne Kercken/ ende den anderen Sondach in de groote Kercke predicten) sich verstoute onder een deel van het Grau binnen de Beurse op een Banck of op een Ton te prediken/ om (soo't schijnt) eenighe occasie van commotie te gheven.

Hoedanige beroerten haer Complicen door onwettighe conventiculen in 's Graven-haghe, tot Leyden, Rotterdam, Schoonhoven, in den Briele, ende veel andere plaetsen oock te weghe ghebracht hebben.

Tot bevorderinghe van welcke ongheregelde seditieuse conventiculen sy oock soo verre ghegaen zijn/ datse in den Jare 1619. in Martio binnen Rotterdam hebben ghesmeedt een Ligue ofte Verbintenisse / datse haer niet souden houden aen de Verklaringhe de welcke by de SYNODE NATIONAEL tot Dordrecht gedaen soude worden. Datse haer ghesepareert souden houden van de ghemeene Kercken der Landen / dat sy aparte Vergaderinghen / 't zy heymelijck ofte openbaer souden maecken ende onderhouden van de Ghemeenten van haer ghevoelen / sonder haer selven te laten op-houden ofte af-keeren noch door aen-biedinghe van Gagie / noch van vrede/

noch door pericnlen/ noch door Placcaten ofte Ordonnantien ter contrarien ghemaeckt/ofte noch te maken. Dat sy particuliere Contributien souden op-stellen tot maintienement van haer ghemeene sake / ende tot onderhoudt van de Leeraers van dien. Dat sy voort vergaderingen ende beschrijvinghen onder malkanderen souden maken / met belofte van malkanderen in de voorseyde hare ghemeene sake ghetrou te blijven/ ende met raet ende daet de handt te bieden / in alles wat ter saken van dien d'een of d'ander mochte over komen.

Volgende welcke Ligue ofte Verbintenisse de Arminianen van tijdt tot tijt Collecten vergadert/Conventiculen ghehouden / en het geheele Landt in rep en roere te stellen/gearbeyt hebben. De Hooge Overicheyt/van welcke voort moeten komen alle publijcke Wetten/die de Remonstranten selve in hare Schriften toeschrijven de hoogste opsicht in Kerckelijcke saken/ende de macht om Kerckelijcke Dienaers aen ende af te setten / siende dat door dese factieuse Geesten de Landen en der Kercken Christi in den selven op't hooghste beroert/ commotien veroorsaeckt/ende de Inghesetenen teghens hare Wettighe Overheden tot rebellie op ghewerckt wierden / hebben tot bevorderinghe ende welstandt der Landen/eenicheyt der Kercken/ ende ruste der Inghesetenen / ordre ghestelt teghen dese factieuse Menschen in't ghemeen / ende de gheciteeerde Remonstranten in't particulier.

Aengaende de gheciteerde Remonstranten. De Ho. Mog. Heeren Staten Generael gelet hebbende op verscheyden rapporten/soo van de Politijcke als Ecclesiastijcke Ghedeputeerdens uyt de Synode Nationael, successivelijck aen hare Ho. Mog. ghedaen / noopende de comportementen van de Remonstranten tot Dordrecht

op de

op de Synode, ende spicialijck op de twee Decreten/ aldaer van weghen hare Ho. Mog. gheprom ulgeert. Als mede op de Sententie van de Synode selve. Insghelijcks over-wogen hebbende der selver antwoort op sekere propositié eñ interrogatoria/ die de Remonstranten aldaer gecitert/ door de Ghedeputeerden van hare Ho. Mogentheden binnen Dordrecht zijn voor ghehouden gheweest/ hebben de geciteerde Remonstranten die door het oordeel des Nationalen Synodi, by hare Ho. Mog. gheapprobeert/ van alle kerckelijcke bedieninghen afghesét waren/ belast als particuliere Persoonen/ in alle stilte te leven/ ende daer toe een Acte van ghehoorsaemheyt t'onder-teyckenen: welcke Acte volghens d'ordre van hare Hoogh-Moghentheden oock voor geleyt is geweest allen den genen die door de respective Provinciale Synoden zijn af ghesét ghewordden. Onder de geciteerde Remonstranten heeft niemandt de Acte onderteyckent dan alleen Henricus Leo. Maer onder de andere zijnder verscheyden gheweest die geteeckent hebben / welcke in goede ruste ende vrede neffens andere Burgheren ende Inghesetenen hier te Lande moghen leven. Sommighe hebben na der handt hare onderteyckeninghe weder-roepen ende de beloofde ghehoorsaemheyt de Hooghe Overheyt op geseyt. Waer op is gevolgt / dat de gene die welcke stijf-sinnich/ hardtneckich ende onghehoorsaem blijven / verklaerden dat sy de billijcke bevelen van hare wettighe Overheden niet konden noch wilden gehoorsamen/ zijn als weder-hoorighe perturbateurs van de ghemeene ruste, buyten de Gheunieerde Provintien ende het Souverain Resort van dien ghevoert / aen sodanighe Oorden als sy selfs begheerden/ op datse de goede Gemeente/ die door haer op-blasen meer als al te veel ontrust was/ niet verder

souden ontstellen / noch in langh-duerighe factien ende ghedeeltheden houden. Desen allen niet teghenstaende / hebben sy even wel niet willen na-laten haer verkeerde natuer te toonen/ want sy haer niet begeven hebben in andere Landen onder't ghebiedt van Princen daer de Gereformeerde Religie opentlijck gheoeffent/ ofte ten minsten daer de Ingesetenen vryheyt der Conscientie ghegunt wordt / maer onder het ghebiedt van de Erf-vyanden van haer eygen Vaderlandt/daer gheen vryheyt der conscientie / ende gheen ander Religie als de Afgodische Paepsche Religie toe ghelaten/ ende d'Anti-christische Inquisitie ghebruyckt wordt. Onder 'tghebiedt der Erf-vyanden van haer Vaderlandt ende van de Ghereformeerde Christelijcke Religie/ghewillich doende 'tghene sy haer wettighe Overheden in haer Vaderlandt obstinatelijck hebben gheweyghert.

Aengaende de Arminianen ende haer Adherenten in't ghemeen / teghens de weder-spannicheydt/ oproerichheyt ende moetwillicheyt der selver hebben d'Hooge ende Moghende Heeren Staten der Vereenichde Nederlanden / omme te conserveren de ruste van de Landen / voor te komen ende te weeren alle swaricheden/ factien ende beroerten onder de goede Inghesetenen/ die tot meerder trouble van de Politijcke soude mogen ontstaen/ende te reprimeren de quaedt-willicheydt der ghener die omme voor te staen de vijf bekende contreverse Religions Puncten/ buyten alle ordre ende reglement haer eyghen opinien tot destructie van de Ghereformeerde Religie willen inne dringhen / ende onder't pretext van dien niet anders en soecken dan de partyschappen ende factien altoos ende geduerichlijck in de Landen te houden ende te voeden. By Placcate

alle

alle Ingheſetene der ſelver Landen verboden eenighe aparte Vergaderinghen ofte Conventiculen te houden onder het deckſel van oeffeninghe van de Leere in de voorſchreven vijf Puncten vervatet / midtſgaders eenigherhande Collecten / Beloften / Verbinteniſſen / Accoorden ofte Conſpiratien tot ſtijvinghe ende hanthavinghe van haer lieder factie te doen ofte op te rechten.

Welck Placcaet hare Hooghe Moghentheden ſelf verklaren voort ghebracht te hebben: Om dat eenighe Jaren herwaerts verſcheyden ongheruſte Perſoonen ghepooght hebben den welſtandt deſer Landen grootelijcks te turberen ende ontſetten door veelderhande Practijcken ende Nieuwicheyden / ten dien eynde trachtende niet alleen den Bandt van de Vereenigde Provintien te breken / krijghſ-volck op ongewoonlijcke ende onbehoorlijcke wijſe te lichten / d'Ingheſetenen teghens malkanderen op te hitſen ende te wapenen / ende de Hooghſte Regieringhe met vreemde manieren van doen te uſurperen / ende daer door alles in onruſte / ende den gantſchen ſtaet van de Landen in openbare ende ſchadelijcke factien te brenghen ende te houden / maer oock den ſtandt der Religie ende de ruſte der kercken te bedroeven / miſbruyckende ongheruſte kerckelijcke Perſoonen / die haer ſelven nae der handt / by occaſie van't preſenteren van ſekere Remonſtrantie / ghenoemt hebben Remonſtranten, met het formeren van eenighe nieuwe Artijckelen / vervaet in vijf Puncten / met den aenkleve van dien / ende 'tin-dringen der ſelver by alle weghen teghens alle kerckelijcke orde / nutſgaders tegens diverſche Tractaten / Accoordē / Reſolutien eñ Verdragē der vereenigde Provintiē / daer by de ſelfde malkanderē belooft hebben de ware Gere-

formeerde

,, formeerde Religie/met lijf/goet ende bloet te maintene-
,, ren/daer inne gheen veranderinge te doen/ noch te ge-
,, dooghen by yemant gedaen te worden sonder gemeen
,, consent. Alle 'twelcke nerghents anders toe en heeft
,, konnen strecken dan ten dienste van de vyanden/ ende
,, totale onderganck ende verderffenisse deser Landen.
,, Om alle welcke voorsz. swaricheden wech te nemen/
,, ende behoorlijcke remedie daer teghens te gebruycken/
,, de Politie ende Regieringhe deser Landen in goede or-
,, dre te brenghen/ ende omme de ontstelde ghemoederen
,, der Inghesetenen in't stuck van de Religie te bevredi-
,, gen hebben wy tot Dordrecht doen beroepen ende ver-
,, gaderen/tot groote kosten van de Landen/ een Synode
,, Nationael, dier-ghelijcke noyt in dese Landen ghehou-
,, den is geweest/van vele treffelijcke/Godvreesende ende
,, ervarende Gereformeerde Doctoren/Professoren/Lee-
,, raren ende Ouderlingen van alle de Kercken eñ Hoo-
,, ghe Scholen der Vereenichde Nederlanden/ende daer
,, en boven van so vele/Godsalighe/gheleerde/vermaerde
,, ende Ghereformeerde Doctoren/Professoren ende Lee-
,, raers van andere Machtighe Koninghen/ Chur ende
,, Vorsten/ Princen ende Republijcken/ de ware Ghere-
,, formeerde Religie neffens ons aen-ghenomen hebben-
,, de/van de welcke wy ons niet en hebben konnen noch
,, moghen af-sonderen/geassisteert by vele voortreffelijc-
,, ke Politicke ende geleerde Persoonen/by ons daer toe
,, ghecommitteert/ in de welcke alle de Questien van de
,, voorsz. vijf Puncten ende andere daer af dependeren-
,, de/met de welcke de Kercken in dese Landen nu eenige
,, Jaren herwaerts meest beswaert ende ontrustet zijn
,, gheweest rijpelijck in Godes vreese ende nae sijn hey-
,, lich Woordt gheexamineert/ ende af-ghehandelt zijn
,, geworden/ met sulcke een-stemmicheyt van alle de Le-

den van de selve vergaderinghe/ dat niemant eenighe „
suffisante redenen heeft van voor te gheven/dat haer „
ghevoelen / met het besluyt van de selfde Synode niet „
accorderende/soude moghen wesen 'tghevoelen vande „
Ghereformeerde Kercken. Dat daeromme billijck al- „
le de ghene die de naem van Gereformeerde Christe- „
nen voeren/oft die professie doen vande Gereformeer- „
de Religie / ende insonderheyt de voorsz Remonstran- „
ten, die altoos gheleert/ghescreven ende voor ghege- „
ven hebben/ dat de verschillende poincten niet sulcks „
en waren / datmen daerom van malkander te scheu- „
ren en vermochte / ofte aperte Kercken op te rechten/ „
heur met het besluyt vande voorsz Synode behoorden „
te conformeren/gherust te houden/ende onse goede in- „
tentie nae te komen / op dat de bedroefde swaerighe- „
den eens mochten komen te cesseren / ende de goede „
inghesetene van de Landen / wederom mochten wer- „
den ghebrocht tot de voorgaende oude ende oprechte „
eenicheyt ende ruste. Ende wy ter contrarie van dien „
bemercken/ dat verscheyde persoonen alhier te Lan- „
de/continuerende in haer quaet voornemen ende be- „
leyt/ 'twelck sy soecken te bekleeden met de naem van „
Gereformeerde Religie/ om te beter d'eenvoudighe te „
verleyden / aen nemende den voorsz naem van Re- „
monstranten, soo Leeraers / als aendrijvers ende fau- „
teurs van de vijf nieuwe puncten / ende 'tghene daer „
af dependeert / noch echter onderstaen dien al niet te- „
genstaende/ de goede ghemeente te beroeren/aenrech- „
tende aparte vergaderinghen/ende verboden by een- „
komsten / ende conventiculen/ tot oeffeninge/ stijvin- „
ghe/ende voort-plantinghe van de Leere in de selfde „
vijf puncten / ende 'tgene daer af dependeert verviaet/ „
omme daer mede te contravenieren 't voorsz loffelijck „

„besoigne van de Synode, ende alſo kleynachtende ende „vilipenderende onſe auctoriteyt / te makē verbonden/ „complotten/ ende andere ſorgelijcke conſpiratien/ omme alſoo de ghemeenten deſer Landen in gheſtadige „partijſchappen / factien ende ongheruſtheyt te houden/ ende tot meerder ongehoorſaemheyt teghen ha„re wettighe Overicheyt te verwecken / ende de ſelve „Landen daer door ſwacker te maken tot haer eygen „defenſie/ ende haer af te ſonderen van alle andere Ge„reformeerde Kercken/de ware Gereformeerde Religie „aen ghenomen hebbende. Midtſgaders omme daer „mede oock een deure te openen/ tot voort-breydinghe „van alderhande ſchandelijcke ſecten / ende ongerijm„de nieuwicheden / tot groote oneere van de Landen/ „ende van de Gods-dienſt in andere Koninckrijcken/ „Chur ende Vorſtendommen/ Republijcken/ deſe en„de andere Landen aen genomen : waer door oock noch „meerder inconventien ſouden kunnen komen te ont„ſtaen / ten ware by ons daer teghens in tijdts worde „verſien nae behooren.

Niet teghenſtaende dat de H. M. H. Staten Generael/ om de redenen wille / die wy hier vam woorde tot woorde/ uyt haer H. Moghentheden placcaet van den derden Julij des Jaers 1619. goet ghevonden te verhalen / ſoo goede ordre door hare billijcke bevelen hadden gheſtelt / waer naer alle de Ingheſetenen der Landen / ende voornaementlijck die ſich uyt gheven voor Leeraers ende Lidtmaten van de Gereformeerde Religie/in alle gehoorſaemheyt hadden behooren te ghedraghen: Soo hebben evenwel de Remonſtranten met haer complicen/ niet willen nalaten haer factieuſe geeſt/ende ongehoorſame hertneckicheyt te opēbaren/ende voornamentlijck de uytgeweſene perſoonen/

de welcke daghelijcks hen vervoorderen / somwijlen oock ghedeguiseert ende in vreemde habyten / in dese Landen / soo in de Steden als ten platten Lande te komen converseren / ende verkeeren: oock soo wel by dage des avonts/ als by nachte heymelijcke vergaderingen/ conventiculen/ complotterijen/ ende verboden Predicatien houden ende aen stellen. Daer door sy de gemeenten ende ingesetenen deser landen in gestadige onrusten/factien/seditien/tumulten ende verdeeltheyt/ jae notoire ongehoorsaemheyt tegens de Magistraten ende Overheden der Landen animeren en ophitsen. Daer toe oock gebruyckende particuliere persoonen/ die noyt tot den Kercken-dienst wettich zijn beroepen geweest: maer alleen Siecken-troosters ende proponenten zijnde/ ende onder de gemeenten Distribueren verscheyden seditieuse Calomnieuse leugenachtighe Boecken: Waer over de H. M. H. Staten Generael/ den 1. Februarij 1620 goet ghevonden hebben / daer teghen naerder te versien / ende by placcate ordre gestelt/ teghen de uyt gewesene Remonstranten, mitsgaders proponenten/ende andere persoonen/ so wel mannen als vrouwen/ die door calomnieuse propooste/opроerige vermaninghen/ ende het distribueren van seditieuse boecxkens die ongerustheyt in de Steden en plaetsen / onder het decksel van Religie / stijven ende voeden. In plaets dat de Arminianen door dese billicke bevelen ende ordre der H. Overheyt hadden behooren tot gehoorsaemheyt / ende gerustheyt gebracht te worden: so calumnieren ende schelden sy die goede ordre voor een Monstreuse Inquisitie/ ende wreede/ jae noyt gehoorde Tyrannie ende gewelt. Ende alsoo sy nu de Regeringhe van de Landen (tot stijvinghe van haer factie) niet kunnen disponeren / ghelijck sy ten

tijden van dẽ Advocaet Bernevelt ten groote deele hadden gedaen/ so arbeyden sy nu eenige leden (so van de hoochste Collegiẽ des lants/ als andere Magistraets persoonen) soo verre te misleyden/dat door de selve te wege gebracht mochte worden/ dat de goede ordre teghen haer factien gestelt / niet en soude gheeffectueert worden/gelijck daer toe verscheyden exempelen soudẽ kunnen verhaelt worden/indien't om't respects wille/ diemen de sodanige behoort toe te draghen/ niet beter ware de selve ongemelt te latẽ. Somma bewijsen indẽ hooghsten graet/haer partijdige eñ vyandige herten tegen de vereenichde Nederlanden/ ende de ware Gereformeerde Religie / die by de Overheden der selver landẽ (als oprechte Voester-Heeren van Christi Kercke) gehanthaeft wort. Arbeydende de Kercken hier te lande niet alleen te ontrusten / maer oock 'tonderste boven te keeren / scheldende de Synodo Nationael voor een bedriegheliijcke vergaderinge/ op welcke niemant toe ghelaten was te spreecken / dan alleen de ghene die den Prins van Orangien wilden behagen / ende dat onder belofte van treffelijcke vereeringen / op koste onser arme ghemeente. De Præses van de Synode voor een vratighe bloet-supper/ Als die het Ketter-dooden soo hooghe recommandeert / ende soeckt in te dringhen. Om dat hy een seker Boecxken D. Theodori Bezæ vertaelt / ende met een voor-reden verrijckt heeft. Mitsgaders met groote bitterheyt uytroepende: Dat de Predick-stoelen over al zijn bekleet met vratighe Wolven: Diemen met dubbelde redenen mistrouwen moet / als die sy openbaer valsch/ Godtlasterlijck / ende tyrannich hebben bevonden. Die schandelijck ende vieleynichlijck haer Magistraten ongehoorsaem zijn geweest / welcker ongoddelijcke

en

en ongehoorde actiē niet anders zijn als onverdrage-lijcke tyrannije ende Godloose proceduren/ met welcke so weynich vrede ende moderatie mach gemaeckt worden / als met roode verscheurende Wolven. Soo dat de vrede niet anders kon te weghe ghebraght worden/dan door wt-roepinghe vande siel ende Lant verderffelijcke Calvinische tyrannije.

De Overheden ende Regeerders van de geunieerde Provintien laten sy oock niet onghelastert / want verachtende de Heerschappije eñ lasterende de Heerlijckheden / derven onbeschaemdelijck segghen / dat de Regeerders / ons arme Vaderlant met het hooghste ghewelt ende tyrannije tormenteren. Dat vreemdelinghen/ Jan-Rap ende syn Maet / tot Overheden ghestelt zijn / die onse oude Privilegien met voeten treden / verstandt hebben van conscientien te dwinghen / en niet en achten noch en soecken als haer eyghen baet. Dat de Prins van Orangien / de Voetstappen vanden onversadelijcken Bloedt-Hont Nero volghende/alle wreedheyt soeckt in te brenghen/ ende dit alles onder schijn van een Godtloose ende ghefavoriseerde Religie / die hem niet verder raeckt als tot een pretext om syn wraeck-gierichheyt ende ambitie te bedecken. Dat de ghedeligeerde Rechteren / die over de misdaden vanden ghewesen Advocaet Barneveldt ende syn Complicen ghestaen hebben / zijn gheweest luyden / meestendeel sonder wetenschap of experientie/besmet met ongherijmtheydt/ wraeck-gierichheydt ende Godtloosheydt / die niet anders voor en hebben ghehadt / als het exempel Tiberij, de welcke met alle listen sich sochte te ontlasten van de ghene die de Republijcke so wel ghedient hadden / datmen geen middel ghenoegh en wiste om haer diensten te recompen-

feren/ over fulcks noodigh achtende de selve sich quijt te maken; ende datse dit alles tot gheen ander eynde hebben ghedaen/ als tot contemplatie van eenige onse Bloedt-suyghers/ ende gheene God-kennende Menschen. In dit Godloos wesen voort-gaende soecken sy niet alleen de Ghemeenten ende In-ghesetenen af te trecken vande ghehoorsaemheyt diese haer wettige Overheden schuldigh zijn: Maer hitsen de selve oock op tot rebellije/ segghende: Ghy o vrome Batayiers, sult ghy dit noch langher verdraghen/ sult ghy noch langher sulcke Menschen (denoterende onse wettige Overheden) verdraghen/ neen vrome Batavieren, ick weet ghy sult u naem niet willen verliesen/ u beste Medecijn is/ te nemen de Wapenen uwer rechtveerdicheyt/ ende die te ghebruycken teghens de verdruckers uwer Privilegien/ de vermoorders uwer vryheyt/ende de verslinders uwes Vaderlants. Vanght dan aen/ omhelst kloeckmoedicheyt/ stelt particuliere consideratien aen d'een zyde/ ende maeckt u quijt de Tygers die u haten ende vernielen/omcinghelt u met den genereusen staert der Leeuwe/om te mogen overwinnen onse vuyle slavernije; laet ons dan soo niet verblint zijn/ dat wy niet meer en achten een eerlijck sterven als een bedwonghen leven/ laet ons de Werelt so niet behagen/ dat wy die in vuylicheyt ende schande bewoonen willen/ offert veel liever u sielen Gode ende den Vaderlande/ vreest niet/ ende betracht de aen-ghebozene vryheyt onses lieven (doch nu bedruckte ende verdruckte) Vaderlants.

Dese ende dierghelijcke onchristelijcke Godtloose dinghen practiseren dese ongheruste seditieuse Menschen door fenijnighe Missijven/ lasterlijcke Schriften/ende door haer eyghen persoonen. De fenijnighe Missijven

Missijven worden wel soo niet ghedivulgeert / ten zij datse bekomen worden op soodanighe wijse als de Missijve Episcopij aen Paulum Stochium, ende de Missijven van Samuel de Prins aen de Schout ende Schoolmeester van Baertvvijck bekomen zijn. De lasterlijcke Schriften diese hier te Lande distribueren / wt welcke de voor-verhaelde seditieuse propoosten zijn verhaelt / zijn veel ende menigerley / welcker seditieusheydt ende ongherijmtheydt oock wt de volghende Tytelen kan ghespeurt worden.

Christalijnen Spieghel.
Den Boeren-slagh.
Der Arminianen trooft.
Antidotum van't *Synodus Nationael.*
Ontdeckinge vande bedriegl icheyt des *Dortschen Synodi.*
Der *Remonstranten* Kerck-gangh.
Ruycker van vijf Bloemkens, vvt de Boecken *Frederici Broeckeri* ghevlochten.
Den *ghepredestineerden Dief.*
Retorsie ofte vveder-steeck vande smadelijcke Sifte.
Troostelijck nieuvve-Iaer.
Iammer-Liedekens of Rijmen.
Treur-Dichten over den doodt van *Barneveldt.*
Historie vande gevanckenisse, bekentenisse, leste vvoorden ende doodt van *Ian* van *Olden-Barneveldt.*
Clachte vande Hollandtsche ghefchende Maeght over den doodt van *Ian* van *Olden-Barneveldt.*
Kort bevvijs vanden verkeerden aert *Petri Molinei.*
Noodighe verantvvoordinghe der *Remonstranten.*
Vertroostinghe aende *Contra-Remonstranten.*
Monsterkens vande nieuvve Hollantsche *Inquisitie*
Morgen-vvecker aende oude ende getrouvve Batavierē.
Godt de vvraeck, of troost der Schrifture in tegenheyt.

Amster-

Amsterdamsche Novelles.

Clachte der *Remonstranten* over het berooven van haer Privilegien.

Discordia concors.

Welcke hare Schriften (diese hier te Lande neffens vele andere secretelijck distribueren) wt soo grove onwaerheden/ lasteringē/ ende seditieuse propoosten zijn ghesmeet: dat het te verwonderen ende te beklaghen is/ dat Menschen/ laet staen die Christenen willen ghenoemt wesen / sigh soo verde derven verloopen ende kanten teghen de Kercke Christi ende hare wettighe Overheden.

Ten laetsten soo en isset dese ongheruste Menschen niet ghenoegh / datse aldus door hare Missiven ende Schriften de wel-stant der Landen ende Kercken bestrijden: maer haer weder-hoorichept verdubbelende/ komen selfs teghen de bevelen van de Hooghe Overhept hier te Lande/ als perturbateurs vande gemeene ruste/ malkanderen met Commissien inde geunieerde Provincien af-sendende / om haer factieusen ende oproerighen gheest in't werck te stellen: gelijc dat blijct/ aen d'eene zyde aen vele personen diese tot partyschap teghens de Religie ende rebellie teghens haer Overheden op-wecken / ende verschepden Steden ende plaetsen diese in ghedurighe onrust ende verdoolthe den soecken te houden: ende aen d'ander zyde/ aende personen van Samuel Prins, Iohannes Grevius ende Bernerus Vesekius, die tot soodanighen eynde/ teghens de Placcaten van de Hooghe Overheydt hier te Lande ghekomen zijnde/ in hechtenisse gheraeckt zijn / ende bewaert worden tot exempelen ende spieghelen vande weder-hoorighept/ oproerighept ende onstupmichep der Arminianen.

Besluy

BESLVYT

TOt een Besluyt, soo keere ick my tot u, ô ghy *Remonstranten*, vvenschende ende verlanghende, of u Godt gave dat ghy u dvvalingen, daer mede ghy het Israel Godes hebt ontroert, bekennen, ende met oprecht berou u mochtet bekeeren. VVant hoe kunt hhy loochenen niet ghedvvaelt te hebben, die een sulcke Leere hebt bestreden, vvelcke den hongherighen ende dorstighe zielen, den armen van gheest, het Hemelsche Manna in der volheyt toe schuddet, de selve suyver drenckt uyt den Riviere des Troons, met den Bloede des Lams, van den Paradyse tot ons neder vlietende, vvelcke recht verquict ende vertroost de ellendigen, alleen de Godloosen ende haerder eyghen rechtveerdicheyt-suchtighe ende op-ghesvvollene menschen vervverpet ende ledich af vvijset? VVelcke, om datse betuyghet dat Christus gevonden vvort van die hem niet en soecken: Hoe dat hy sich tot ons, noch zijnde van natueren Kinderen des toorns, eñ haters Gods, komt vervoeghen, ende des Vaders liefde onvervvacht ende onversocht in onse herten in-stortet: Hoe dat hy ons voor het giftighe aen-blasen des ouden Serpents, in de sonde doodt zijnde, alleen met de besprenginge synes Bloedes, door sijn VVoordt ende Gheest suyverende onse herten, heelt ende geneset. Dat even vvel het Geloove niet en zy aller menschen, maer alleenlijck der uytverkorenen, ende dat alleen Christi Schapen sijn stemme kennen ende hem hooren, des-halven het gantschelijck uyt sijn ghenade ende louter ghesch enck ghebeure dat vvy aen-vanghen na Gode te leven, ende tot de VVet des Heeren een aen-moedighe lust ende begheerte dragen, oock dat vvy met Christi gerechticheyt bekleedt zijnde, in bevallicheyt voor den Vader be-

ſtaen moghen, hy dit alles in ons vvercket ende volbrenghet, ende dat hyſe niet alle met deſe liefde heeft om-vanghen, noch datſe niet alle van den Vader Chriſto en zijn ghegheven, vvant God alles nae't vvel-behagen ſijns vvilles doet, ſulcks ſo ſchandelijcken heet ghelaſtert. Soo ghy meent een heylſamer Leere te hebben, hoe komt het dan dat ghy ofte door nijdt, ofte door angſt de Keerſe onder de Koorn-mate verbergt, ende u Licht niet en latet ſchynen? 'Tvvas doch ymmer u kibbelingh, u roemen, dat ghy niet en vvildet tuſſchen beſloten Muyren, maer in een vrye ende open Nationale Synode de ſelve gantſch ontluycken ende verklaren, op dat door onpartijdighe Richters u ſake onderſcheyden, gheveſtet, ende voor-ghetoghen mochte vvorden. VVel, ſulck een gherechte, deftighe, vvettighe *Synode* is onlanghs ghehouden, vvaerom hebt ghy niet aldaer u krachten gheſpitſt, ende publijckelijck u ghevoelen voorgheſtelt ende vervveret? Maer 'tis miſſchien dat het u raetſaemſt bevallet door Loop-gravinghen ende behendighe Embuſcaden u ſake te vorderen, ende u teghen-partye beſpringhende te beſchaden: Ofte nae u oordeel 'thadde u behoort toe ghelaten te vvorden, den Artijckel der aen-ghenomene Leere van de Goddelijcke Vervverpinge voor eerſt ende voor al te moghen beſtryden ende ter proeve trecken. Doch hoe, om de ſelve van valſcheydt te over-tuyghen ende neder-vellende, te verbrieſelen? Maer en iſt niet alſoo, dat het bouvven, ten aenſien der natueren voor gaet, het verdeſtrueren volgt, ende met den verſtande beſt over een komende? Het ghevoelen der Ghereformeerde Chriſtelijcke Kercke vvas ghenoech bekent, vvaerom hebt ghy oock niet het uvve ontkleedet, ontledet, ende gheheelijck daer gheſtelt? VVant contrarie dinghen teghens den anderen gheſtelt zijnde, doen yeder ſijn luyſter ende deucht te heerlijcker ſchynen. Maer ghy ont-

ſchuldicht

ſchuldicht u door vreeſe van u ſvvare ende heftighe tegenpartye in-ghehouden te vveſen, vvelcke door bitter oordeel, het ghene dat anderſins in der vvaerheydt ende vvel ghefeyt is vvorden, ghemeenlijck pleeght ten arghſten te verdrayen. Ende ſoo niet ymmer, vvat ghy in deſen deele ghedaen oft gheſproken mocht hebben, in de Synodale Acten zijn gheregiſtreert ghevvorden? Ende en hadde niet ſulcks de onpartydighe poſteriteyt noch konnen oordeelen? Heeft oyt eenighe ſoo duyſtere ofte dicke Nevel het gheheele licht der Sonnen konnen dempen ende verſtoppen? Deſe draecht het teghen-beeldt ende een ghelijcke natuere der vvaerheydt, beyde hoe ſy beſet ende bedranget vvorden, noch vinden ſy allenthalven hare luchtgaetkens ende reten daer door ſy draven ende ſtralen. De vvaerheyt oock, als den Teerlinck met vvat kracht, liſt ofte behendicheydt ſy gherolt ofte ghevvorpen vvordt, ſet ſich ende blijft geſtadich op haer vier-kant. Ende de vvaerheyt heeft oock ſoodanighe kracht, dat ſy ofte met voorſtel, ofte met vervveeren ende debatteren altoos verſuft, ende verſtomt de ghedachten, ende verſlaet de ghemoeden harer teghen-ſprekeren. Dier aenſien Chriſtus ſijnen Apoſtelen heeft een ſulcken Mondt belooft te geven, vvelcken niemandt en ſoude konnen teghen ſtaen. Maer als noch ſoo mummelt ende murmureert ghy ſtadich, hoe dat de Kercke niet heeft vvillen toe laten ende verhoedet dat ghy in den hooft-punct des verſchils, daer haer de Schoen meeſt drucket, ghy der ſelver ſvvaricheydt aen-vvijſen ende dvvalinghen hebt ontdecken moghen: dat ſy ſich heeft ghevreeſt de ſelve ten toon gheſtelt te vvorden, daer doch de vvaerheydt onvervvonnen ende onvvinbaer zy, dat ſy ſulcks niet had behooren te beletten.

Gantſch dvvaes, gantſch onnut, ende ydel is dit Gheſchrey. VVant ghy zijt beſchuldicht, ghy zijt

gedaecht,om van u vreemde ende nieuvve leere,dien ghy heymelijck soect in te dringen in de Kercke Godes,rekenschap te geven. Komt het niet den gedaegde toe dat hy den Richter op de aenklachte eerst beantvvoorde? daer na hem selven vvel verdedicht hebbende, druct ende schuyft hy de calumnie ruggelings op sijn partye : sal hy sich als dan niet over den selven krachtigher konnen vvrceken,treffen ende vertreden? VVaerom zijt ghy bevreest gevveest? De rechtveerdige als een jonge Leeuvve en vreest niet. VVaerom beschuldicht ghy de Kercke van vreese? VVelck sich dan met recht te vreesen ẽ te schamen soude gehadt hebben, so ghy met in te brengen van een schriftmatiger eñ heylsamer gevoelens de aenghenomene puncten der Leere haddet versticket ende vernieticht.Maer aen u manqueert het, ende dus veel laet ghy hen ten goede gevvorden, dat sy alsnoch suyver van blame,ende geene dvvalingen sich schuldich vvetende, onverschrocken hoort, siet, versmaet al uvve smadicheden, so dat het met u gevvisselijck loopt met den *Iuliano* te moghen segghen:

Ons Vedren sacht, die ons voor-decken,
Tot Pijlen straf nu teghens trecken.

Gemerct ooc,so ghy yets vvat moget uyt een godvruchtigen yver schynen gesproken ofte geschreven te hebben: kan oock yemant,slechts een vveynich ondersoeckende eñ na-siende eenighe dryvende aenlaticheyt des H. Gheestes in de selve bespeuren, of sal't niet terstondt blijcken alles uyt een ghedronghen gemoet voort gekomen te vvesen? VVant ja datter geen aenleydinge des Geestes, geen liefde uyt Godt, geen vertrouvven eens goeden ende rechtveerdighen saecx onder schuylt ende vermenghet en is,leeren ons de voorledene droevige proceduren, vvelcke den gantschen tijt eñ strijt over met so notoire onvvaerheden,bedriegeryen,listicheden ende gevvelt,uyt onderdruckingen

teghens

tegens alle rechten ende reden, ende uyt der vromen bannissementen ende verjagingen zijn t'samen gesmeet ende ghevlochten ghevveest, dat ick daer omme als noch op u eyghen conscientie appellere ende beroepe, dat ghy sulcks oyt sult konnen afvvasschen eñ verdedigen. VVat vruchten hebben u doch dese sophisteryen ende onrustighe debatten voort gebracht? vvant als noch blyvē Christi Schapen by het vaste vvare fondament des Geloofs, noch sy en luysteren na gheen ander stem, gheen ander Euangelium. VVat ghevvin hebt ghy daer van ghebracht? of vvelcken Oogst hoopt ende vermeent ghy noch te sullen versamelen? Maer, veel god-lievende ende teere conscientien, segt ghy, van de aenstootige ergernissen der kercke ontvvickelt ende verlost te hebben. Ia ymmer soo veel svvacken ende suygelingen zijnde in der tijdt, hebt ghy afgetrocken ende niet toe gelaten dat sy in Christo hadden mogē haer volle cracht setten eñ begroeyen, vvelcken ghy veel belovende, maer niet gevēde het vvare voedsel haerder zielē, laet jammerlijck versmachtē eñ verdervē. Groote schoone beloftē hebt ghy haer gegeven, dat ghy sulcx op het *Synodus* dubbelt soudt doen blijcken, vvaer van gantschelijc niet en is gevvordē. Dervvegen sy, seer jammerende om datse alleen vindt voor hope maeyden, ten deele uvve trouvveloosheyt versoeyende, ten deele vervvonderende over uvve ongestadige lichtveerdicheyt, loopen als nu tot VVeder-dooperen, Flaccianen, Papisten, sommige voeghen sich tot andere secten, eñ door-snoffelende veel vreemde ongesonde vveyden, deels grasen op de selve, deels moetense vvederom de groote onghesontheydt ende vvalginghe verlaten: vvant vvie eē mael van de gesonde vveyde Christi af scheydet, nerghents bevint hy sich vvat vvel te smaken, ofte yets vvat recht goet te doen ende vvel te bekomen. Dies u oock vragen moet, of ghy over het verstroyen ende verbijsteren

deser amachtighe ende svvacke Kudde Christi, eenichsins zijn konnen sonder u voor Gods toorn te ontsetten ende te vreesen, konnen vvel dese ghesevt vvorden Christie toe ghebracht te zijn, ofte veel meer dvvars van hem af-gheleydt te vvesen die soo jammerlijck verbijstert gaen doolen? By aldien ghy haer voor goede gesonde kruyden hebt *Colocynthen*, *Campernoelien* ofte giftighe *Munnick-kaps-Wortelen* toe ghebracht, soo dat sy roepen met de Jonghers des Propheten *Elisæi*, dat de Doodt is in de Pot, of soo ghyse tot de bittere ende onvruchtbare VVateren *Mara* hebt misleydet, ende sy de selve om de bitterheydt halven niet drincken konnen, sullen sy dan met haer schade uvve dvvalinghe moeten boeten? Houdt ghy het Bloet Christi aldus gheringh, dat ghy aen sijn vervvorven Have u vergrijpende, de selve met onvaste ende tvvijffelachtighe Leeringhen, die daghelijcks versmedet, verdichtet, ende op-boetset, hebt bestaen in scheuringhe te brenghen ende te verlemmen? Och ontbindt, ontbindt met een oprechte ende ghedvveghe bekentenisse uvver misleydinghe, dese ghevanghene ende verstrickte herten, die door u dvvalende ende nerghents eenich ghesont ende vvel-smaeckent voedtsel vindende, moghen vvederom ghebracht vvorden, ende teghens u op houden te suchten ende te klaghen.

Ter vvyle het u oock mede onder de Erf-vyanden niet al vvel te smaken nochte ghedyen uvve onderscheydelijcke excursien ende komsten hervvaerdts over in dese Landen eenichsins schijnen te betuyghen. Dan sulcks ghe-schiedt misschien, op dat ghy u verdoolde slappe Kudden door u ondervvijsinge berichten ende stercken mochtet. Maer souden sy vvel konnen eenighe Leere in haer eensame Huysen met sekerheyt aen-nemen ende gheloo-ven, vvelcke ghy voor de publijcke Richt-bancken der

vvetti-

vvettighe Richteren niet hebt vvillen bekent ſtaen ende rondelijck ontdecken; ende na het exempel *Davids* vveder vervoeghende ende verkruypende onder het verdeck ende ſauvegarde onſes al-ghemeenen Vyandts, meent ghy dat ſy ooc noch konnen oordeelen dat ghy uyt een heylighe affectie ende liefde der Schapen ſulcke excurſien by vvijlen zijt doende? of beneemt ghy niet ſchier alle hope om niet veel goedts van u te konnen vermoeden? VVaſſer dan gheen ander vertreck ende ſchuyl-plaetſe erghens overich? *David* heeft ſich niet anders als onder des Rijcks vyanden verſteken konnen, vvant alles vvat buyten Iſrael vvas, vvas teghen Iſrael gheſinnet: hy ſulcx om *Sauls* onverſoenelijcke moorder-handen te ontgaen, maer u en vverde noch druck noch vervolginge na geſet dien ghy te vreeſen ofte te mijden hadt: Hy daer en tuſſchen heeft ſich noyt aen ſijn Vaderlandt vergrepen, maer heeft tegens de *Amalekijten* gheſtreden, ende van den Buyt ende VVtocht der ſlachtinge geſchencken aen ſijn Stams-vervvanen gheſonden, ende daer mede beſegent: Ghy daer en teghen ſoeckt door u giftighe Miſſiven de Kercke Chriſti te ontruſten ende te bedroeven.

Miriam de Suſter *Moyſis* vverde beſtelt ſeven dagen buyen den Legher haer te onthouden ter ſchaemte: Maer u ock ter berou ende bekeeringe, vvelcke nu gantſch langh nde ſeer de Kercke heeft ghevvenſcht aen u te moghen eſpeuren, dien eenighe uyt den uvven voor een tyrannihe Bloet-ſuyperſche ſeer hatelijck hebben derven uytchreyen ende laſteren, daer ſy doch naer Godes Gheeſt nde der Enghelen natuer gheaerdt zijnde, haer veel treflijcker ſoude verblijden over uvve vveder-keeringe dan ver ontallijcker vvelvaert, die de bekeeringhe niet van ooden en hebben.

Vallen, dvvalen, bedroghen te vverden is menſchelijck.

Niet

Niet te vvillen tot berou komen, is duyvelſch. Maer het is eyghen der Kinderen Gods, gaerne toe te luyſteren, als ſy over hare doolingen ende miſlagen vermaent, ende vvelcker ſy overtuygt vverden, kort om vvendende ſulcx te verbeteren, ẽn het merck-teecken eens heroiſchen ẽn deuchdelijcken gemoets ſich ſelvẽ te konnen over-vvinnen. Het ooge Chriſti, vvelc *Petri* hardt in der verloocheninge ontroerde, ẽn ſijn ſtemme daer mede hy *Paulum* in der vervolginge neder ſloech, door-ſchijne ende beſtrale mede uvve herten alſo, dat ghy de hoedanige overvloeyende ſchatten ſijner barmherticheydt bevinden, verkondighen meucht, ende vverden cierlijcke vaten der heerlicheyt, des almachtigen, alderheylichſten ende grootſten Godes. VVelcken alleen zy eere, vvant uyt hem ende door hem beſtaen alle dinghen: ende het Rijcke, devvijl alles buyten Chriſto, is enckel duyſterniſſe, ſlavernye, tyrannye ende macht, vvant niet alleen in ſvvackheyt vverckt hy ſijnen lof, maer oock heerſchet in't midden ſijner teghen-ſtanders, ende alle opſettighe vyanden verdemoedighet, verplettert: ende heeft ſijne *Kercke* met ſo ſtercken Garniſoen beſettet ende omgheven, dat ſelfs de Poorten der Hellen teghens de ſelve niet vermogen, vvelcke vvy vveten dat hy ons als een vvacker hoeder onſer ſalicheydt, onſe by-laghe, die vvy by hem hebben, krachtelijck ſal bevvaren tot op dien dach als hy alles in allen ſal vveſen, als ooc vvy met hem eeuvvich ſullen zijn ende leven, ghelijck als hy leeft ende regeert van eeuvvicheyt tot eeuvvicheyt. *Amen.*

ERRATEN.

Pag. 13. regel 9. ſtaet **meynige**/leeſt **meyninge**. pag. 4. reg. 87. ſtaet **eyhene**/leeſt **eygene**. pag. 7. reg. 16. ſtaet **auhorntept**/leeſt **authorntept**. pag. 25. reg. 17. ſtaet **verſekerinhhe** leeſt **verſekeringhe**. So daer eenige andere fauten zijn, ſal den Leſer lichtelijck konnen remedieren.

3 pam.